

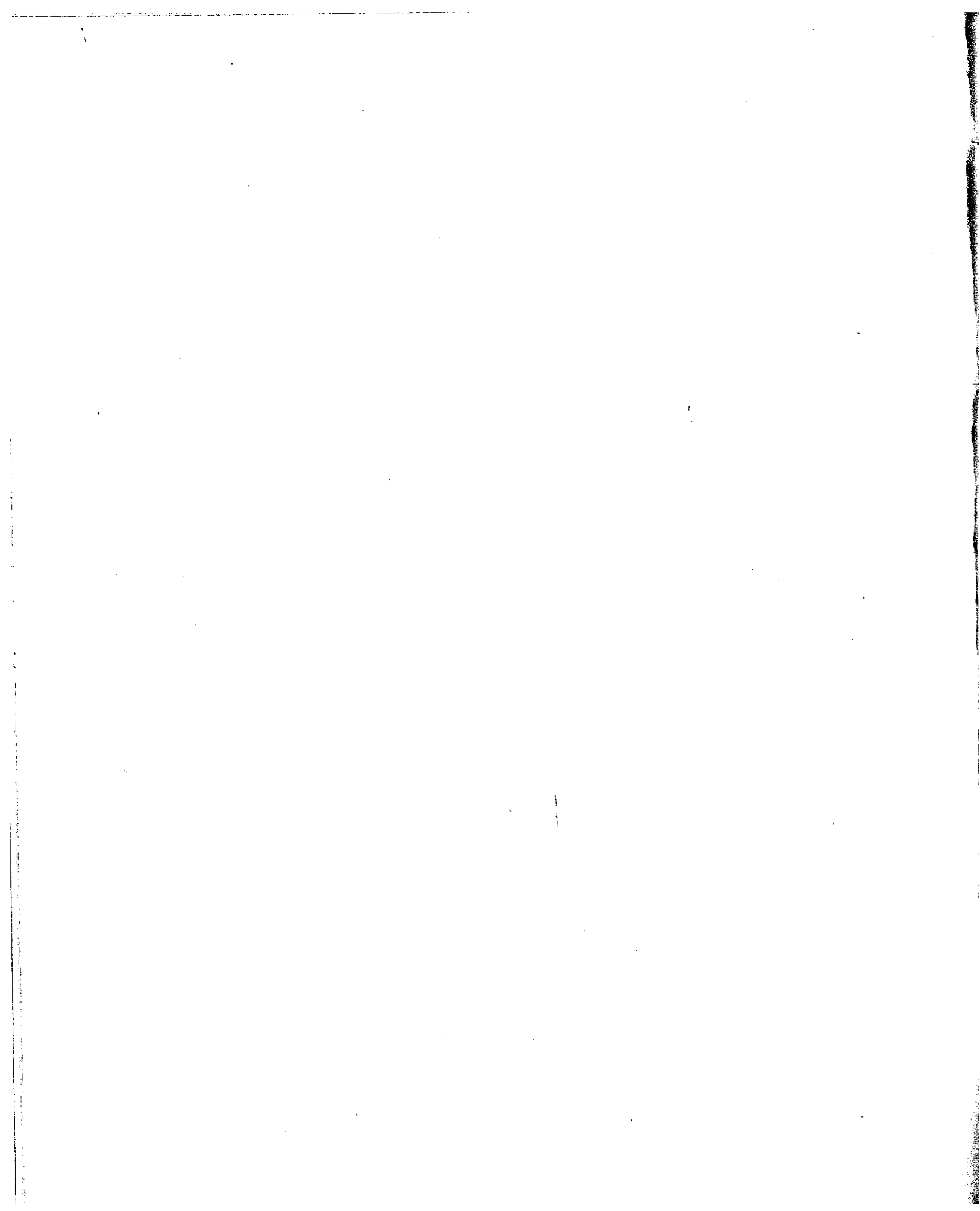

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD KONJONKTÜR

NO: 16

Nisan 1998

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD KONJONKTÜR

İstanbul, Nisan 1998

(Yayın No. TÜSİAD-T/98-5-229)

Meşrutiyet Caddesi, No.74 80050 Tepebaşı/İstanbul

Telefon: (0212) 249 19 29, 249 54 48, 251 43 62, 249 07 23, 251 53 13

Faks: (0212) 249 13 50

*Bu yayının tamamı veya bir bölümü TÜSİAD
"TÜSİAD KONJONKTÜR"
referansı yazılmak kaydıyla yayınlanabilir.*

ISSN: 1300-3860

Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

ÖNSÖZ

TÜSİAD, özel sektörü temsil eden sanayici ve işadamları tarafından 1971 yılında Anayasamızın ve Dernekler Kanununun ilgili hükümlerine uygun olarak kurulmuş, kamu yararına çalışan bir dernek olup gönüllü bir sivil toplum örgütüdür.

TÜSİAD, demokrasi ve insan hakları evrensel ilkelerine bağlı, girişim, inanç ve düşünce özgürlüklerine saygılı, yalnızca asli görevlerine odaklanmış etkin bir devletin varolduğu Türkiye’de, Atatürk’ün çağdaş uygarlık hedefine ve ilkelerine sadık toplumsal yapının gelişmesine ve demokratik sivil toplum ve laik hukuk devleti anlayışının yerleşmesine yardımcı olur. TÜSİAD, piyasa ekonomisinin hukuksal ve kurumsal altyapısının yerleşmesine ve iş dünyasının evrensel iş ahlakı ilkelerine uygun bir biçimde faaliyette bulunmasına çalışır. TÜSİAD, uluslararası entegrasyon hedefi doğrultusunda Türk sanayi ve hizmet kesiminin rekabet gücünün artırılarak, uluslararası ekonomik sistemde belirgin ve kalıcı bir yer edinmesi gerektiğine inanır ve bu yönde çalışır. TÜSİAD, Türkiye’de liberal ekonomi kurallarının yerleşmesinin yanısıra, ülkenin insan ve doğal kaynaklarının teknolojik yeniliklerle desteklenerek en etkin biçimde kullanımını; verimlilik ve kalite yükselişini sürekli kılacak ortamın yaratılması yoluyla rekabet gücünün artırılmasını hedef alan politikaları destekler.

TÜSİAD, misyonu doğrultusunda ve faaliyetleri çerçevesinde, ülke gündeminde bulunan konularla ilgili görüşlerini bilimsel çalışmalarla destekleyerek kamuoyuna duyurur ve bu görüşlerden hareketle kamuoyunda tartışma platformlarının oluşmasını sağlar.

Üç ayda bir yayınlanan “TÜSİAD Konjonktür” 1998’nin 16. sayısı Ocak-Mart aylarının bilinen son rakamlarına ve tahminlerine dayanılarak TÜSİAD Ekonomik Araştırmalar Bölümü tarafından hazırlanmıştır.

EKONOMİDEKİ İYİLEŞME YAPISAL SORUNLARA KALICI ÇÖZÜM İÇİN ZEMİN HAZIRLAMAKTADIR.

Ekonominin 1998 yılında 1997 yılına benzer bir seyir izleyeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında yürütülmekte olan ekonomi politikaları dengesizlikleri düzeltmekten çok mevcut dengesizliklerin ekonomiye maliyetini en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla, ekonominin 1998 yılında, 1997 yılına benzer bir seyir izleyeceği tahmin edilmektedir. Yapısal sorunlara çözümlerin ise 1999 yılında yapılması planlanan parlamento seçimleri sonrasına kadar erteleneceği anlaşılmaktadır.

Yapısal sorunlara kalıcı çözümler getirilememesine karşın, belirsizlikleri en aza indirme yolunda önemli adımlar atılmıştır.

Piyasalarda olumsuz beklentilerle birlikte reel fazilerin yüksek düzeylerde seyretmesine neden olan belirsizliğin en aza indirilmesi amacıyla 1998 Hükümet programına uygun olarak 1998 yılının ilk üç ayı için Maliye Bakanlığı bütçe programını, Hazine Müsteşarlığı borçlanma programını ve Merkez Bankası da para programını açıklamıştır.

İlk üç aylık programlar uygulanmış ve piyasalarda belli bir güvenilirlik sağlanmıştır. Faizler, hem nominal hem reel bazda gerilerken, kurlar enflasyona yakın oranda değerlendirilmiştir. Parasal genişlemenin durması, vergi gelirlerindeki artış, mali sektör üzerinde kamu baskısının azalması beklentileri olumlu etkileyerek, enflasyon oranının ve risk priminin düşmesine bağlı olarak faiz oranlarının gerilemesine neden olmaktadır.

1997 yılında %8'lik bir büyüme oranı yakalanmış ve kişi başına düşen milli gelir 1996 yılındaki 2950 USD düzeyinden yaklaşık olarak 3050 USD'ye yükselmiştir.

İç talep genişlemesi 1997 yılında büyümeyi artıran en önemli etken olmuştur. 1997 yılına ait yayımlanmış son veri olan 9 aylık verilere bakıldığında,

Ocak-Eylül dönemi itibariyle özel sektör tüketim ve yatırım harcamalarındaki artışın %9 civarında gerçekleştiği görülmektedir. Toplam yurtiçi harcamaların içinde yaklaşık olarak %10 civarında bir payı olan ve en belirgin iç talep göstergelerinden olan dayanıklı tüketim malı harcamalarındaki artış %35 olmuştur. Diğer taraftan, gıda ve konut sektörlerindeki talepte belirgin bir duraklama gözlenmiştir.

Özel sektörün yatırım harcamalarında da %9.6'ya varan artışlar olmuştur. Konut inşaatı harcamalarındaki gerilemeye ve diğer bina inşaatındaki düşük oranlı artışa rağmen makina teçhizat yatırımlarındaki yüksek artışlar yatırımları sürükleyen etken olmuştur.

1997 yılında genişleyen iç talebe paralel olarak özel sektör sanayi üretimi %10.4 artmıştır.

GSMH içinde en yüksek ağırlığa sahip olan iki sektör sanayi ve ticaretteki katma değer artışı %10'un üzerinde olmasına rağmen tarımdaki %2'lik gerileme nedeniyle büyüme hızı %8'de kalmıştır.

İmalat sanayi üretimi yılın üçer aylık dönemleri itibariyle fazla bir dalgalanma göstermemiş ve ortalama %11.4'e varan bir artış göstererek büyümenin motoru olmuştur. Ticaret sektörü de benzer bir seyir izleyerek %11.2'lik bir büyüme göstermiştir. Diğer taraftan, tarım başta olmak üzere devlet hizmetleri ve konut sahipliğinde durgunluk dikkati çekmektedir.

1998 yılına ilişkin olarak hazırlanan yıllık programda 1998 yılında istikrar tedbirlerinin uygulamaya konulacağı; bu nedenle de büyüme hızının %3'e düşeceği tahmin edilmişti. Ancak, 1998 yılının ilk çeyreği büyümedeki yavaşlamanın beklenen ölçüde olmayacağını göstermektedir.

1998 yılının ilk üç aylık dönemine ilişkin olarak açıklanan aylık sanayi üretim endeksi, üretim artışının yüksek düzeylerde seyrettiğini göstermektedir. Ocak, Şubat ve Mart aylarında üretim artışı sırasıyla %4, %15,1 ve %6 olarak gerçekleşmiştir. Ocak ayındaki düşük artış ile Şubat ayındaki yüksek artış

geçtiğimiz yılın Şubat ayına gelen Ramazan Bayramının 1998 yılında Ocak ayına geçmesidir. Dolayısıyla, 1998 yılının Ocak ayındaki çalışma günleri bir önceki yıla göre azalmış, Şubat ayındaki çalışma günleri ise artmıştır. Genel olarak bakıldığında, ilk üç aylık üretim artışı rakamları, ortalama olarak yılın ilk çeyreğindeki üretim artışının %8 olduğunu göstermektedir. Sözkonusu dönemde en yüksek üretim artışı gösteren sektörler madencilikle beraber imalat sanayi grubundaki gıda, kağıt, metal eşya ve enerji sektörleri olurken, tekstil ve kimya sektörü üretiminde gerileme gözlenmiştir.

Yılın ikinci çeyreğine ilişkin olarak da yapılmakta olan beklenti anketleri üretim artışının yavaşlamakla beraber süreceğini göstermektedir. Nisan ayındaki olumlu ekonomik gelişmeler olumluya dönmekte olan piyasa beklentilerini (yeni siparişlerdeki artış, üretim hacmindeki artış) desteklemektedir.

Genel olarak yılın ilk çeyreğine bakıldığında sanayi üretimindeki artışın 1997 yılındaki gibi %10'lar düzeyinde olmasa da %7 civarında süreceği anlaşılmaktadır. Tarım sektöründe de üretim kaybı olmadığı takdirde yılın ilk çeyreğine ilişkin olarak büyüme hızının %6'ya yaklaşacağı tahmin edilmektedir.

Enflasyon Ocak ayındaki tepe noktasından tedrici olarak gerilemeye başlamıştır.

1997 yılının ikinci yarısında yapılan kamu zamları ve tarım fiyatlarındaki yüksek oranlı artışlar 1998 yılının Ocak ayında toptan eşya fiyatlarındaki artışın %92,5'e, tüketici fiyatlarındaki artışın ise %101,6'ya ulaşmasıyla sonuçlanmıştır. Daha sonraki aylarda ise enflasyon tedrici olarak gerileyerek, Nisan 1998 itibariyle toptan eşyada %83,3'e, tüketicide de %93,6'ya kadar inmiştir.

Yılın ilk dört aylık dönemindeki fiyat hareketlerine bakıldığında tarım fiyatlarındaki artışın %37.8'i bulduğu ve TEFE'deki artışı yukarı çektiği görülmektedir. Tarım fiyatlarındaki aylık artışlar dört ay boyunca sanayi fiyatlarındaki artışı aşmıştır. Tarım fiyatlarının sanayi fiyatlarına oranı 1997 yılı sonundaki 1.28'lik düzeyden Nisan sonunda 1.54'e yükselmiştir. Aynı oran 1997 yılının Nisan ayında 1.47 idi. Tarım fiyatlarının özel imalat fiyatlarına oranı dikkate alındığında ise 1985 Mart'ından beri tarım lehine en yüksek oranın Ni-

san 1998'de gerçekleştiği görülmektedir. Sonuç olarak, iç ticaret hadlerinin tarım lehine gelişmekte olduğu söylenebilir.

Kamu fiyatları petrol fiyatlarındaki gerilemenin de yardımıyla yılbaşından beri çok düşük oranlarda artmıştır. İlk dört aylık dönemdeki kamu fiyatlarındaki toplam artış %3.5 olmuştur.

Kısa süreli dalgalanmalardan göreli olarak daha az etkilenen özel imalat sanayi fiyatlarının aylık artışlarında geçen yıla göre gerileme gözlenmektedir. 1997 yılında %5.2 olan ortalama aylık artış, 1998 yılının ilk dört ayında %4.2 olarak gerçekleşmiştir.

Yılın ikinci çeyreğinde mevsimsel hareketler nedeniyle enflasyonun gerilemesi beklenmektedir. Kamu fiyat ayarlamalarının yapıldığı Temmuz ayından sonra da yıllık bazda enflasyonun gerilemeye devam edeceği dşnlmektedir.

Vergi gelirlerindeki artış, nominal ve reel faizlerdeki gerileme, özelleştirmenin hız kazanması enflasyonist bekleyişleri bir miktar daha aşağıya ekebilecektir. Ancak, enflasyonun düşürülmesi konusunda önemli bir başarıdan söz etmek henüz mümkün değildir. Zira, enflasyonda üç aydan beri süren gerilemeye rağmen halen enflasyon 1997 yılı ortalamasının üzerindedir. İç talebin genişlemeye devam etmesi ve i talebi kısımaya yönelik herhangi bir politikanın uygulanmıyor olması 1998 yılı sonunda enflasyon düzeyinin %70'in altına inmesini güçleştirecektir. 1998 yılının ikinci çeyreğinde ortalama enflasyonun %81'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Enflasyonun yılın ikinci yarısında da tedrici bir gerileme göstererek yıl sonunda %75'e yakın olacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılının ilk üç aylık döneminde parasal program hedeflerine ulaşmıştır.

Mevcut dengesizliklerin ekonomiye olan olumsuz etkisini en aza indirmenin en önemli mekanizması piyasalardaki dalgalanmaları ve belirsizliği azaltmak olmuştur. 1998 yılı programına uygun bir şekilde bte, borçlanma ve

para programları hazırlanmıştır. Yılın ilk çeyreğine ilişkin olarak belirlenen para programı hedefleri kısıtlayıcı ya da genişletici olmaktan çok ekonomik aktivitedeki gelişmeleri takip edici niteliktedir.

Merkez Bankası'nın piyasada oluşan fiyat dalgalanmalarına gerek döviz gerekse TL piyasasında engel olan politikaları ve uygulanan bu politikaların piyasadaki kurumlar tarafından öngörülebilmesi belirsizliği önemli ölçüde azaltmaktadır. Merkez Bankasının yürütmekte olduğu istikrarlı politikalar sürmüş; açıklanan %18-20 rezerv para büyümesi hedefi, 1998 yılının ilk üç aylık döneminde uyumlu bir şekilde hazırlanan bütçe ve borçlanma programlarının da dikkatle yürütülmesi neticesinde gerçekleştirilmiştir.

Para politikasında önceliği mali piyasalarda istikrarın korunmasına vermiş olan Merkez Bankası'nın bu politikasının 1998 yılının ilk dört ayında da devam ettiği görülmüştür. Bu politika çerçevesinde, para yaratılması sadece döviz varlıklarındaki artış karşılığında olmuştur.

Merkez Bankasının kendi bilançosunu yönlendirmesini engelleyen kısa vadeli avans kaleminin sıfırlanması para politikasının uygulanmasını kolaylaştırmıştır.

Para programı açısından 1998 yılındaki en önemli gelişme hiç şüphesiz Merkez Bankasını Hazine'ye olan kısa vadeli borçlarının sıfırlanması olmuştur. Merkez Bankası analitik bilançosuna bakıldığında 1998 yılının ilk dört aylık döneminde değişimler içinde en fazla dikkati çeken nokta varlıkların yapısındaki değişim olmuştur. Döviz varlıklarının toplam varlıklar içindeki payı artmış, buna karşılık iç varlıkların payı gerilemiştir. Kur farklarından doğan değerleme hesabı ve Merkez Bankasının karının da yer aldığı diğer kalemlerdeki artış iç varlıklardaki kısa vadeli avansın sıfırlanmasından doğan yavaşlamayı sınırlamıştır.

Yılın ilk dört ayı içinde Merkez Bankasının net döviz pozisyonu 4.6 milyar dolar büyümüştür. Net döviz pozisyonundaki artış büyük ölçüde Merkez Bankasının piyasadan satın aldığı dövizlerden ve kredi mektuplu döviz mevduatlarındaki gerilemeden kaynaklanmaktadır.

Merkez Bankası tarafından yapılan açıklamalarda piyasalardaki dalgalanmaların en aza indirilmesi hedefinin yanısıra para politikasının uygulanmasında Asya Krizi nedeniyle ihracatta karşılaşılabilecek sorunların daha da ağırlaşmaması ve Türk ihracatçısının rekabet gücünün gerilememesi için döviz kurunun enflasyon ile uyumlu hareket etmesinin gözetileceği belirtilmiştir. Türk lirası cinsinden aktiflerin bu dönemdeki getirileri yabancı para aktiflere oranla daha yüksek olduğundan piyasada Türk lirası talebi döviz talebinden daha yüksektir. Dolayısıyla, 1 USD ve 1.5 marktan oluşan kur sepetindeki aylık değişimlerin enflasyondan fazla uzak olmaması amacıyla Merkez Bankası piyasadandan döviz satın almak durumunda kalmıştır.

Ancak, alınan dövizler karşılığında piyasaya verilen Türk lirası miktarı artmıştır. Dolaşıma çıkan banknot miktarı yılın ilk dört aylık döneminde %28 oranında büyümüştür. Bu artış %6'lık bir reel büyümeyi ifade etmektedir. Aynı dönemde, rezerv paradaki reel büyüme %4.4 olmuştur. Yılın ilk dört aylık döneminde açık piyasa işlemleri yoluyla Merkez Bankasının piyasaya verdiği likidite miktarı giderek azalmış ve Nisan ayı sonu itibariyle Merkez Bankası piyasadandan net alacaklı konuma geçmiştir. Diğer bir ifade ile, Mart ve Nisan ayında yapılan döviz alımları karşılığında piyasaya verilen para açık piyasa işlemleri yoluyla büyük ölçüde geri çekilmiştir.

Yılın ilk çeyreğine ilişkin olarak her üç programın da hedeflerine ulaşmasının ardından ikinci çeyreğe ilişkin hedefler açıklanmıştır. Buna göre rezerv paranın %14-16 arasında büyümesi hedeflenmiştir. Yüksek düzeydeki döviz rezervleri, kısa vadeli avans kullanılmaması, merkez bankasının rezerv para üzerindeki kontrolünü artırmaktadır. Dolayısıyla, yılın ikinci çeyreğindeki rezerv para artışına ilişkin olarak belirlenen hedeflerin gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılının ilk üç aylık döneminde para arzları reel olarak daralmıştır.

Para arzı M1 yılın ilk üç ayında vadesiz mevduatlardaki gerileme nedeniyle nominal olarak sadece %7 büyümüştür. Bu oran reel olarak %11'lik bir ge-

rilemeyi ifade etmektedir.

Vadeli tasarruf mevduatlarındaki artış da enflasyonun altında kaldığından para arzı M2 de reel olarak daralmıştır.

Döviz tevdiat hesaplarında ise dolar bazında %3'lük bir artış gözlenmiştir. Kurlardaki artışın da etkisiyle Türk lirası cinsinden ifade edildiğinde DTH artış %23'ü bulmaktadır. Ancak, bu artışın önemli bir kısmı çapraz kurların etkisiyle ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. M2'ye DTH'larının eklenmesiyle bulunan para arzı M2Y reel olarak 1997 yıl sonundaki değerini korumuştur.

Mevduat bankalarının açtıkları kredilerdeki artış mevduattaki artışın üzerinde gerçekleşmiştir. Mart 1998 itibariyle mevduat bankaları kredileri %128 oranında artmıştır. Bu artış, reel olarak %25'lik bir büyümeyi ifade etmektedir. Tarımsal kredi faizlerinin artırılmasına rağmen tarımsal kredilerdeki hızlı artış sürmektedir. Tarımsal kredilerdeki yılın ilk üç ayındaki artış %120 olurken, yıllık artış %146 olmuştur.

İlk çeyreğe ilişkin rakamlar, kamu maliyesinde beklenenden daha iyi bir performans gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Olumlu gelişmeler arasında en önemlisi faiz dışı bütçe fazlasındaki artış olmuştur. İlk çeyrekte bütçe açığı 961 trilyon TL ile, 1,300 trilyon TL olarak belirlenmiş olan hedefin altında kalmıştır. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, bütçe gelirleri %141.7 artarak 2,041 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Bütçe harcamaları ise %137.5 artışla 3,002 trilyon TL olmuştur. Harcamalardaki hızlı artış iç borç faiz ödemelerindeki artıştan kaynaklanmıştır. 1997 yılındaki bir yıl ve uzun vadeli borçlanma politikası yerine daha kısa vadeli borçlanma politikasının uygulanması, 1998 yılında faiz ödemelerini hızla artıran bir faktör olmuştur.

Bütçe açığının finansmanında iç borçlanma en büyük kalem olmaya devam etmiştir.

İlk çeyrekte, Hazine'nin borçlanma programına uygun hareket etmiş olma-

sı, piyasalardaki belirsizliğin azalmasında önemli rol oynamıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen 940 milyon dolarlık dış borçlanma, 850 milyon dolarlık hedefin üzerindedir.

İkinci çeyrekte gelirlerin %125 artışla 2,900 trilyon TL'ye, harcamaların ise %150 artışla 3,900 TL'ye ulaşması, böylece bütçe açığının 1,000 trilyon TL'de kalması hedeflenmiştir. Gelir hedefi, GSM lisanslarının devrinden elde edilen 250 trilyon TL'yi de kapsamaktadır. Harcamalar içinde en hızlı artış, 4.5 katına çıkacak olan faiz ödemelerinde öngörülmektedir. Faiz dışı harcama kalemlerinde harcama disiplininin devam etmesi, böylece faiz dışı fazlanın 900 trilyon TL'ye yükselmesi beklenmektedir.

İlk çeyrekte yapılan 940 milyon dolarlık dış borçlanma ve ikinci çeyrek için belirlenmiş olan 1,300 milyon dolarlık dış borçlanma hedefi dikkate alındığında, 1,348 milyon dolar olan yıllık dış borçlanma hedefinin aşılması mümkün olduğu gözükmemektedir.

Özelleştirme konusundaki zorlukların kısmen aşılmış olduğu görülmektedir; GSM lisanslarından sağlanan 1 milyar dolarlık gelirle birlikte, toplam özelleştirme gelirlerinin 12 milyar dolara (nakit 9 milyar dolar) ulaşması beklenmektedir. Özelleştirmenin ekonomideki etkinliği artırmasının yanı sıra, 1998 yıllık bütçe programına dahil edilmeyen bu gelir, sosyal alanlarda yapılacak yatırımlarda kullanılabileceği gibi, bütçe açığının kontrolünü de kolaylaştıracaktır.

1998 yılında kamu kesimi borçlanma gereğinin milli gelire oranında bir düşüş öngörülmemektedir.

1997'de konsolide bütçe açığı, 2,625 trilyon TL beklenmesine rağmen, 2,181 trilyon TL (13 milyar dolar) olmuştur. GSMH'nın da beklenenin üzerinde büyümesi sonucunda, %9 olarak tahmin edilen bütçe açığının GSMH'ya oranı %7.3 olarak gerçekleşmiştir. Bütçe açığının finansmanı iç piyasadan borçlanma yoluyla yapılmıştır: 453 trilyon TL net dış borç ödemesi yapılırken, 1,020 trilyonu bir yıldan kısa vadeli olmak üzere 1,504 trilyon TL iç borçlanmaya gidilmiştir.

Bütçe açığının GSMH'ya oranının, özelleştirme gelirleri hariç tutulduğunda, 1998'de %8.7'ye yükseleceği hesaplanmaktadır. Ortalama borçlanma vade yapısının kısılması ve faiz ödemelerinin 1997 yılından 1998 yılına sarkıtılması nedeniyle bütçe açığının GSMH'ya oranında beklenen bu yükselmeye rağmen, vergi ve sosyal güvenlik reformlarının gerçekleşmesi durumunda kamu maliyesinin daha sağlıklı bir yapıya kavuşacağı düşünülmektedir.

Gümrük birliğinin kısa dönemli dış ticaret dengesinin bozucu etkisi 1997 ortalarına kadar sürdükten sonra ithalat ve ihracat normal eğilimlerine dönmüştür.

1997 yılındaki %8'lik hızlı büyümeye rağmen ithalat artışı yavaşlayarak %11.5 düzeyine inmiş, ihracat artışı ise hızlanarak %13'e ulaşmıştır. 1997 yılında ithalat 48,657 milyon dolar, ihracat 26,246 milyon dolar, dış ticaret açığı ise 22,412 milyon dolar olmuştur. 12 aylık bazda dış ticaret rakamlarının 1998'in Ocak ve Şubat aylarında da bu düzeylerini koruduğu görülmektedir. Bavul ticaretinden sağlanan net gelirin 1996 yılındaki 8.8 milyar dolar seviyesinden 1997 yılında 5.8 milyar dolara indiği görülmektedir.

Dış ticaret açığının 22.5 milyar dolar civarında sabitlenmesine karşılık, bavul ticareti ve diğer mal ve hizmet gelirleri, cari işlemler dengesinin sadece 2.7 milyar dolarda kalmasına imkan sağlamaktadır. 1997 yılında dikkat çeken bir gelişme de uzun vadeli sermaye girişindeki önemli artışın yanısıra kısa vadeli sermaye girişindeki yavaşlama olmuştur. 1994 krizinden bu yana cari işlemler açığının finansmanı kısa vadeli sermaye girişi ve kaydedilemeyen sermaye girişi (net hata ve noksan) ile yapılmaktaydı. Net uzun vadeli sermaye girişi 1996 yılında 1.6 milyar dolardan 1997 yılında 4.7 milyar dolara yükselmiştir. Sermaye girişleri cari işlemler açığının finansmanı için gereken miktarın üzerinde olmuş; böylece 3.3 milyar dolarlık rezerv artışı sağlanmıştır.

1997 Ekim ayı sonlarında 21. 5 milyar dolara ulaştıktan sonra yıl sonunda 18.7 milyar dolara gerileyen Merkez Bankası döviz rezervleri, 1998 Şubat ayından itibaren yeniden yükselmeye başlamış ve Nisan başı itibariyle 22.1 milyar dolara ulaşmıştır.

Dış ticaret ve rezerv verileri 1998'in ilk çeyreğinde ödemeler dengesinde yapısal bir değişiklik olmadığını, dış ticaret ve cari işlemler açığının 1997 sonu seviyelerinde olduğunu düşündürmektedir.

Özetle, temel makroekonomik değişkenler açısından 1998 yılının 1997 yılına benzer bir yıl olacağı; büyümenin tedrici olarak gerilese bile süreceği, enflasyonun ise yıl sonunda %75'ler civarında kalacağı tahmin edilmektedir. Bu şartlarda, piyasalarda belirsizliği azaltarak mevcut dengesizliklerin maliyeti asgariye çekilmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla, kamuoyuna açıklanan bütçe, borçlanma ve para programları titizlikle yürütülmektedir. Özelleştirmenin hızlanması da olumlu gelişmeleri kuvvetlendirmektedir. Mevcut mali ve parasal disiplinin terkedilmemesi, seçim sonrasında orta vadeli bir istikrar programının başlatılmasının ön koşullarını sağlayacaktır. Ancak, 1999 yılının ilk yarısında yapılacağı tahmin edilen seçimler düşünülerek, bütçe disiplinin yılın sonlarına doğru kaybolması ve özelleştirme gelirlerinin cari harcamalara kaynaklık etmesi durumunda, 1997 yılı ortalarındaki olumsuz şartlara geri döneceği unutulmamalıdır.

TABLO
VE
GRAFİKLER

Tablo 1.1	Önemli Ekonomik ve Mali Göstergeler: Üretim ve Fiyatlar	18
Tablo 1.2	Önemli Ekonomik ve Mali Göstergeler: Dış Ticaret	19
Tablo 1.3	Önemli Ekonomik ve Mali Göstergeler: Konsolide Bütçe	20
Tablo 1.4	Önemli Ekonomik ve Mali Göstergeler: Para Arzları	21
Tablo 2	Harcamalar Yöntemiyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	22
Tablo 3	TÜSİAD Tahminleri (GSMH, Enflasyon)	23
Tablo 4	TÜSİAD Tahminleri (Üç Aylık Sanayi Üretim Endeksi)	24
Grafik 1	GSMH Büyüme Hızı	23
Grafik 2	Toptan Eşya Fiyat Endeksi Artış Oranı	23
Grafik 3	Mevsimsellikten Arındırılmış Üç Aylık Sanayi Üretim Endeksi	24
Grafik 4	Mevsimsellikten Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi	25
Grafik 5	Mevsimsellikten Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi	25
Grafik 6	İmalat Sanayii Üretim Endeksi	26
Grafik 7	İmalat Sanayinde Üretimde Çalışanlar Endeksi	26
Grafik 8	İmalat Sanayinde Verimlilik Endeksi	26
Grafik 9	Yatırım-Tasarruf Dengesi	27
Grafik 10	Toptan Eşya Fiyat Endeksi ve Dolar Kurundaki Gelişmeler	28
Grafik 11	Reel Döviz Kurlarındaki Gelişmeler	28
Grafik 12	ABD Doları Bazında Borsa Bileşik Endeksi ve İşlem Hacmi	29
Grafik 13	Merkez Bankası Döviz Rezervleri ve Nominal Döviz Kurundaki Gelişmeler	29
Grafik 14	Dolaşımdaki Para	30
Grafik 15	M1	30
Grafik 16	M2	31
Grafik 17	M2Y	31
Grafik 18	Vadeli Mevduat ve DTH'lardaki Gelişmeler	32
Grafik 19	Mevduat Bankaları Kredileri ve Mevduatlardaki Gelişmeler	32
Grafik 20	Mevduat Bankaları Kredileri/Toplam Mevduat	32
Grafik 21	Merkez Bankası Parası ve Rezerv Para	33
Grafik 22	Açık Piyasa İşlemlerinden Borçlar	33
Grafik 23	Aylar İtibariyle Konsolide Bütçe Dengesi	34
Grafik 24	Aylar İtibariyle Hazine Bonosu Finansmanı	34
Grafik 25	Konsolide Bütçe Harcamaları	35
Grafik 26	Konsolide Bütçe Açığının Finansmanı	35
Grafik 27	Konsolide Bütçe Açığındaki Gelişmeler	35
Grafik 28	Nominal İhracat ve İthalat	36
Grafik 29	Dış Ticaret Dengesi	36
Grafik 30	İhracat ve İthalat Fiyat Endeksleri	37

Grafik 31	Dış Ticaret Hadleri	37
Grafik 32	Dış Ticaret Değerleri	38
Grafik 33	Dış Ticaret Miktar Endeksleri	38
Grafik 34	Dış Ticaret Fiyat Endeksleri	38
Grafik 35	Aylar İtibariyle Cari İşlemler Dengesi	39
Grafik 36	Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri ve Net Hata ve Noksan Toplamı	39
Grafik 37	Enflasyon ve Yıllık Ortalama Nominal Faiz Oranları	40
Grafik 38	Reel Faiz Oranı	40
Grafik 39	ABD Doları Reel Getiri Oranı	41
Grafik 40	Reel Faiz Eksi ABD Doları Reel Getiri Oranı	41
Grafik 41	Kabul Edilen Teklif Tutarı	42
Grafik 42	Hazine Bonosu Geri Ödemeleri	42
Tablo Ek 1	Temel Ekonomik Göstergeler	47
Tablo Ek 2.1	Kurumsal Olmayan Sivil Nüfusun İşgücü Durumu	54
Tablo Ek 2.2	Yıllara Göre İşteki Durum ve İstihdam Edilenler	55
Tablo Ek 2.3	Yıllara Göre İktisadi Faaliyetler ve İstihdam Edilenler	56
Tablo Ek 2.4	Ücret Göstergeleri	57
Grafik Ek 2.1	İşgücü Katılım Oranları	58
Grafik Ek 2.2	İşsizlik, Eksik İstihdam ve Eğitimli Genç İşsiz Oranları	58
Grafik Ek 2.3	İmalat Sanayinde Üretimde Çalışanlara Yapılan Aylık Ödemeler Endeksi	59
Grafik Ek 2.4	İmalat Sanayinde Üretim Dışında Çalışanlara Yapılan Aylık Toplam Ödemeler Endeksi	59
Grafik Ek 2.5	Kamu İmalat Sanayinde Üretimde Çalışanlara Yapılan Aylık Ödemeler Endeksi	60
Grafik Ek 2.6	Özel İmalat Sanayinde Üretimde Çalışanlara Yapılan Aylık Ödemeler Endeksi	60
Tablo Ek 3.1	Dünya Ekonomisi Tahminleri	67
Tablo Ek 3.2	Gelişmiş Ülkelerdeki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Gelişmeleri	68

TABLO 1.3 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (1997-1998)

KONSOLİDE BÜTÇE

1997		1998											
	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağus.	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart
Aylık													
Gelirler	274,849	413,047	487,854	389,935	498,646	543,035	507,393	652,529	645,780	871,861	595,472	748,843	696,685
Harcamalar	452,095	391,429	619,193	550,143	491,116	581,797	562,823	478,460	629,760	2,474,426	912,604	968,619	1,120,777
Faiz Dışı Bütçe Deng.(Cari fiy.)	-1,838	60,308	82,644	9,674	27,018	103,077	71,382	216,230	188,940	-784,394	57,391	302,046	154,563
Bütçe Dengesi (Cari fiyatlarla)	-177,246	21,618	-131,339	-160,208	7,530	-38,762	-55,430	174,069	16,020	-1,602,565	-317,132	-219,776	-424,092
Bütçe Dengesi (1994 fiyatlarıyla)	-36,121	4,174	-24,108	-28,436	1,270	-6,206	-8,352	24,586	2,143	-203,449	-37,794	-25,040	-46,466
Bütçe Dengesi (Cari fiy., milyar \$)	-1,420	0,165	-0,959	-1,112	0,049	-0,237	-0,326	0,980	0,085	-8,175	-1,504	-0,983	-1,804
Finansman	176,487	54,666	61,776	187,546	206,094	25,184	146,877	160,372	29,327	820,266	316,561	327,190	-
Dış Borçlanma (Net)	-43,739	-66,644	-25,561	17,810	-75,505	-22,945	-43,857	-105,533	-36,728	-25,027	-107,003	131,939	-
İç Borçlanma (Net)	437,384	295,741	125,184	281,331	-40,416	-24,241	79,369	-174,284	65,306	98,714	-97,587	-154,325	-
Kısa Vadeli Borçlanma	-229,728	-112,057	-193,467	-115,544	335,273	349,548	136,352	504,026	97,712	213,615	390,961	472,835	-
TCMB (Net)	48,638	32	-26,939	9,915	-83,102	0	0	0	0	0	0	0	-
Hazine Bonosu (Net)	-278,366	-112,089	-166,528	-125,459	418,375	349,548	136,352	504,026	97,712	213,615	390,961	472,835	-
Diğer	0	0	0	50,949	-13,257	-277,179	-24,987	-63,836	-96,964	532,966	130,189	-123,259	-
12 aylık kümülatif													
Gelirler	3,159,752	3,403,265	3,616,392	3,799,313	4,023,036	4,334,568	4,600,256	4,969,483	5,326,361	5,854,331	6,153,782	6,629,244	7,051,080
Harcamalar	4,715,053	4,972,511	4,977,602	5,223,321	5,350,683	5,605,186	5,835,832	6,088,226	6,377,648	8,035,178	8,535,735	9,112,465	9,781,147
Faiz Dışı Bütçe Deng.(Cari fiy.)	341,344	362,633	347,104	330,214	301,667	407,606	481,610	611,975	719,684	97,070	79,812	332,478	488,879
Bütçe Dengesi (Cari fiyatlarla)	-1,555,301	-1,569,246	-1,361,210	-1,424,008	-1,327,647	-1,270,618	-1,235,576	-1,118,743	-1,051,287	-2,180,847	-2,381,953	-2,483,221	-2,730,067
Bütçe Dengesi (1994 fiyatlarıyla)	-408,539	-416,231	-331,600	-329,652	-301,317	-279,398	-262,478	-253,050	-237,948	-326,729	-337,899	-337,333	-347,677
Bütçe Dengesi (Cari fiy., milyar \$)	-16,256	-16,582	-13,116	-13,004	-11,885	-10,993	-10,301	-9,932	-9,325	-12,977	-13,447	-13,436	-13,820
Finansman	1,420,710	1,338,965	1,403,504	1,517,370	1,637,426	1,559,882	1,590,950	1,645,025	1,600,535	2,160,625	2,332,704	2,512,346	-
Dış Borçlanma (Net)	-147,599	-213,226	-250,912	-251,383	-319,422	-310,451	-330,287	-426,801	-433,745	-452,584	-526,534	-402,793	-
İç Borçlanma (Net)	1,135,657	1,493,990	1,634,751	1,915,612	1,890,227	1,898,120	1,978,724	1,648,299	1,636,151	1,484,844	1,049,756	892,176	-
Kısa Vadeli Borçlanma	317,087	7,955	-164,369	-332,835	-146,042	73,932	76,641	589,494	750,875	1,020,674	1,540,457	1,849,526	-
TCMB (Net)	260,264	272,409	297,218	313,328	131,287	129,417	202,475	206,307	154,853	0	-50,197	-51,456	-
Hazine Bonosu (Net)	56,823	-264,454	-461,587	-646,163	-277,329	-55,485	-125,834	383,187	596,022	1,020,674	1,590,654	1,900,982	-
Diğer	161,810	158,866	137,032	185,973	212,661	-101,721	-134,129	-165,968	-352,748	107,692	237,881	114,622	-

TABLO 1.4 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (1997-1998)

PARA ARZLARI

PARA ARZI (Yıllık Yüzde Değişim)	1997												1998	
	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağus.	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	
M1	136.8	108.7	125.5	112.8	110.3	82.5	86.8	110.5	70.0	65.8	98.7	63.5	47.6	
Dolaşımdaki para	89.8	54.9	90.3	90.6	99.0	74.1	88.0	78.9	91.5	80.8	150.1	80.1	92.2	
Emisyon+ufak	82.6	60.8	94.9	86.3	102.0	83.4	88.9	93.1	94.8	81.7	134.4	81.8	90.3	
Banka kasaları (-)	47.6	113.5	124.7	60.3	130.8	168.7	96.9	227.4	114.3	89.4	67.7	90.9	74.9	
Vadesiz ticari mevduat	239.5	251.9	193.5	158.7	134.3	91.9	88.1	114.5	25.9	19.9	15.8	9.7	-8.3	
Vadesiz tasarruf mevduat	92.3	81.1	100.3	72.1	104.8	84.9	79.3	104.9	83.0	76.3	114.3	65.3	49.5	
Vadesiz diğer mevduat	139.8	140.0	169.0	155.3	125.4	109.5	90.5	406.6	135.6	219.8	182.0	185.1	133.0	
TCMB'ndaki mevduat	41.9	94.0	-23.1	2426.5	0.9	52.1	26.4	47.1	25.2	59.0	195.8	83.0	102.3	
M2	125.2	109.5	112.2	106.4	113.3	97.9	99.0	107.6	93.8	87.9	102.6	88.4	85.2	
Vadeli ticari mevduat	47.5	21.4	31.7	27.0	72.6	63.1	70.8	106.4	211.9	234.8	299.4	284.2	206.1	
Vadeli tasarruf mevduat	125.1	115.5	110.7	108.1	116.9	103.8	101.9	102.4	91.6	84.3	88.5	84.3	88.1	
Vadeli diğer mevduat	139.0	127.2	127.6	123.9	125.8	130.1	133.9	134.3	138.3	132.4	139.1	133.8	135.6	
Mevduat sertifikası	-28.8	-55.5	-66.7	-78.6	-72.3	-92.5	-95.1	-95.8	-96.6	-98.3	-99.8	-99.9	-99.9	
M2Y	117.0	109.5	112.4	109.6	110.5	104.6	103.6	109.5	101.1	96.7	107.4	102.8	101.8	
Döviz tevdiat hesabı (TL)	109.2	109.5	112.6	112.8	107.8	111.7	108.4	111.2	108.5	105.8	112.4	117.8	118.8	
Döviz tevdiat hesabı (\$)	16.8	16.8	18.5	18.1	9.5	9.6	9.9	11.2	9.2	8.3	14.4	15.8	15.6	
TL/USD Döviz alış kuru	79.0	79.5	79.5	80.1	89.7	93.1	89.6	90.0	91.0	90.0	85.7	88.0	89.3	
M3Y	115.9	109.9	110.3	110.7	114.1	112.8	110.7	115.3	110.7	104.0	108.1	104.5	106.2	
M3	122.4	110.3	108.2	108.8	119.9	113.8	112.7	119.0	112.7	102.3	104.3	92.6	94.8	
Döviz tevdiat hesabı (TL)	109.2	109.5	112.6	112.8	107.8	111.7	108.4	111.2	108.5	105.8	112.4	117.8	118.8	
Kredi hacmi	114.6	120.2	148.5	142.2	133.9	138.2	142.1	138.0	128.6	113.5	114.7	113.4	101.0	
TCMB dolaysız kredi	81.8	74.1	179.1	187.1	41.6	44.6	83.1	100.7	58.0	-4.3	-18.7	-17.0	-99.6	
Mevduat b. kredi	120.0	127.6	147.8	140.2	147.0	151.0	149.3	142.5	137.2	130.0	135.4	130.9	129.2	
Kalk. ve Yat. Bankası kredileri	116.0	112.2	120.1	119.6	112.7	111.4	111.4	109.5	87.4	90.1	73.0	91.0	90.1	

TABLO 2 HARCAMALAR YÖNTEMİYLE GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA

(1987 fiyatlarıyla)	Yıllık % Artış			% Pay			Dönemler İtibarıyla Yıllık % Artış											
	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995-1	1995-2	1995-3	1995-4	1996-1	1996-2	1996-3	1996-4	1997-1	1997-2	1997-3	1997-4
Özel Nihai Tüketim Harcamaları	7.6	9.3	..	69.0	68.8	..	-4.6	12.2	13.0	8.4	13.2	9.9	3.1	5.4	7.7	8.7	8.0	..
Gıda- içki	7.4	4.6	..	26.6	26.0	..	-0.5	10.4	10.6	7.1	17.0	7.4	1.7	-0.9	-1.4	2.0	-1.8	..
Dayanıklı Tüketim Malları	20.0	35.6	..	8.4	8.9	..	-18.9	39.8	50.8	30.6	13.5	35.6	14.6	2.9	27.0	33.3	42.0	..
Yarı Dayanıklı Tüketim Malları	11.6	11.1	..	11.0	11.4	..	-11.0	18.5	25.6	16.8	14.9	13.8	0.4	14.9	18.4	4.5	13.0	..
Enerji-Ulaştırma-Haberleşme	1.7	5.3	..	10.3	10.0	..	0.9	5.6	2.7	-1.9	12.00	2.5	-1.6	6.1	3.2	4.2	2.1	..
Hizmetler	2.7	9.4	..	6.8	6.9	..	2.9	7.6	3.9	-3.3	8.2	4.4	7.4	17.9	9.2	21.0	15.0	..
Konut Sahipliği	2.1	2.4	..	5.9	5.6	..	2.2	2.0	2.0	2.2	2.4	2.5	2.5	2.4	2.3	2.3	2.3	..
Devletin Nihai Tüketim Harcamaları	6.7	8.6	..	7.6	7.7	..	7.1	9.6	2.3	7.8	1.4	7.7	15.6	8.4	-3.9	0.6	5.9	..
Maaş-Ücret	2.5	-0.3	..	4.6	4.3	..	2.7	2.9	2.7	1.8	-0.4	0.0	-0.3	-0.4	0.0	-0.2	0.2	..
Mal ve Hizmet Alımı	13.7	22.2	..	3.0	3.4	..	22.2	25.5	1.5	13.7	6.9	22.6	41.9	16.1	-14.5	1.9	12.5	..
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	8.3	13.5	..	26.7	29.0	..	-15.1	14.2	11.1	22.1	21.7	17.4	22.2	8.5	8.9	16.2	12.9	..
Kamu Sektörü	-16.9	24.4	..	4.2	5.1	..	-37.5	-1.4	-15.2	-17.3	-9.3	33.0	37.2	38.8	39.1	20.3	28.8	..
Makine Teçhizat	3.2	12.0	..	1.1	1.4	..	-21.8	4.7	3.5	17.4	-35.9	69.6	22.1	47.3	79.1	-8.4	88.1	..
Bina İnşaatı	4.2	30.2	..	1.0	1.2	..	-7.7	34.6	1.6	-2.2	4.6	27.2	38.5	24.0	-22.4	46.5	12.3	..
Bina Dışı İnşaat	-30.5	29.3	..	2.1	2.6	..	-53.8	-12.8	-26.1	-34.1	3.7	19.4	43.4	41.7	56.2	26.8	13.3	..
Özel Sektör	14.9	11.4	..	22.5	23.9	..	-11.4	17.4	18.1	38.8	25.3	14.7	19.3	0.8	6.3	15.4	9.3	..
Makine Teçhizat	28.1	24.4	..	11.9	13.6	..	-23.8	33.3	45.1	73.8	49.2	25.9	40.7	-2.5	12.1	27.2	19.0	..
Bina İnşaatı	3.0	-0.5	..	10.6	10.2	..	4.5	4.1	3.4	-0.6	-82.0	-81.6	-81.4	-81.0	6.5	6.5	6.5	..
Stok Değişimleri	-	-	..	1.4	-1.2	..	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	..
Mal ve Hizmet İhracatı	6.7	21.7	..	22.1	25.2	..	19.9	12.2	2.3	-1.8	21.8	17.9	26.7	24.9	11.2	26.6	22.8	..
Mal ve Hizmet İthalatı	30.0	19.0	..	-26.8	-29.5	..	-2.6	37.7	41.4	48.0	30.6	30.1	21.6	-1.1	16.9	23.7	24.6	..
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Talep)	7.5	7.3	..	100.0	100.0	..	-0.8	14.3	9.0	7.0	10.8	7.9	5.1	8.3	6.4	8.3	7.8	..
İstatistikî Hata	-	-	..	-0.6	-	..	17.3	65.3	17.7	36.8	57.8	-3.1	-0.5	50.6	-7.1	8.1	-4.0	..
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Arz)	7.3	7.0	..	-	-	..	-1.5	13.5	9.6	6.4	8.7	8.1	4.7	7.2	7.3	8.3	6.9	..

(..) Yayınlanmamış veri

TABLO 3 TÜSİAD TAHMİNLERİ

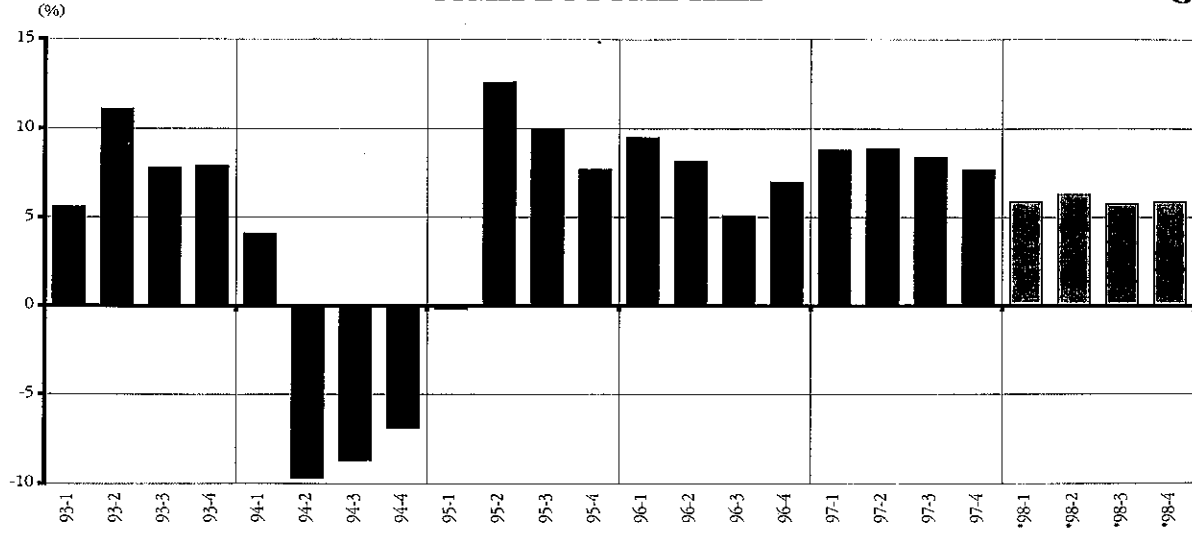
	96-1	96-2	96-3	96-4	96	97-1	97-2	97-3	97-4	97	98-1	98-2	98-3	98-4	98
	Gerçekleşme					Gerçekleşme					Tahmin				
(25 Ocak 1998)															
Büyüme hızı	9.5	8.2	5.1	6.9	7.1	6.1*	7.1*	6.5	5.2	6.0	2.8	4.2	5.7	5.6	4.8
Enflasyon	64.4	73.3	78.4	84.5	75.9	77.8	74.4	83.2	86.5	80.9	88.2	86.1	81.4	78.0	82.7
	Gerçekleşme					Gerçekleşme					Tahmin				
(25 Nisan 1998)															
Büyüme hızı	9.5	8.2	5.1	7.2	7.2	6.8*	8.8*	8.4*	7.7*	8.0	5.9	6.3	5.8	5.9	6.0
Enflasyon	64.4	73.3	78.41	84.51	75.9	77.8	74.4	83.2	89.1	81.4	89.2**	81.0	82.1	77.1	81.7

(*) DİE tarafından GSMH hesaplarında yapılan revizyon

(**) Gerçekleşme

GSMH BÜYÜME HIZI

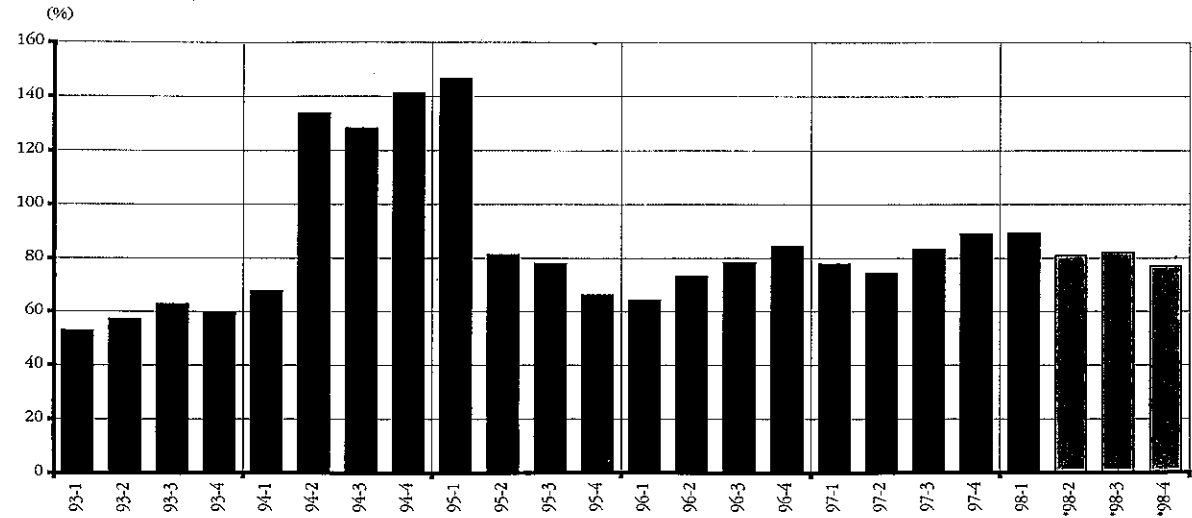
GRAFİK 1

* Tahmin

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ ARTIŞ ORANI

GRAFİK 2

* Tahmin

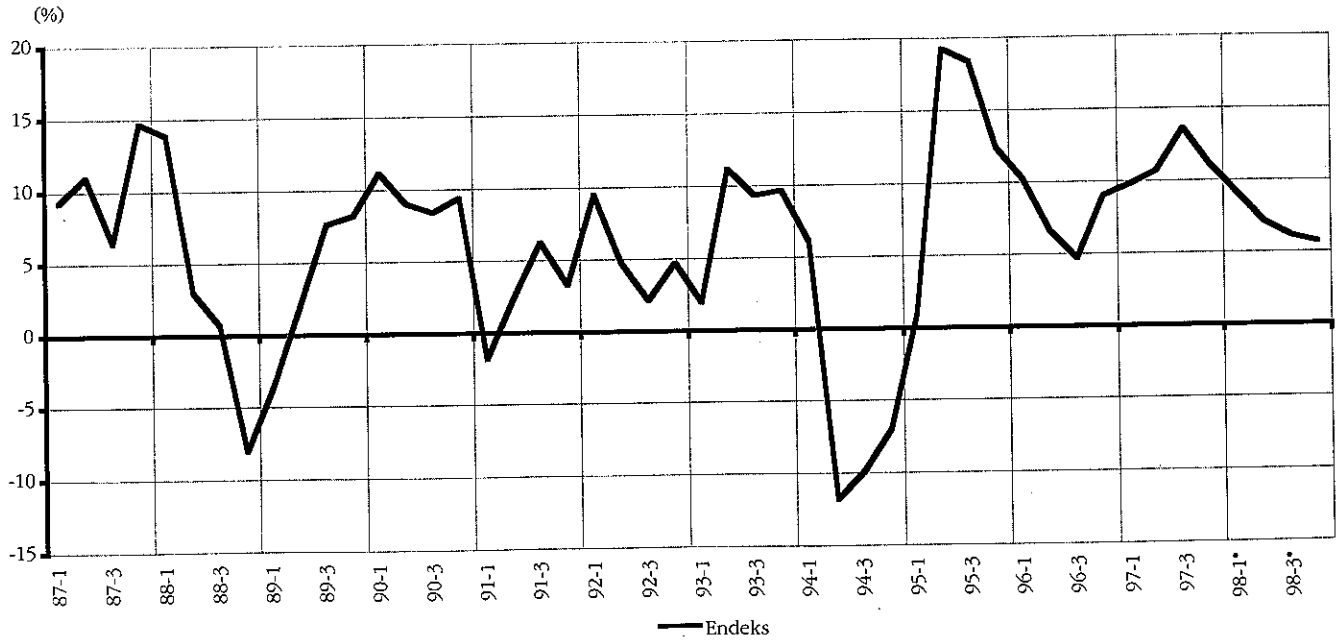
TABLO 4 SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ

	95-1	95-2	95-3	95-4	1995	96-1	96-2	96-3	96-4	1996	97-1	97-2	97-3	97-4	1997	98-1*	98-2*	98-3*	98-4*	1998*
(Düzey)																				
Endeks	101.3	110.9	119.6	125.4	114.3	111.5	118.7	125.1	136.3	122.9	122.2	131.6	142.1	150.9	136.7	133.2	141.1	150.6	159.2	146.0
Mevsimsellikten																				
Arındırılmış Endeks	108.3	114.9	117.2	116.4	114.2	119.3	122.4	122.6	126.8	122.8	130.9	135.4	139.2	140.7	136.6	142.7	144.9	147.6	148.6	146.0
Devre	108.8	114.3	116.8	117.2	114.3	119.2	121.5	123.4	126.5	122.6	131.0	135.4	138.8	140.9	136.5	142.7	145.1	147.4	148.5	145.9
(Yıllık Yüzde Artış)																				
Endeks	0.9	19.8	18.1	12.2	12.7	10.1	7.0	4.6	8.7	7.6	9.6	10.9	13.6	10.7	11.2	9.0	7.2	6.0	5.5	6.9
Mevsimsellikten																				
Arındırılmış Endeks	1.0	19.2	18.3	12.4	12.7	10.2	6.5	4.6	8.9	7.6	9.7	10.6	13.5	11.0	11.2	9.0	7.0	6.0	5.6	6.9
Devre	2.1	13.7	17.5	13.6	11.7	9.6	6.3	5.6	8.0	7.4	9.9	11.4	12.5	11.4	11.3	8.9	7.1	6.2	5.4	6.9

* Tahmin

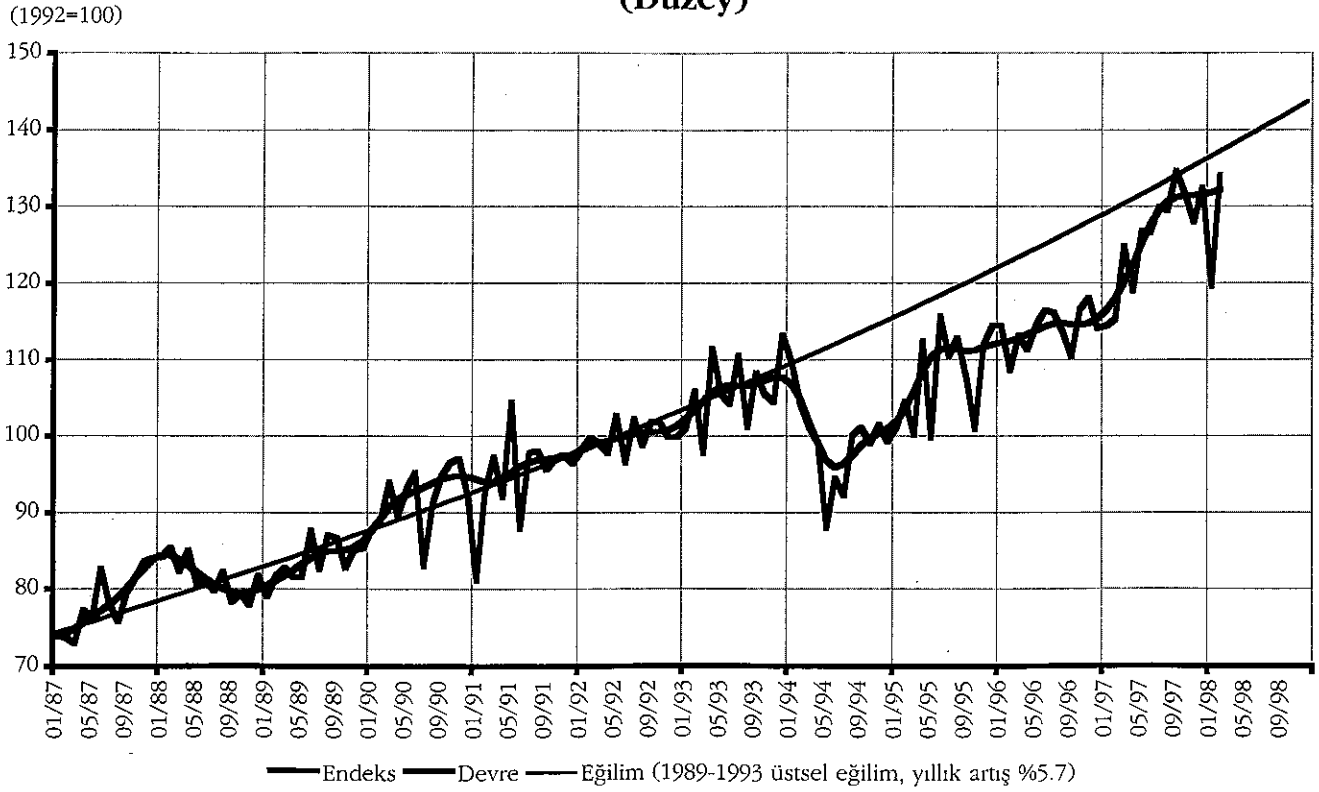
**MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ
ÜÇ AYLIK SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Yıllık Yüzde Artış)**

GRAFİK 3

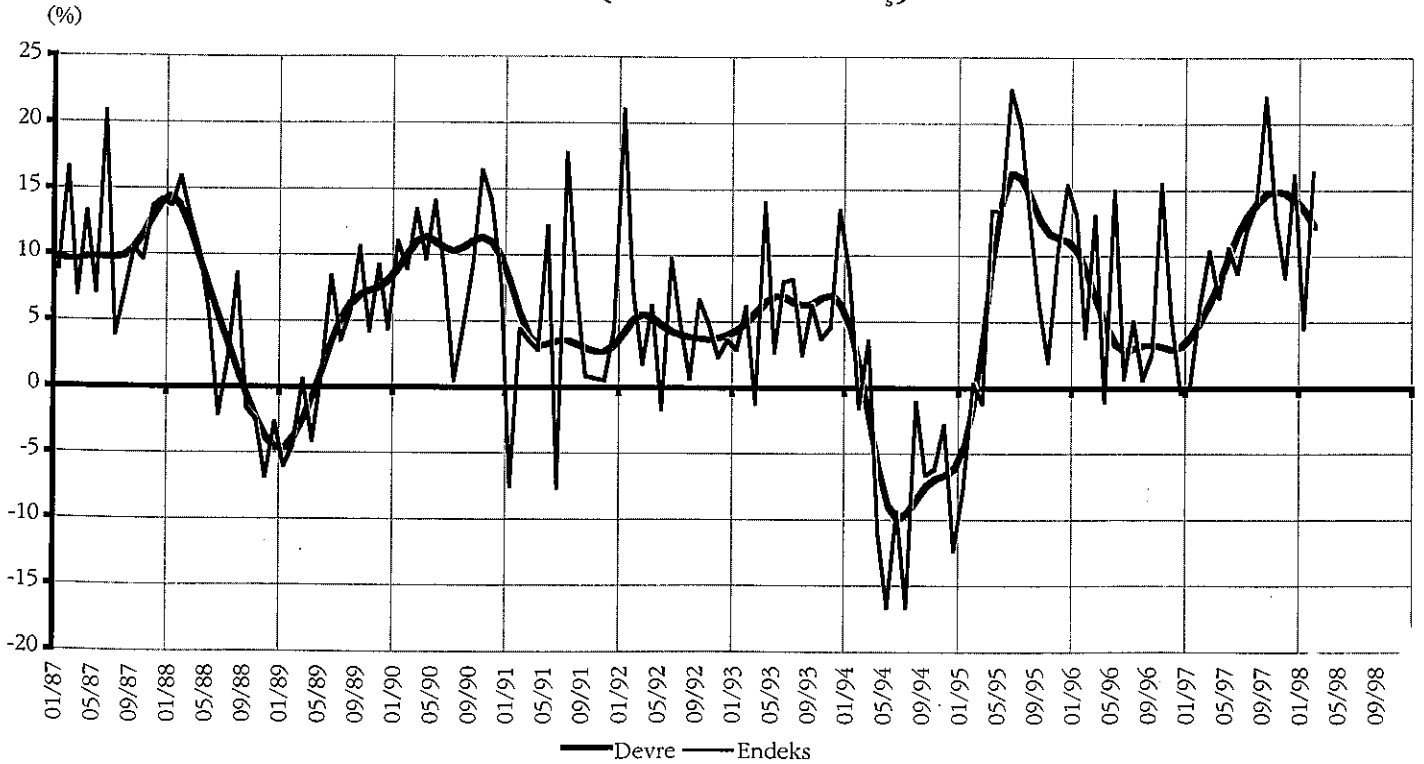

* 1998 rakamları TÜSİAD tahminidir.

MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ AYLIK SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ GRAFİK 4
(Düzey)

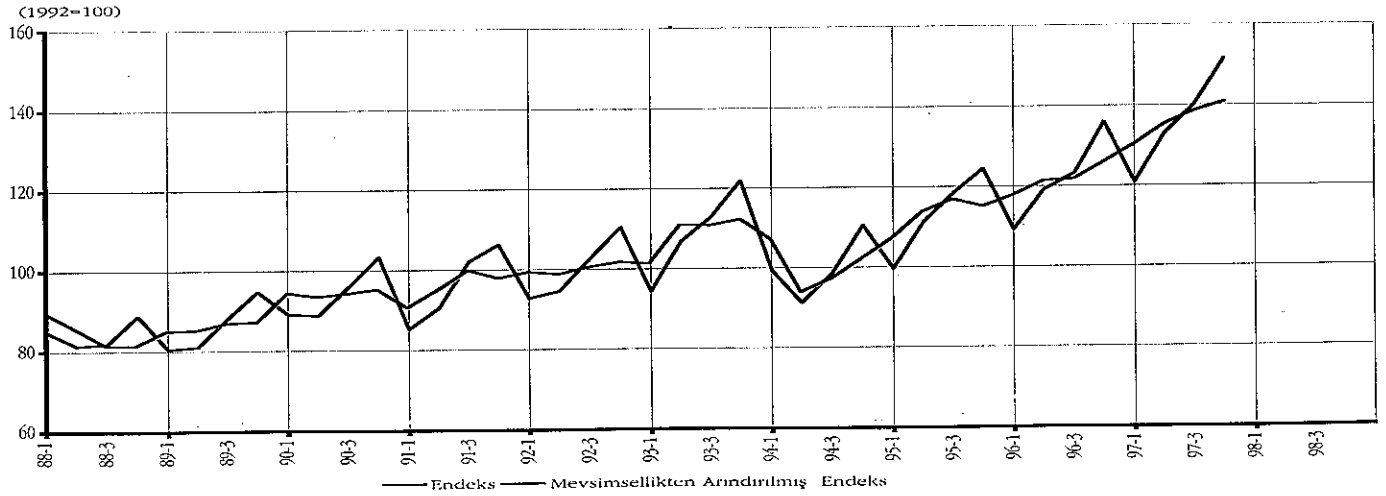

MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ AYLIK SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ GRAFİK 5
(Yıllık Yüzde Artış)

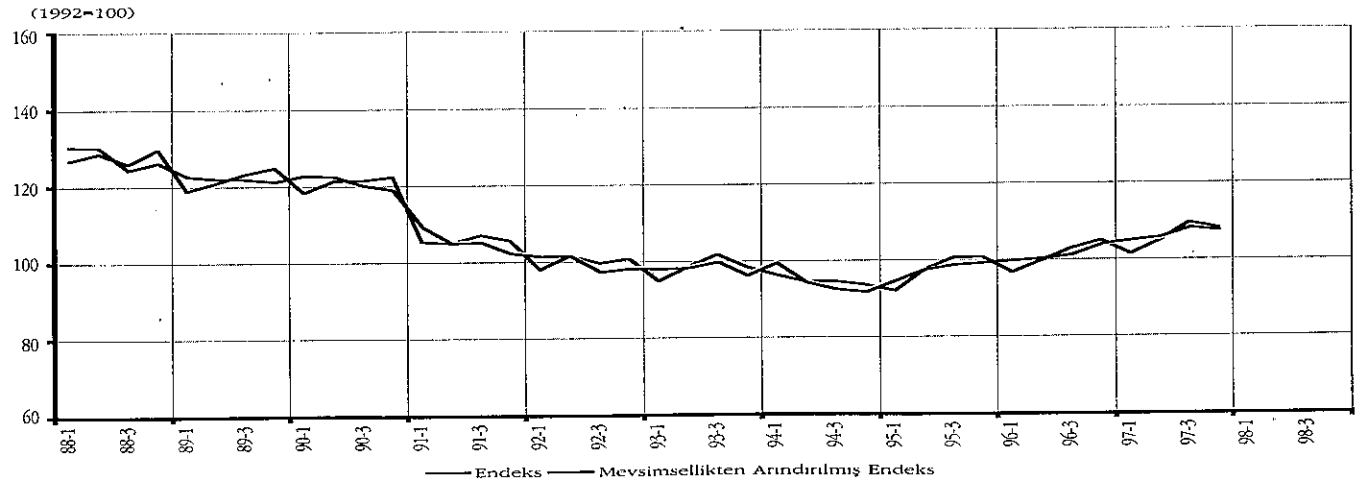
İMALAT SANAYİ 3 AYLIK ÜRETİM ENDEKSİ

GRAFİK 6

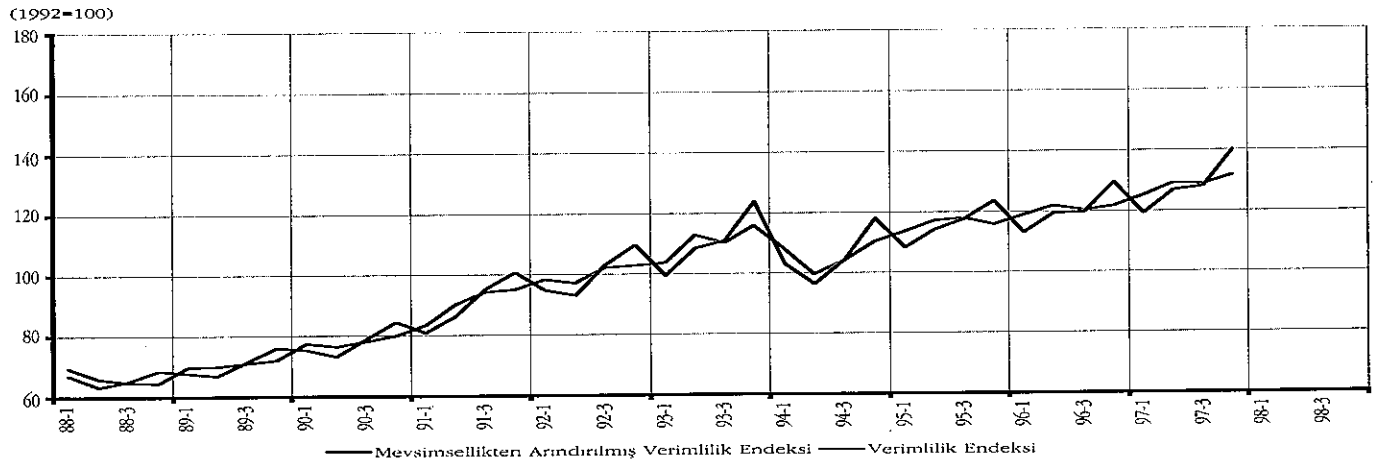
İMALAT SANAYİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞANLAR ENDEKSİ

GRAFİK 7

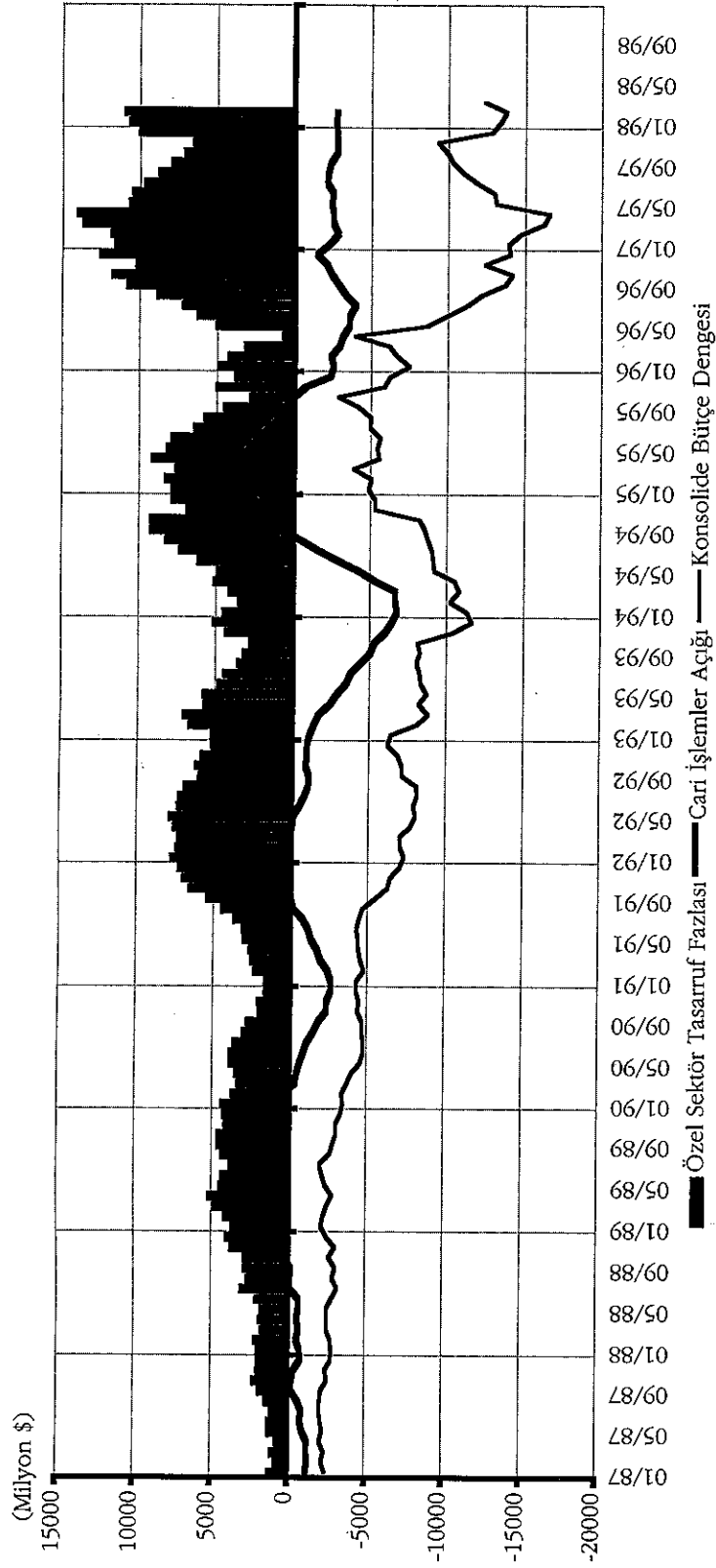
İMALAT SANAYİNDE VERİMLİLİK ENDEKSİ

GRAFİK 8

YATIRIM - TASARRUF DENGESİ (*)
(12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 9

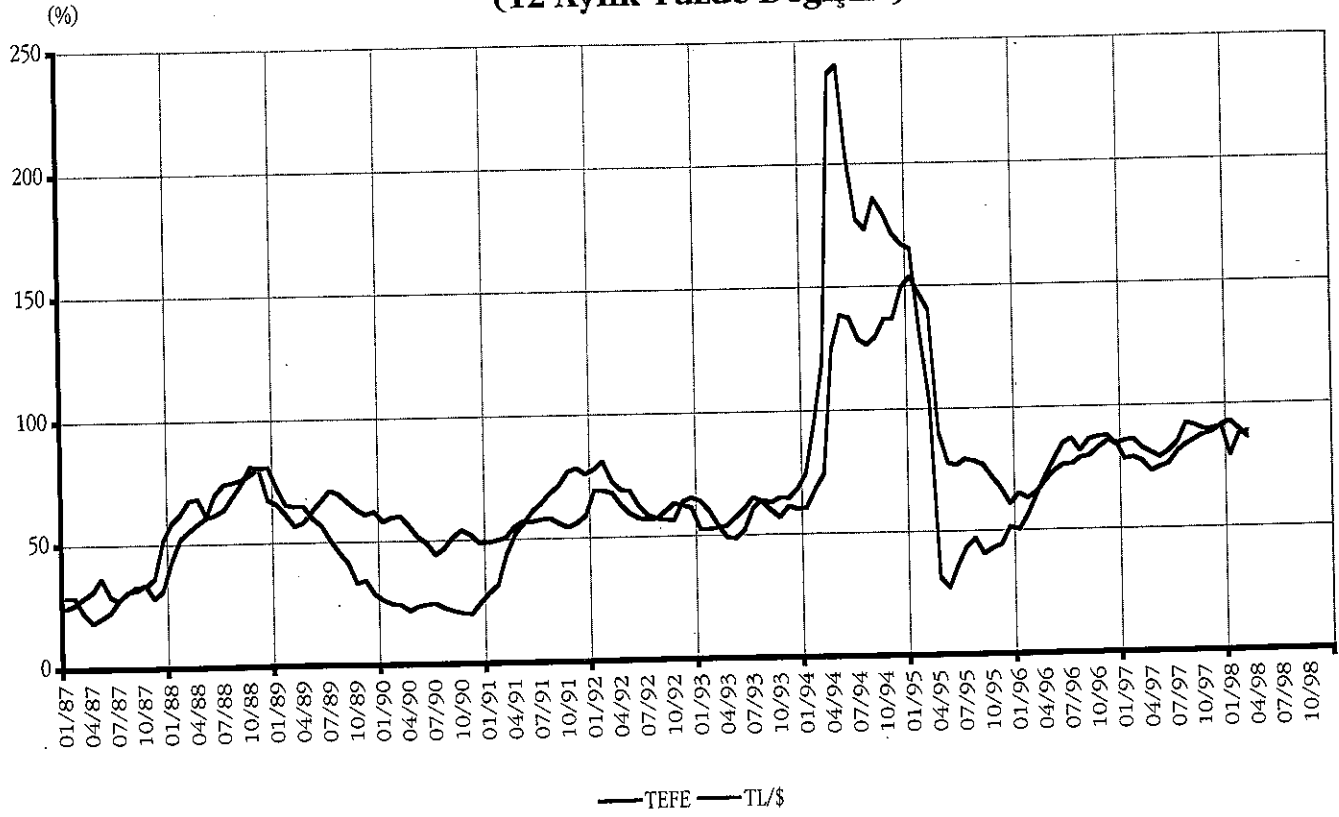

(*) Toplam kamu kesimi tasarruf açığı aylık olarak izlenemediği için konsolide bütçe açığı göstergenin kullanılması. Özel sektör net tasarruf göstergesi ise konsolide bütçe açığı ve cari işlemler dengesi, cebirsel toplam olarak hesaplanmıştır. Cari işlemler açığı Ocak-Şubat 1998 rakamları TÜSİAD tahminidir.

Cari işlemler dengesinde 1/96 - 12/97 döneminde bakiye ticareti dahil aylık rakamlar kullanılmıştır. Bu nedenle seride kırılma meydana gelmektedir.

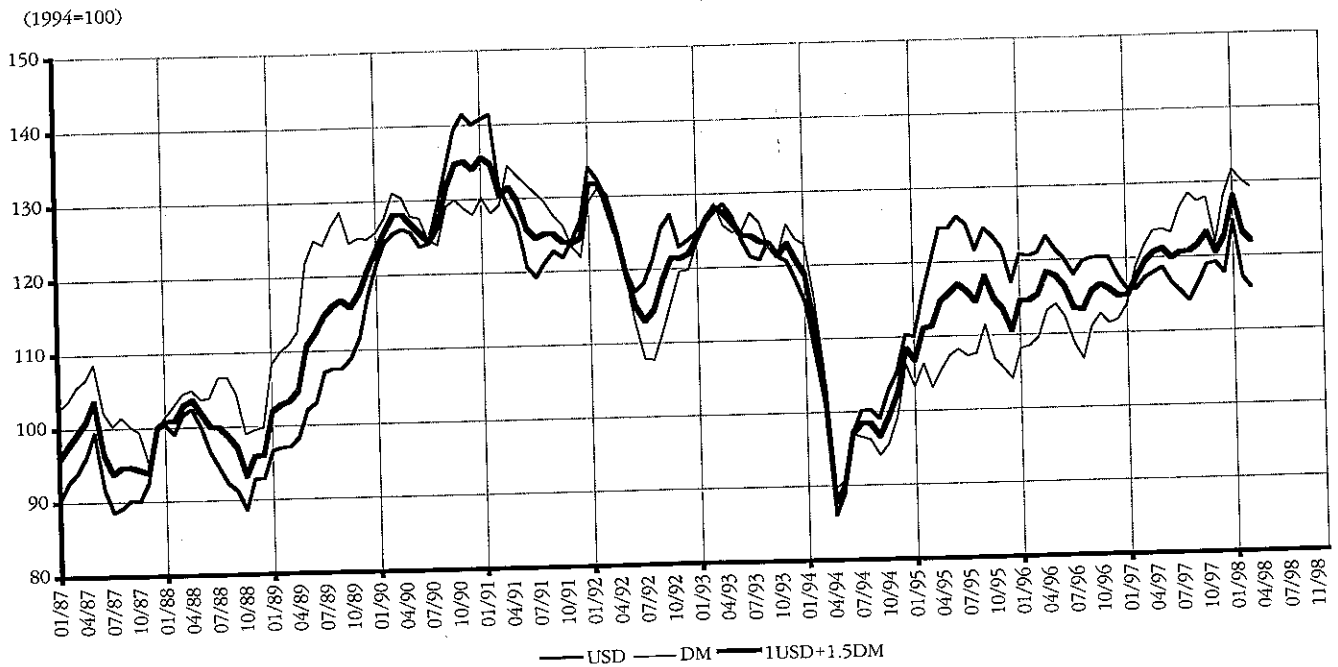
**TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ VE
DOLAR KURUNDAKİ GELİŞMELER
(12 Aylık Yüzde Değişim)**

GRAFİK 10

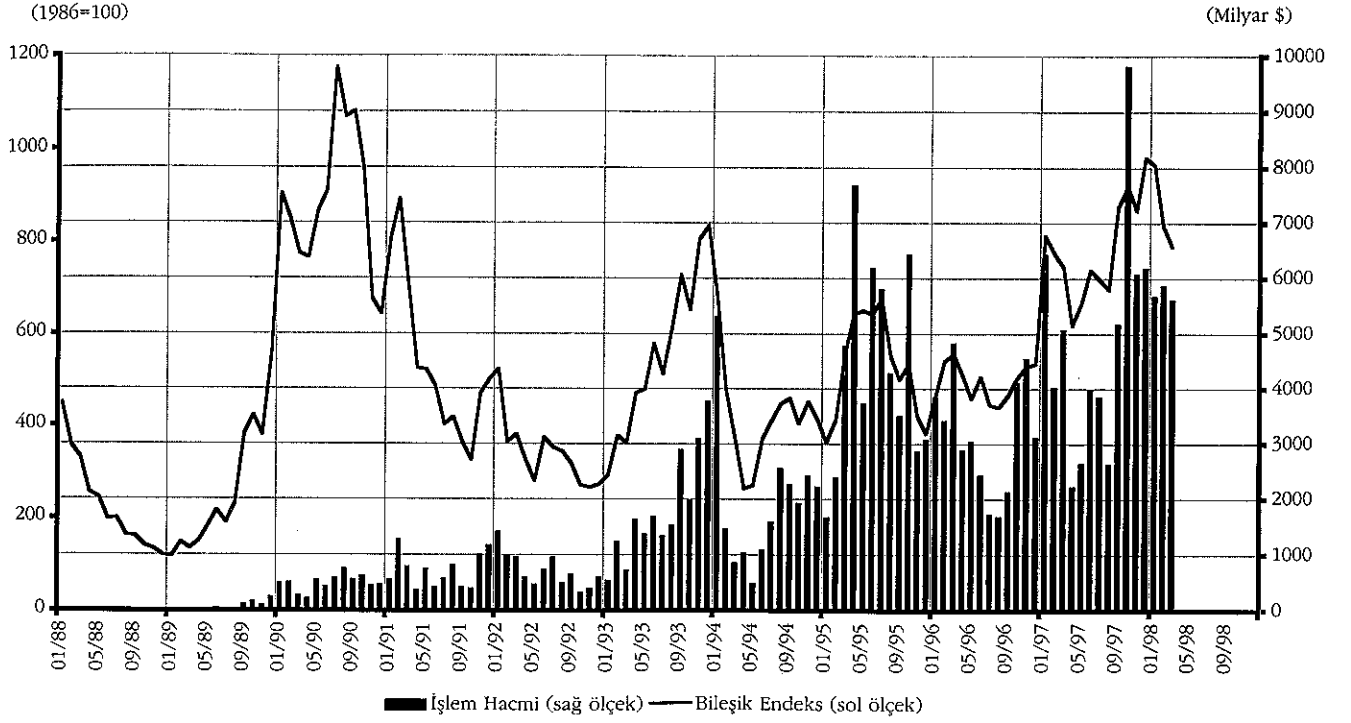
REEL DÖVİZ KURLARINDAKİ GELİŞMELER

GRAFİK 11

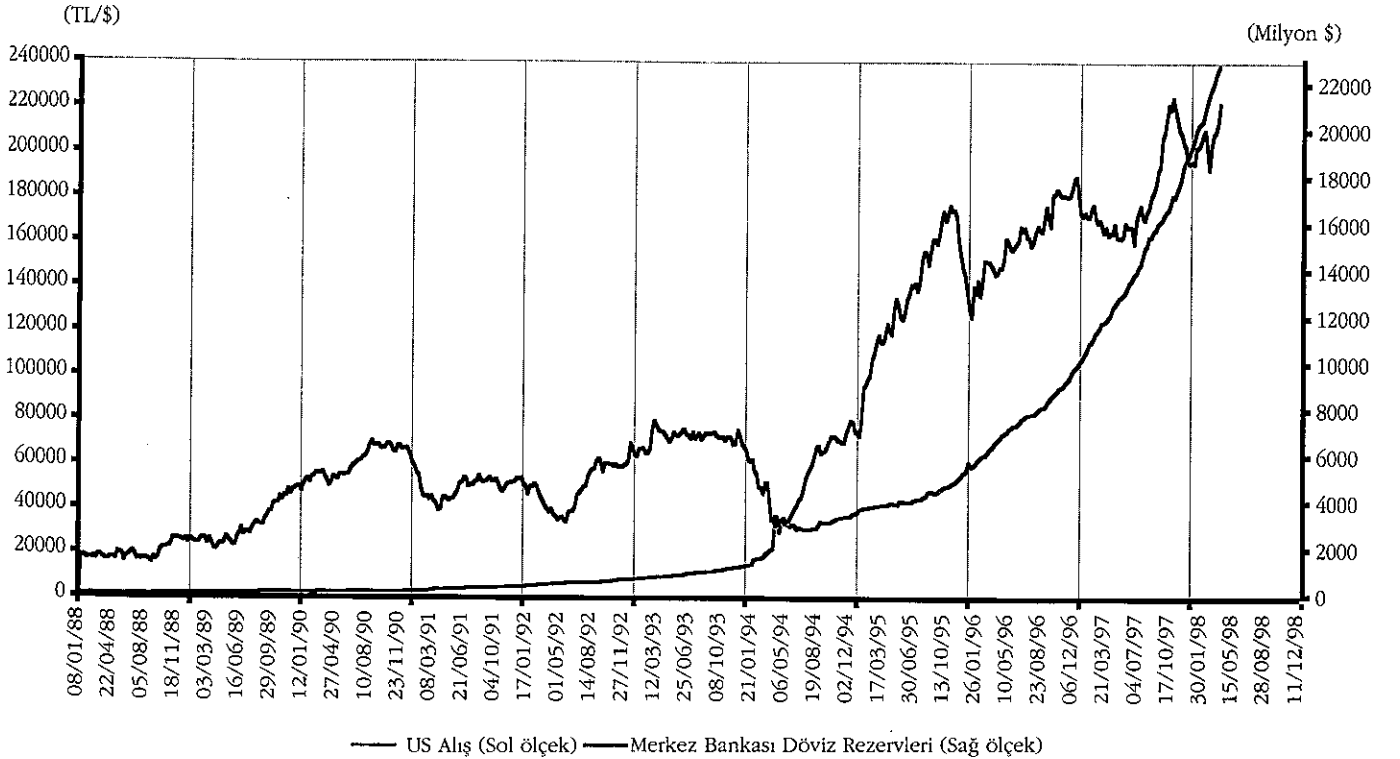
ABD DOLARI BAZINDA BORSA BİLEŞİK ENDEKSİ VE İŞLEM HACMİ

GRAFİK 12

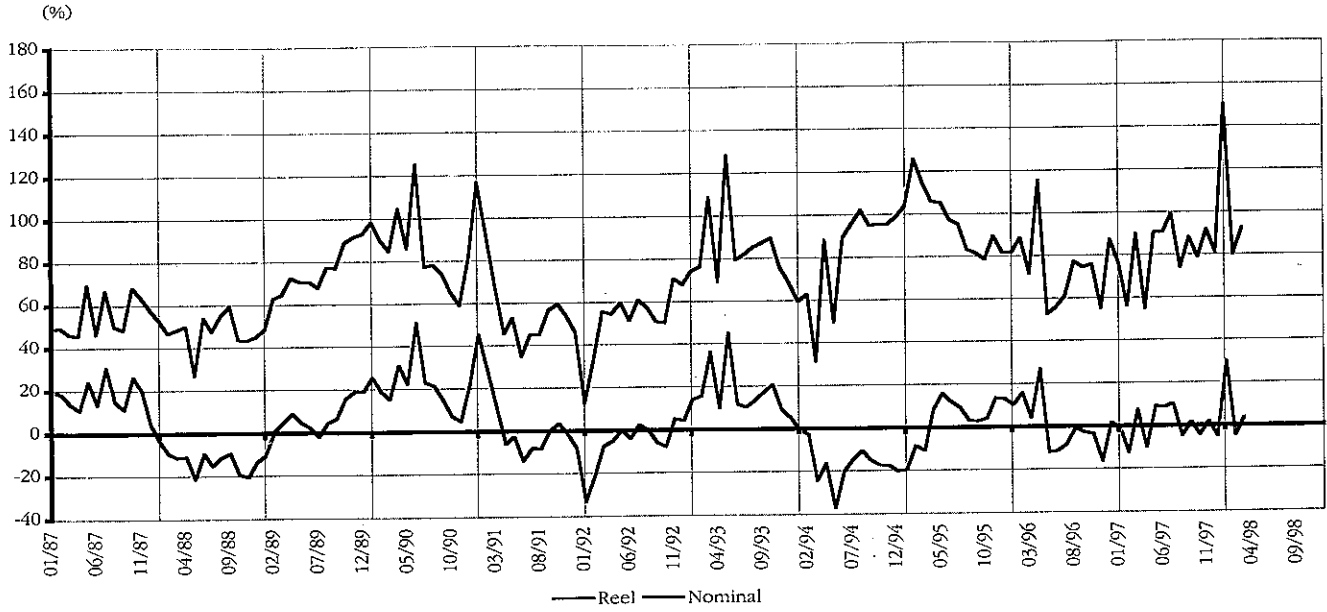
MERKEZ BANKASI DÖVİZ REZERVLERİ VE NOMİNAL DÖVİZ KURUNDAKİ GELİŞMELER

GRAFİK 13

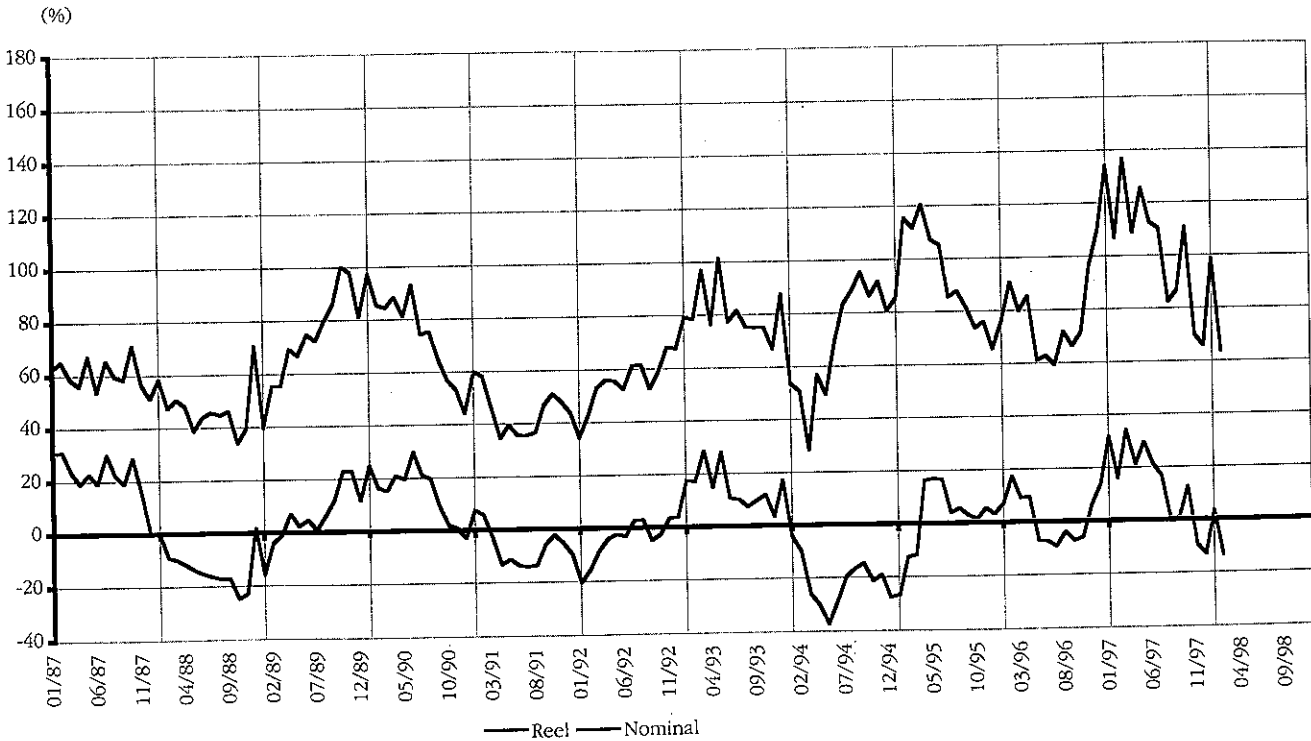
DOLAŞIMDAKİ PARA
(Yıllık Yüzde Artış)

GRAFİK 14

M1
(Yıllık Yüzde Artış)

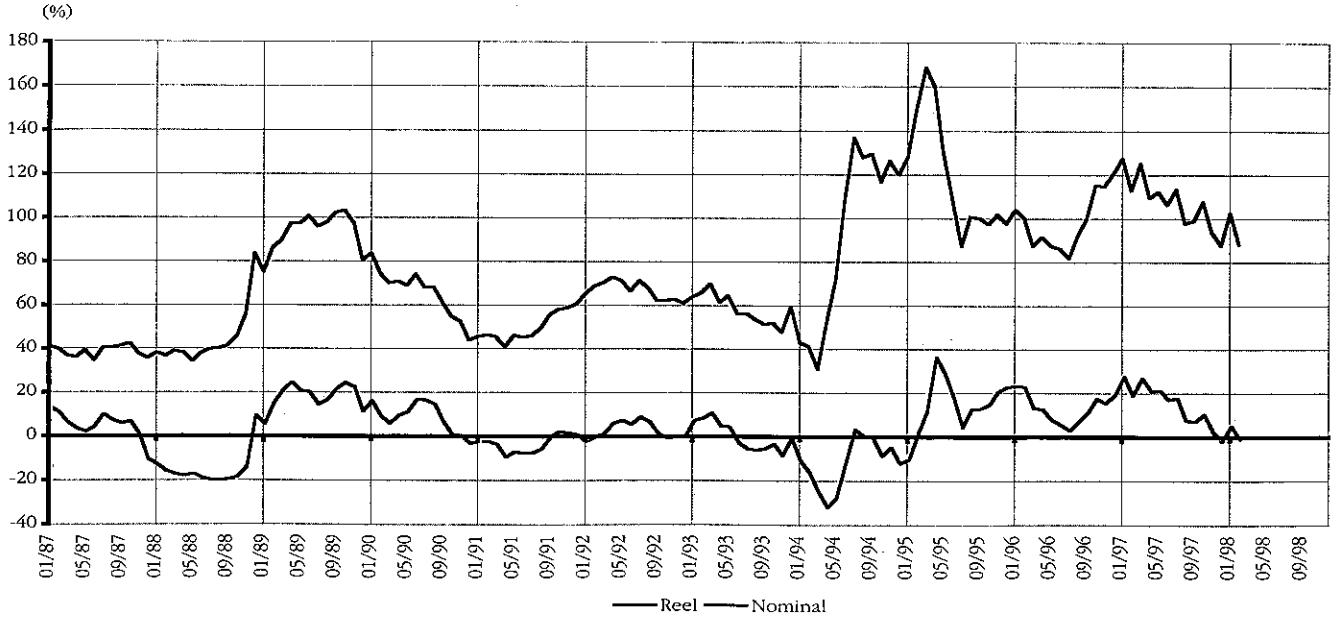
GRAFİK 15

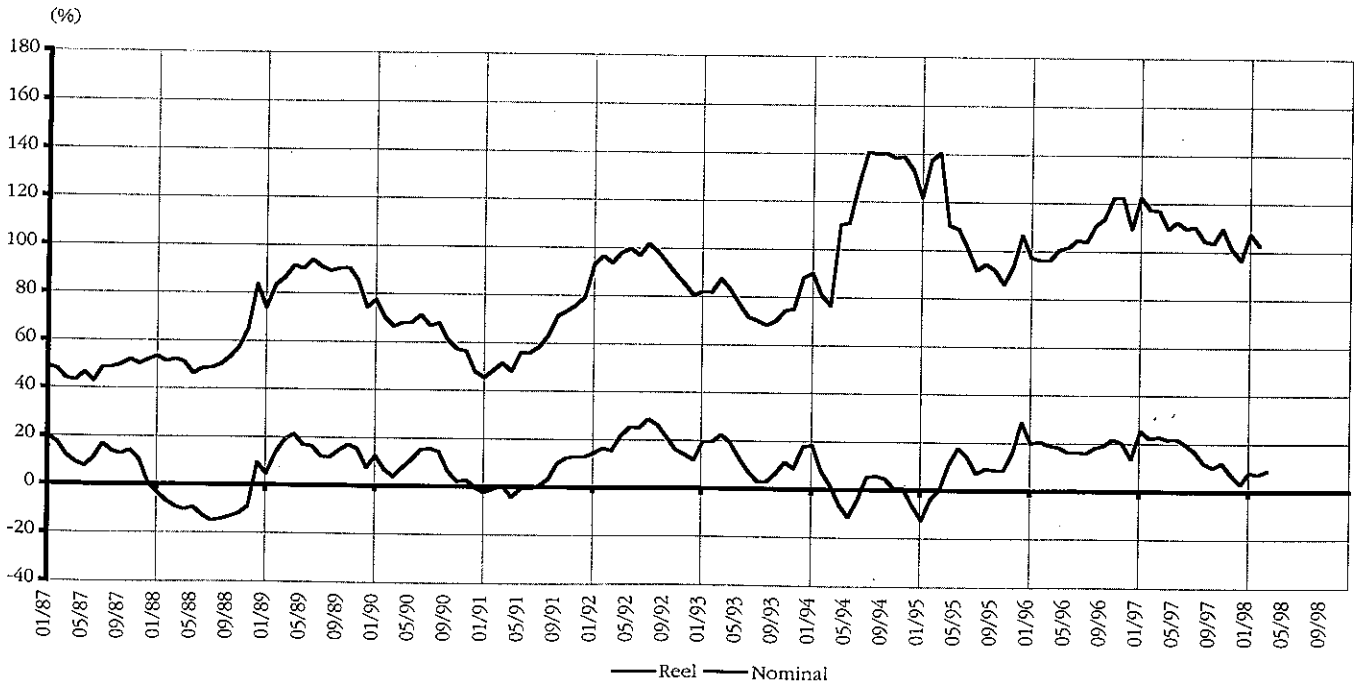
M2
(Yıllık Yüzde Artış)

GRAFİK 16

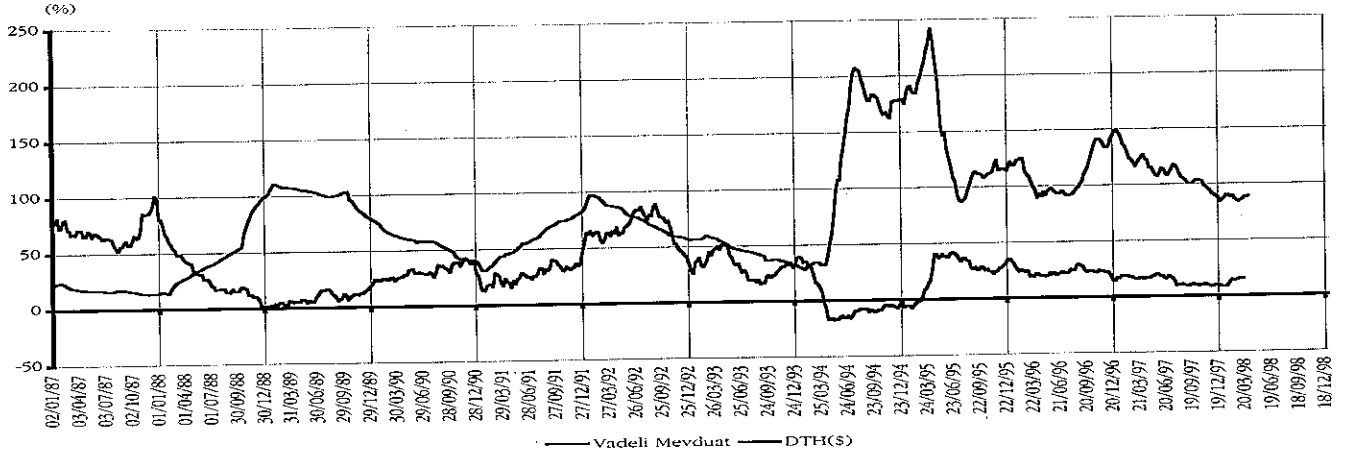
M2Y
(Yıllık Yüzde Artış)

GRAFİK 17

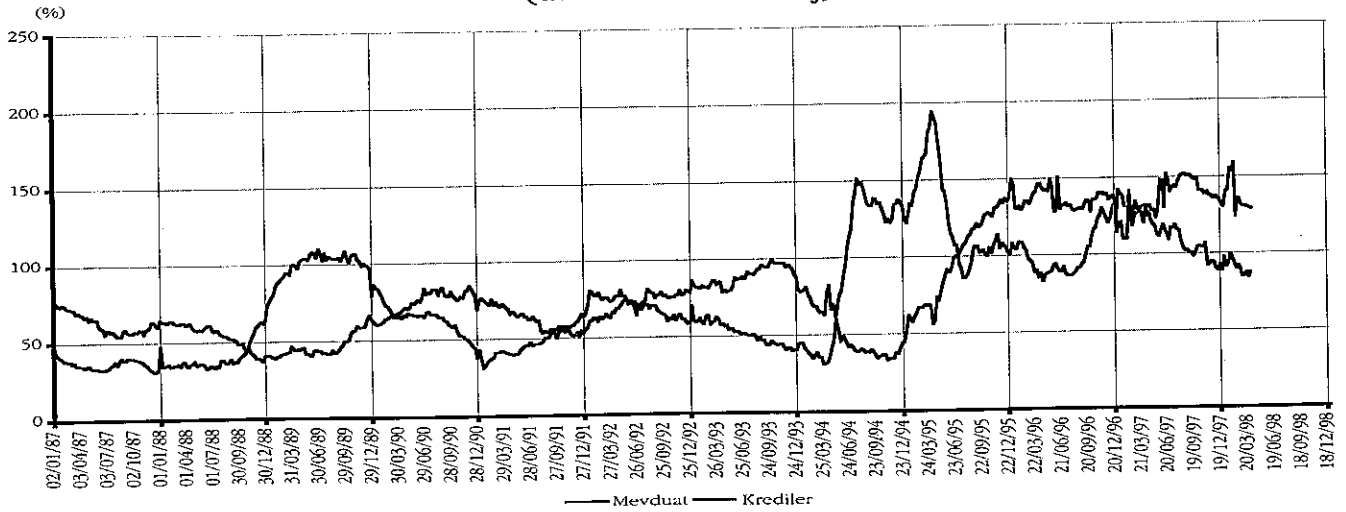
VADELİ MEVDUAT VE DTH'LAR (Yıllık Yüzde Artış)

GRAFİK 18

MEVDUAT BANKALARI KREDİLERİ VE MEVDUATLAR* (Yıllık Yüzde Artış)

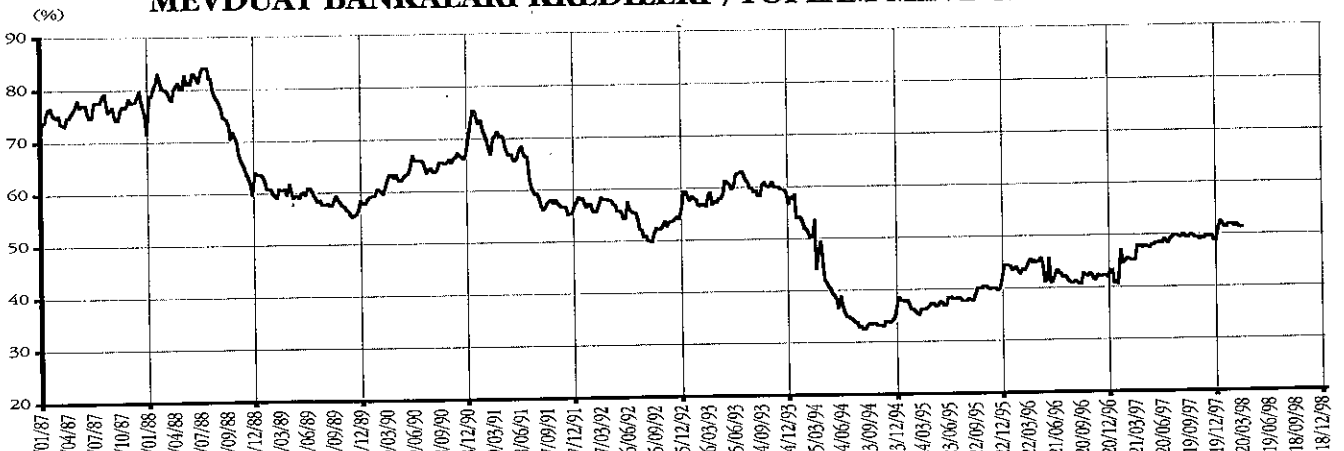
GRAFİK 19

* 1.7.1994 sonrasında veri türü değişikliği için uyarlanmıştır.

MEVDUAT BANKALARI KREDİLERİ*/TOPLAM MEVDUAT ORANI

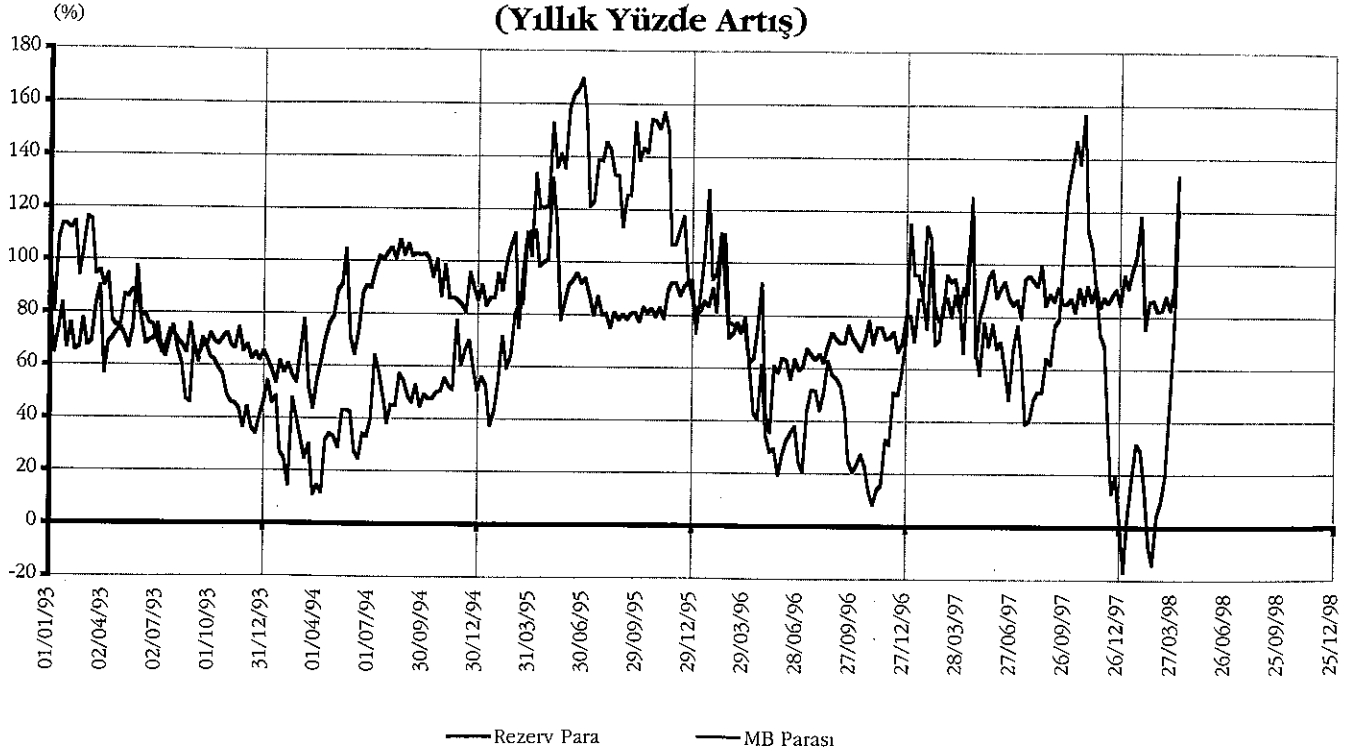
GRAFİK 20

* 1.7.1994 - 1.7.1995 arası veri türü değişikliği için uyarlanmıştır. Toplam mevduat M2Y tanımına giren Döviz Tevdiat Hesaplarını da içermektedir.

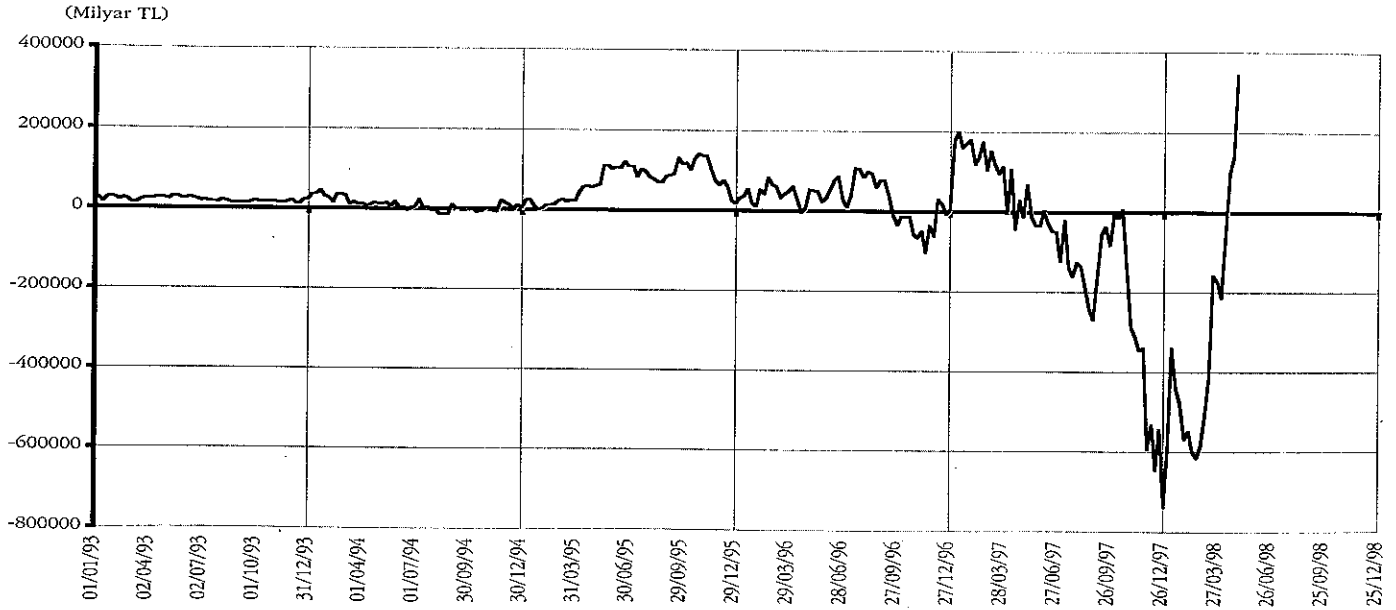
**MERKEZ BANKASI PARASI VE REZERV PARA
(Yıllık Yüzde Artış)**

GRAFİK 21

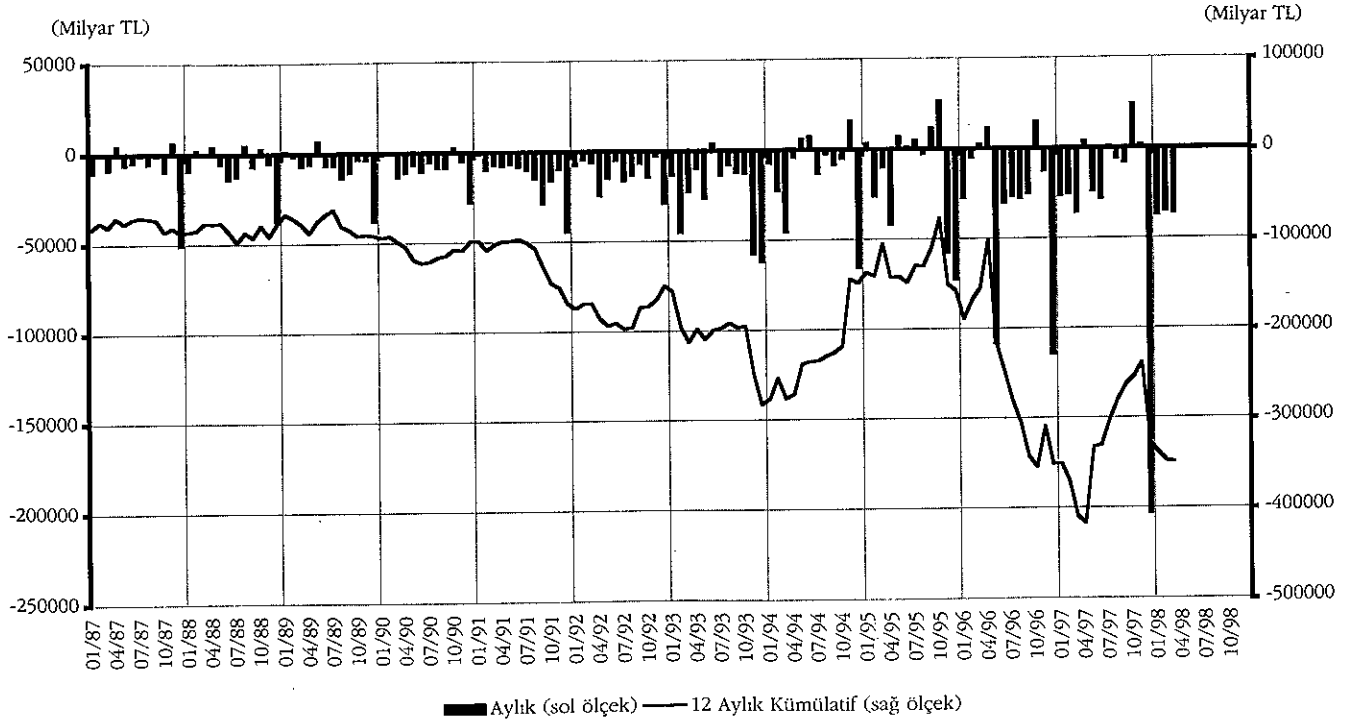
AÇIK PİYASA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR

GRAFİK 22

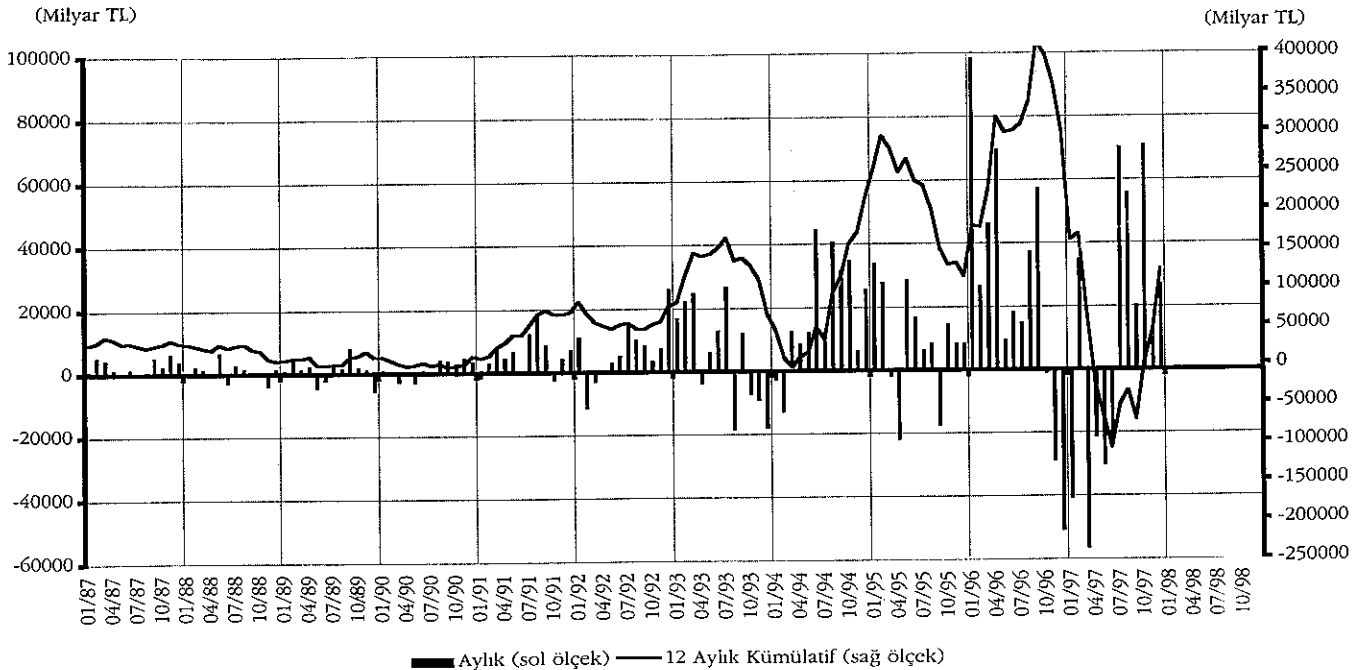
AYLAR İTİBARIYLA KONSOLİDE BÜTÇE DENGESİ (1994 Fiyatlarıyla)

GRAFİK 23

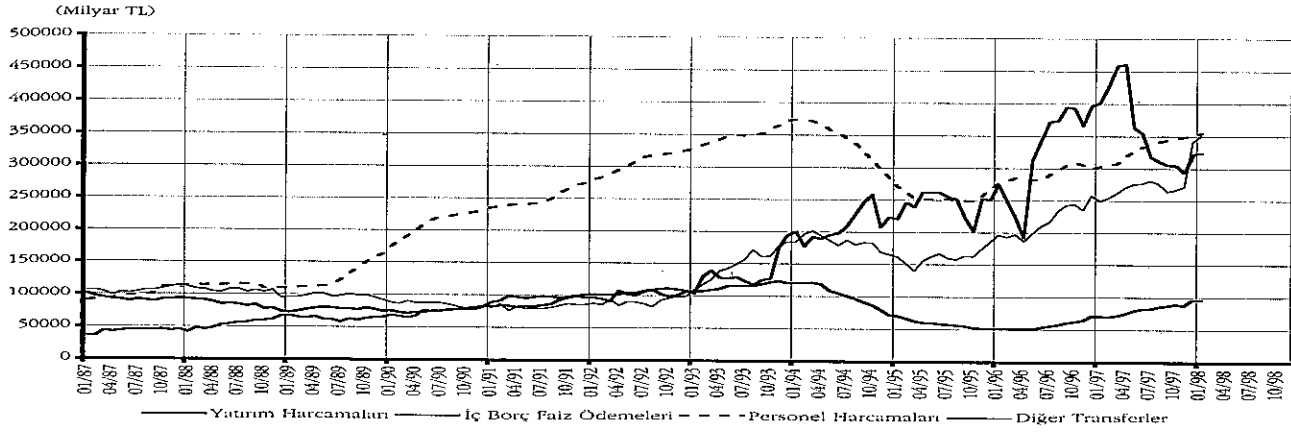
AYLAR İTİBARIYLA HAZİNE BONOSU FİNANSMANI (NET) (1994 Fiyatlarıyla)

GRAFİK 24

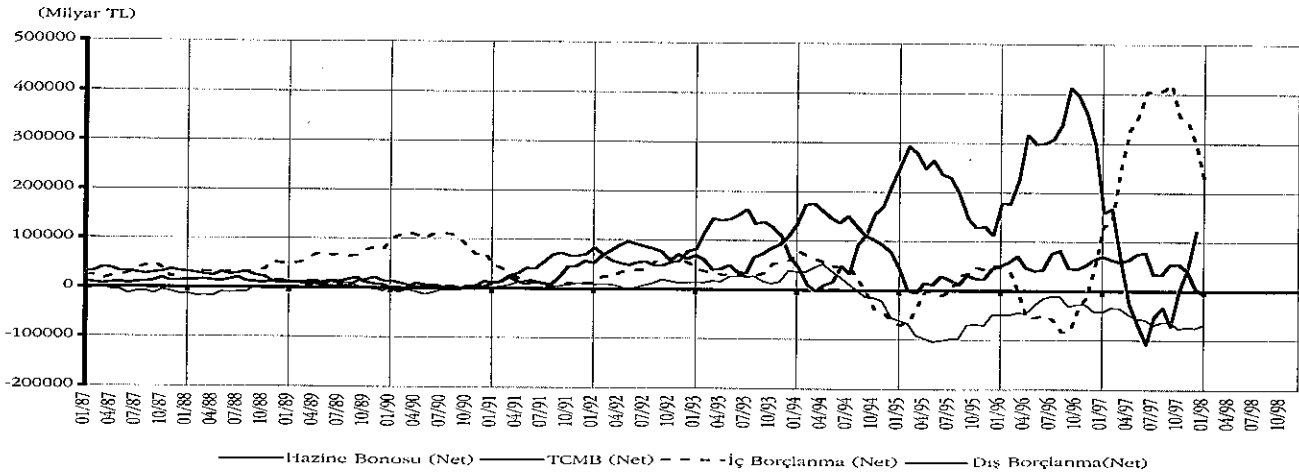
KONSOLİDE BÜTÇE HARCAMALARI (1994 Fiyatlarıyla, 12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 25

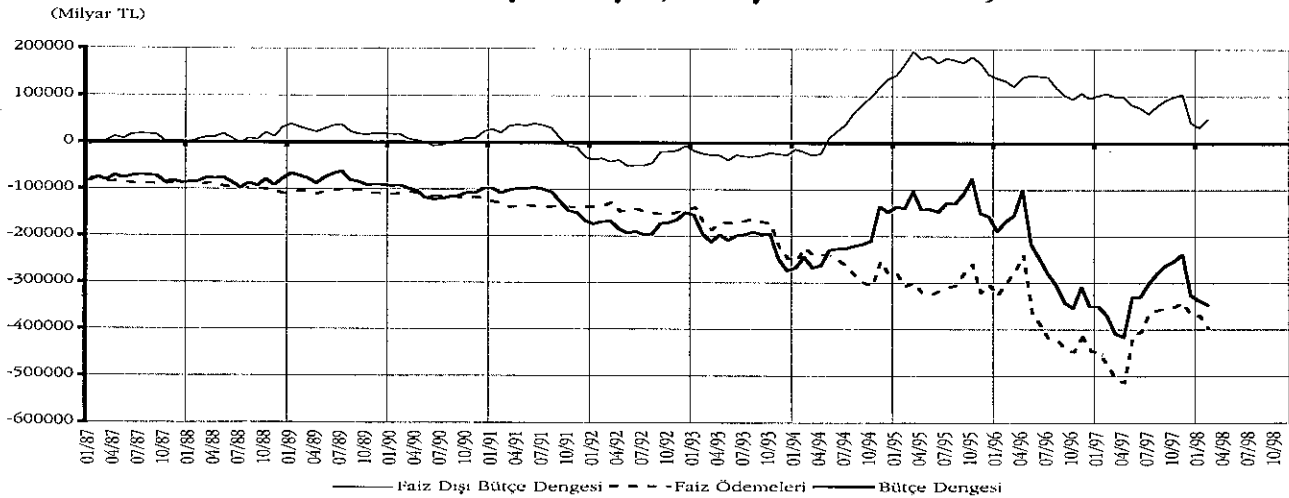
KONSOLİDE BÜTÇE AÇIĞININ FİNANSMANI (1994 Fiyatlarıyla, 12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 26

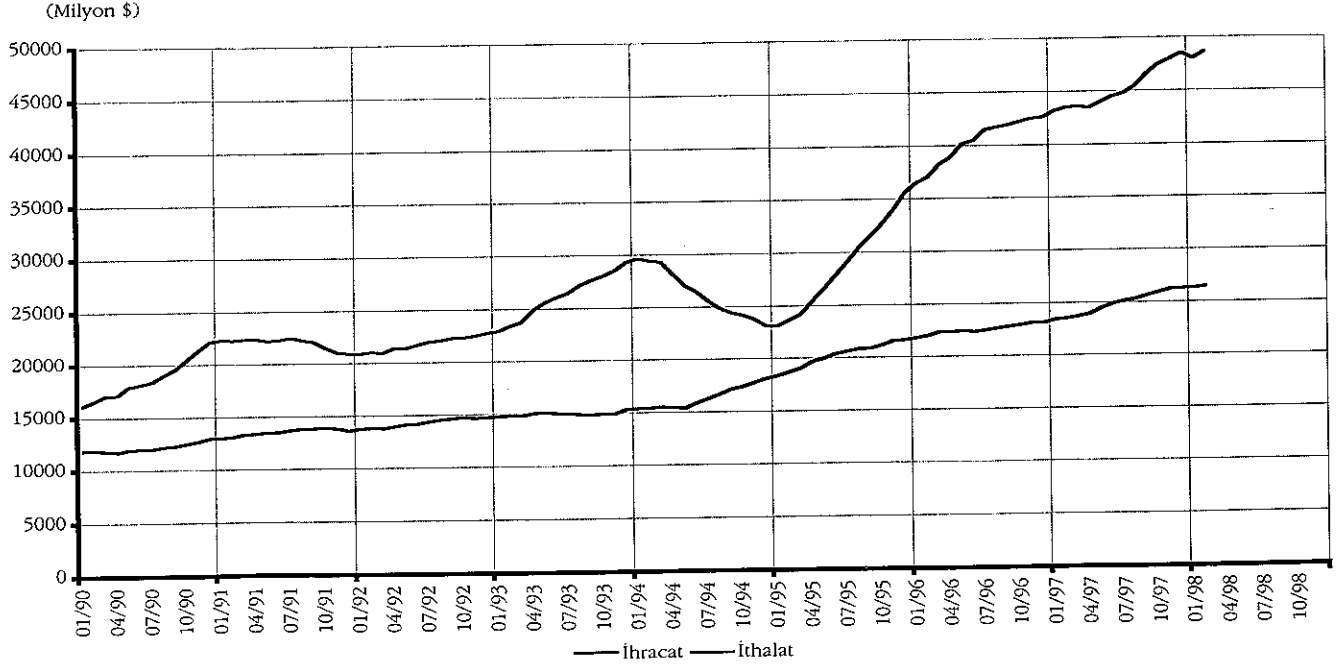
BÜTÇE AÇIĞINDAKİ GELİŞMELER (1994 Fiyatlarıyla, 12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 27

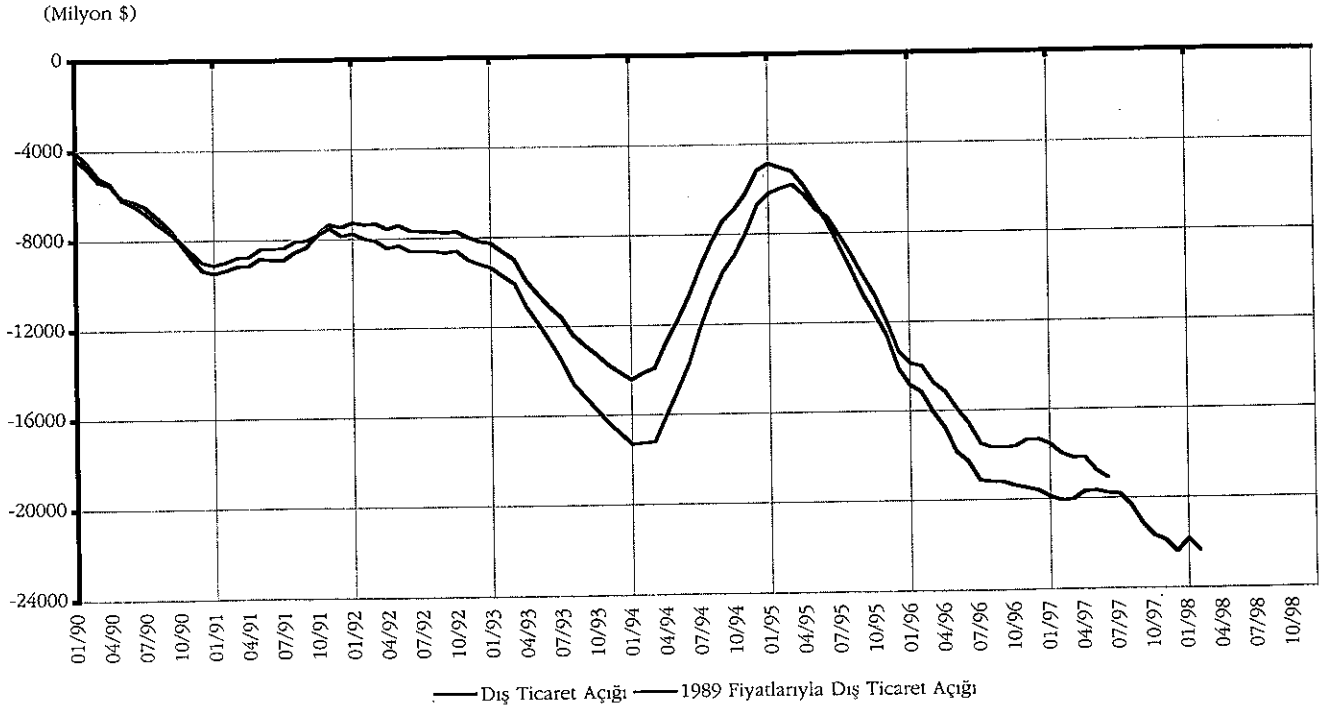
NOMİNAL İHRACAT VE İTHALAT (12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 28

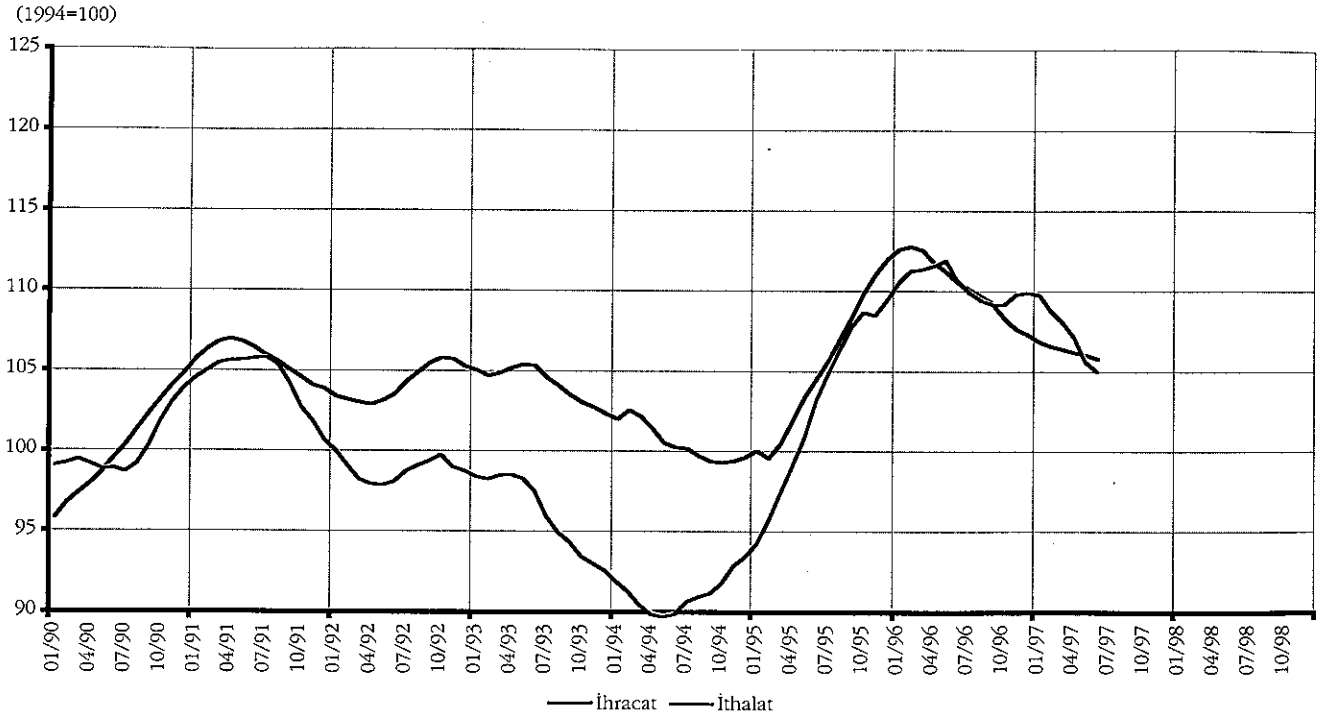
DIŞ TİCARET DENGESİ (12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 29

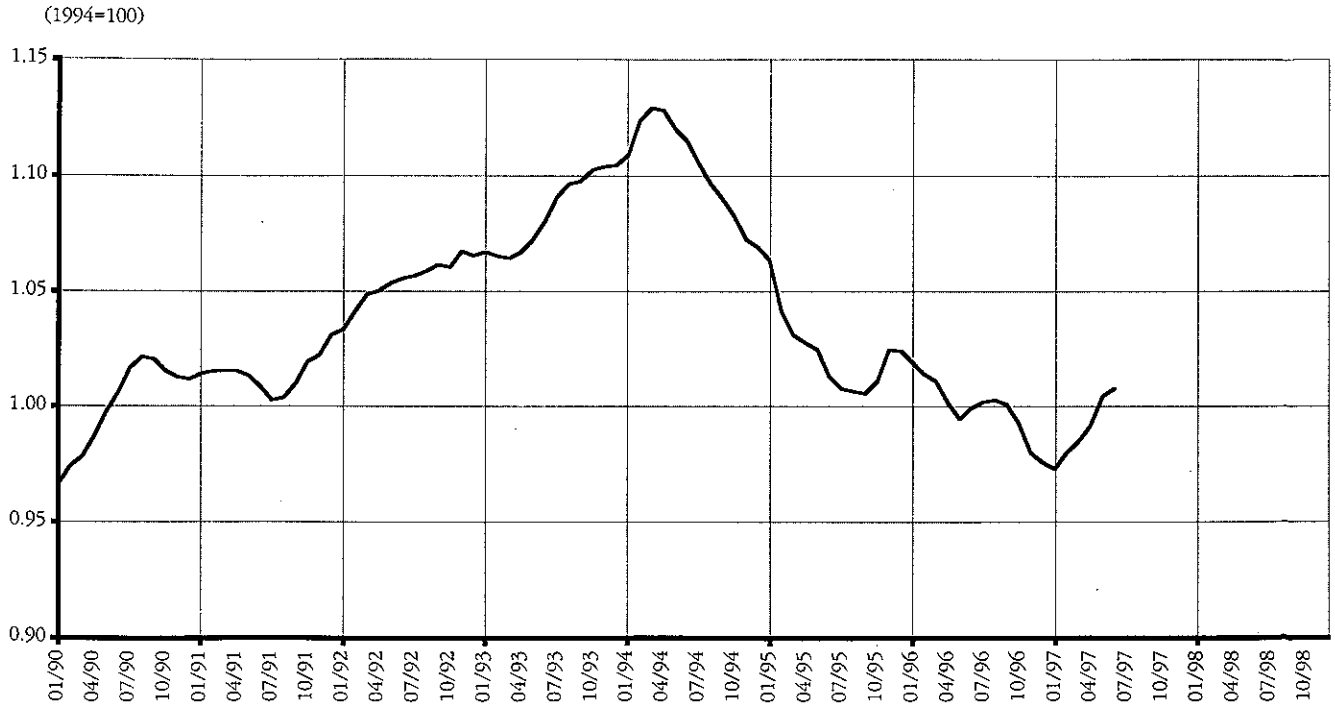
İHRACAT VE İTHALAT FİYAT ENDEKSLERİ
(12 Aylık Ortalama, US \$ cinsinden)

GRAFİK 30

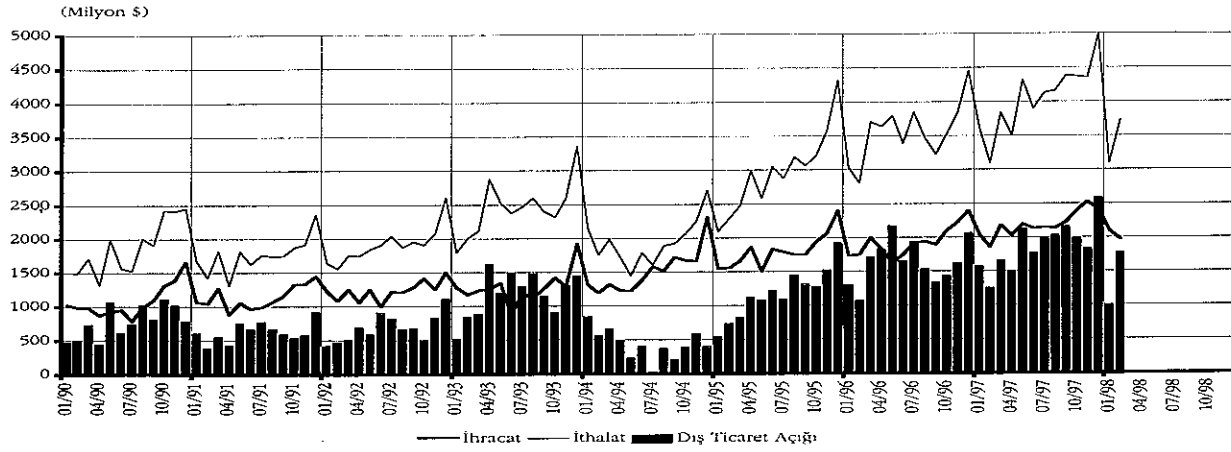
DIŞ TİCARET HADLERİ
(12 Aylık Ortalama, İhracat Fiyatları/İthalat Fiyatları, US \$ cinsinden)

GRAFİK 31

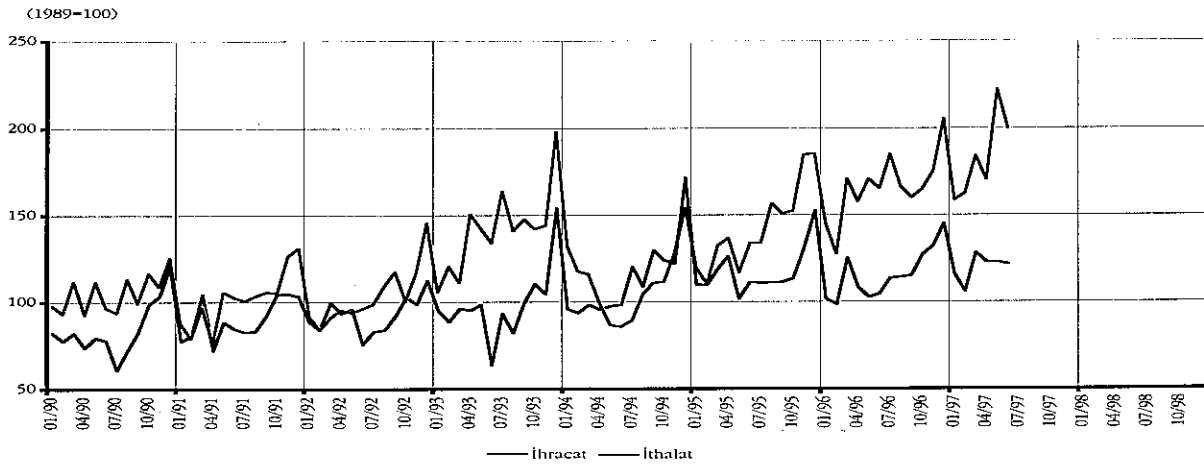
DIŞ TİCARET DEĞERLERİ

GRAFİK 32

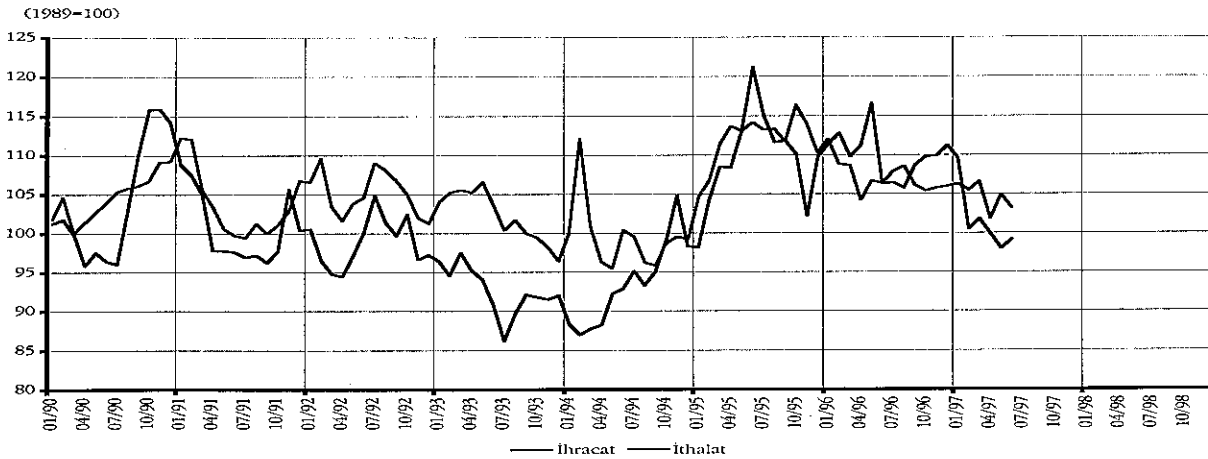
DIŞ TİCARET MİKTAR ENDEKSİLERİ

GRAFİK 33

DIŞ TİCARET FİYAT ENDEKSİLERİ

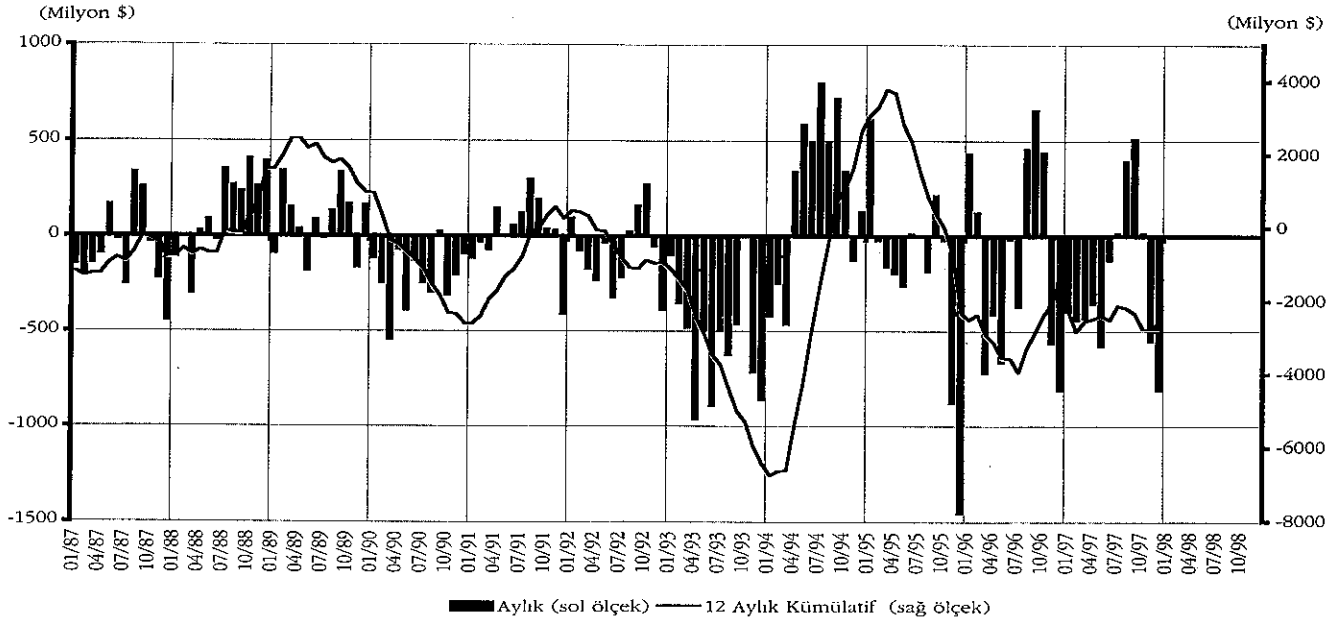
GRAFİK 34

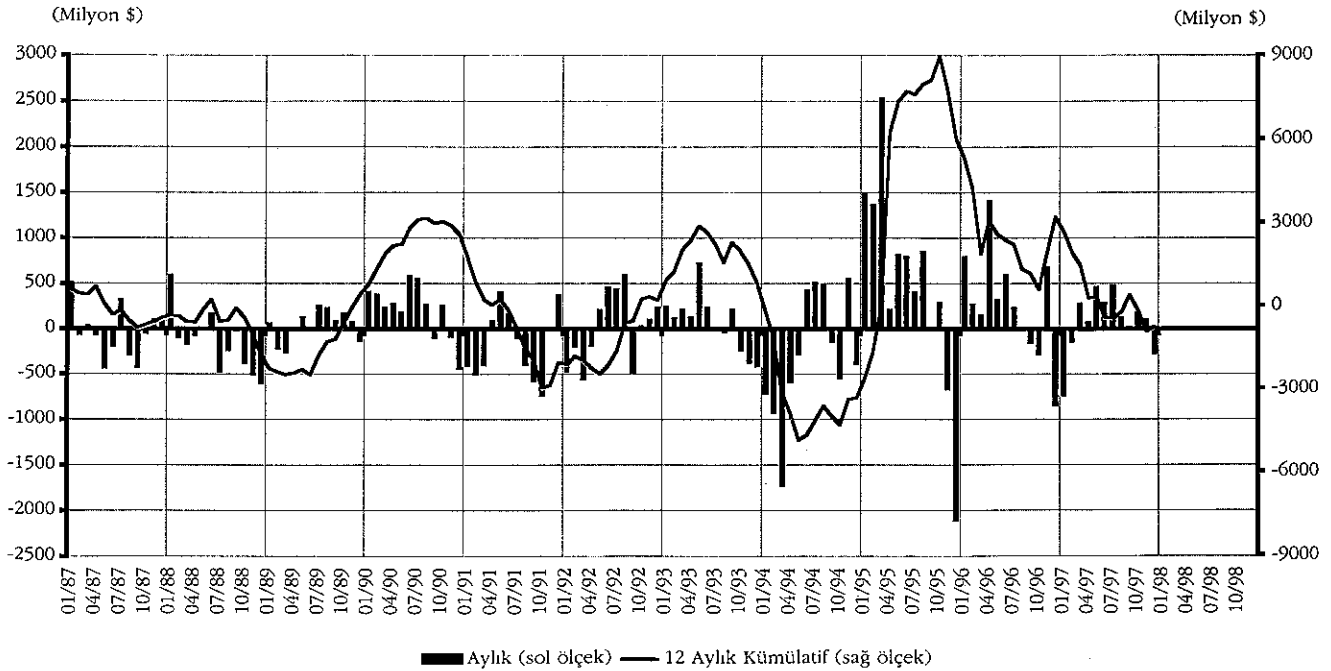
AYLAR İTİBARIYLA CARİ İŞLEMLER DENGESİ

GRAFİK 35

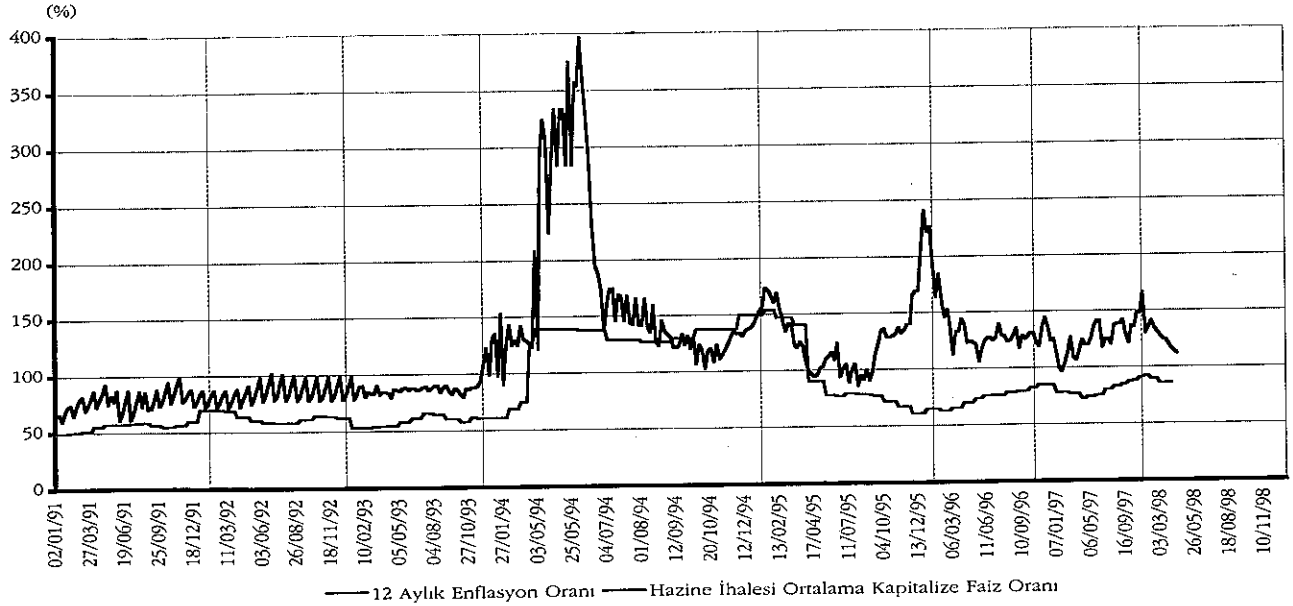
KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİ VE NET HATA VE NOKSAN TOPLAMI

GRAFİK 36

ENFLASYON VE NOMİNAL FAİZ ORANLARI (*)

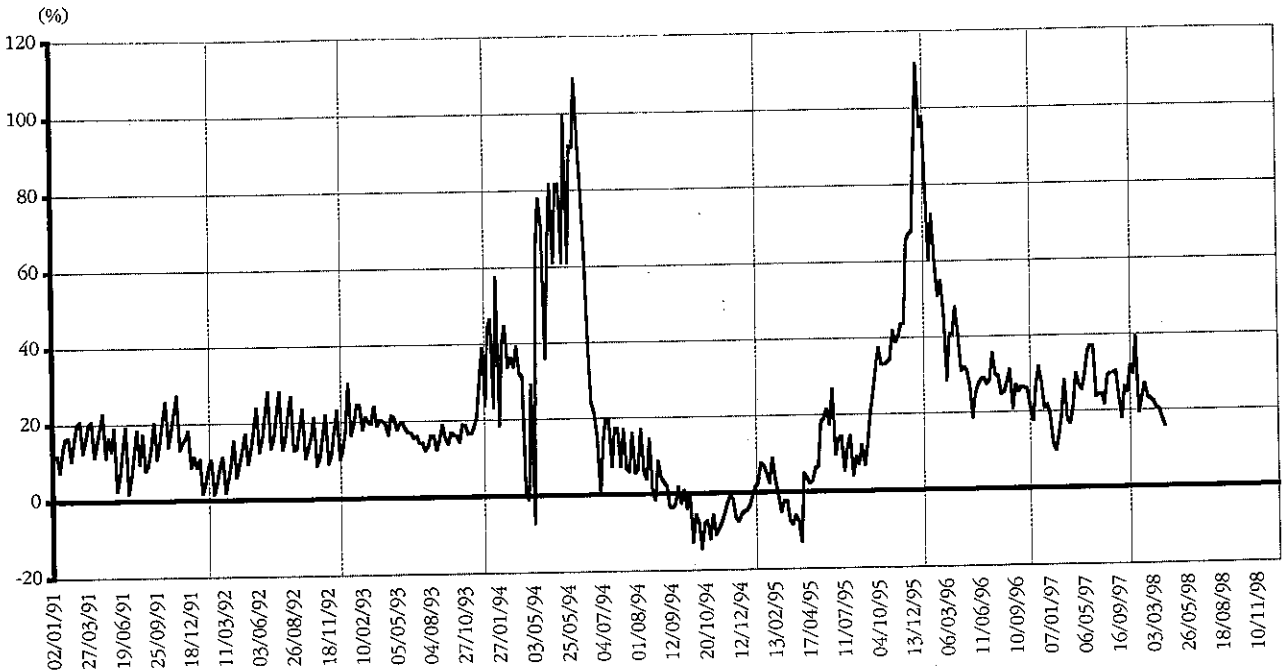
GRAFİK 37

(*) Yıllık dönemlerin genişliğindeki farklılıklar, dönem içinde yapılan ihale sayısından kaynaklanmaktadır.

REEL FAİZ ORANI (*)

GRAFİK 38

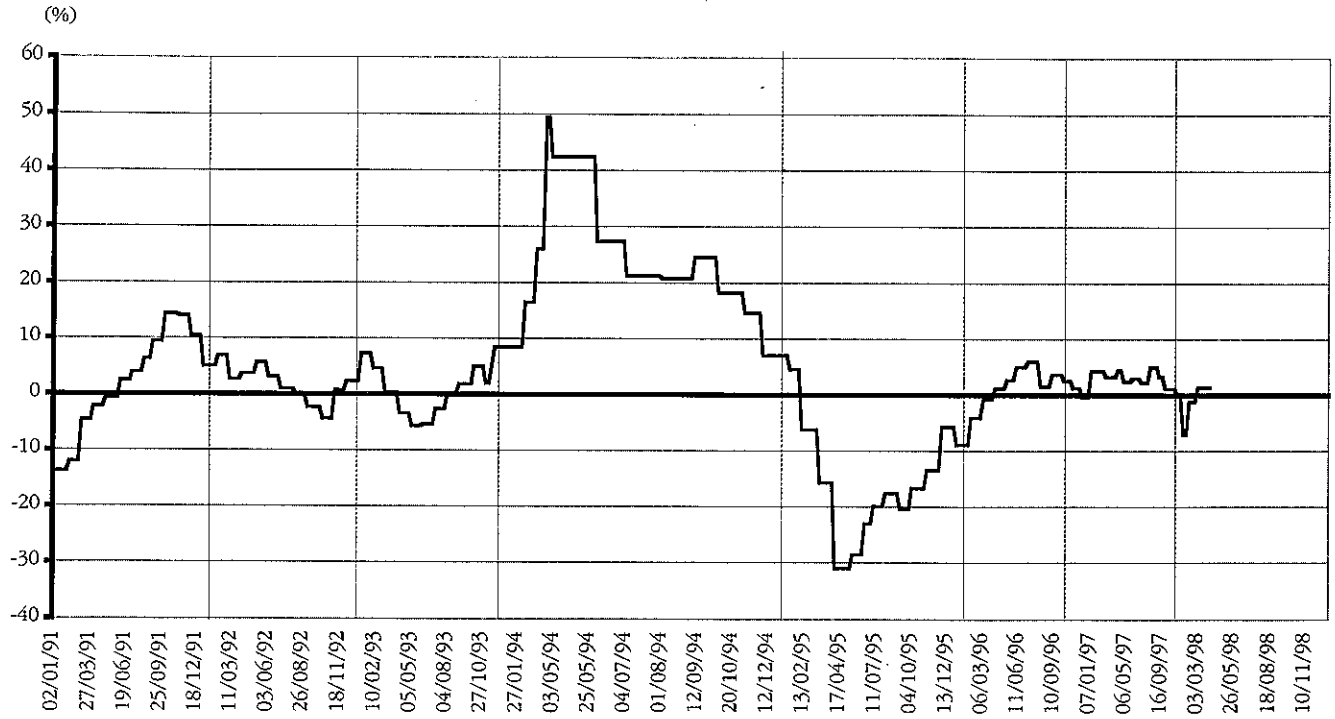

(*) Reel faiz oranı $\frac{(1+i)}{(1+p)} - 1$ *100 formülü ile hesaplanmıştır.

i: Hazine ihalesi ortalama kapitalize faiz oranı (tüm vadelerde), p: enflasyon oranı $\frac{(pt/p(t-12)) - 1}{12}$

ABD DOLARI REEL GETİRİ ORANI (*)

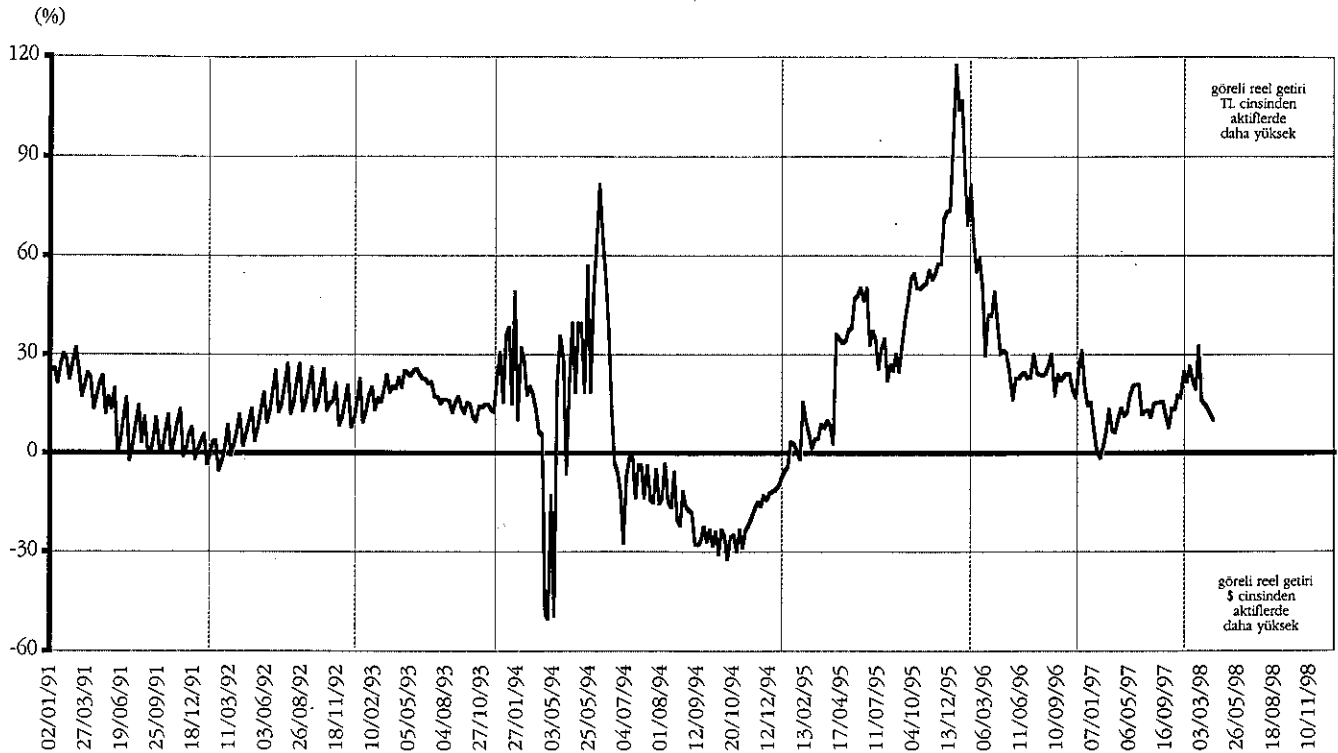
GRAFİK 39

(*) Reel getiri oranı (TL/\$)/TEFE (1994=100) endeksinin yıllık yüzde artışı olarak alınmıştır.

REEL FAİZ (*) EKSİ ABD DOLARI REEL GETİRİ ORANI

GRAFİK 40

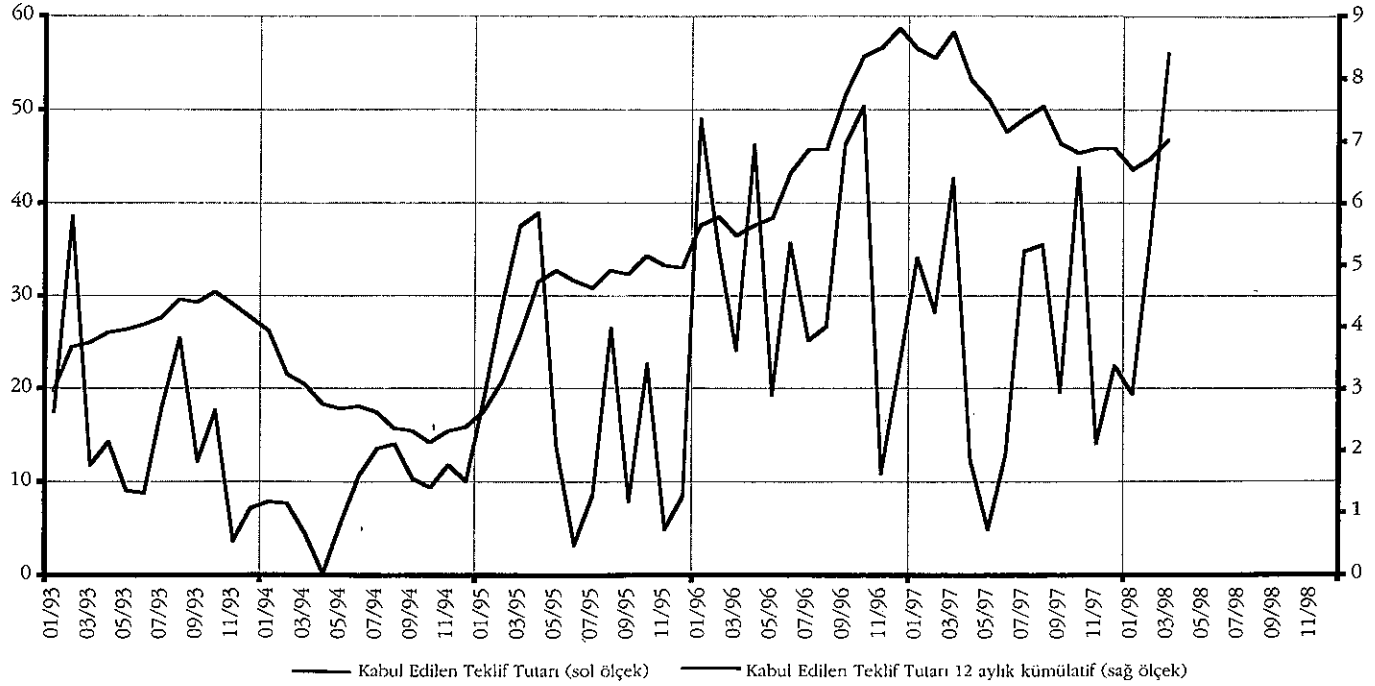

(*) Reel getiri oranı hesaplanırken Kasım 1996 tarihinden itibaren stopajsız faiz oranı kullanılmıştır. Yıllık dönemlerin genişliğindeki farklılıklar, dönem içinde yapılan ibale sayısından kaynaklanmıştır.

KABUL EDİLEN TEKLİF TUTARI

GRAFİK 41

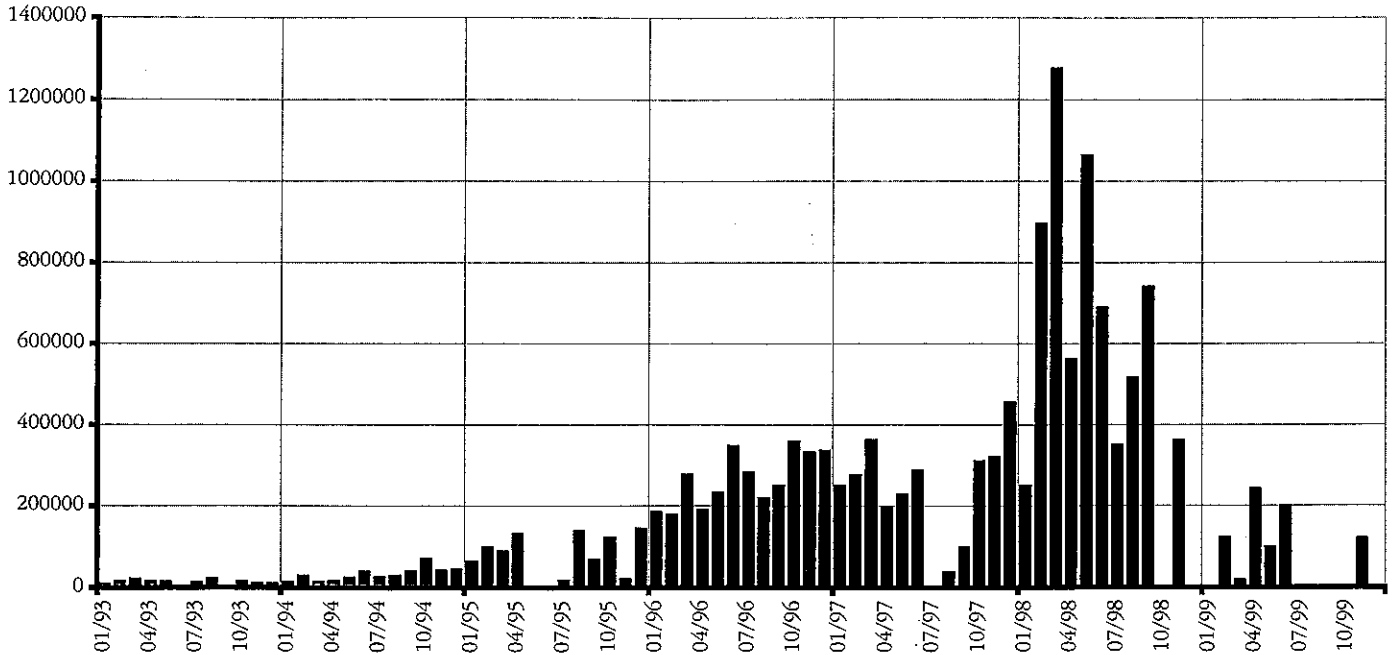
(Milyar \$)

HAZİNE BONOSU GERİ ÖDEMELERİ *

GRAFİK 42

(Milyar TL)

* Nisan 98 itibariyle.

EK 1

MAKROEKONOMİK SENARYO:
1998'DE MAKROEKONOMİK
GÖSTERGELER

1994 yılındaki ekonomik krizin ardından hızla toparlanan ve ardarda iki yıl yüksek büyüme hızlarına ulaşan Türkiye ekonomisinin 1997 yılında enflasyonu düşürmeyi amaçlayan bir program çerçevesinde büyüme hızının yavaşlayacağı öngörülmektedir. 1997 yılı programında gerçekçi olmayan varsayımlara dayanan 6,2 katrilyon TL'lik denk bütçe, GSMH'da pay olarak yüzde 9,6 dolayından yüzde 0,4'e gerileyen kamu kesimi borçlanma gereği; yüzde 4 oranında büyüyen bir ekonomi; 29,5 milyar dolarlık ihracat ve 50 milyar dolar tutarında ithalat hedeflenmişti. Öte yandan, yıllık ortalama enflasyonun (toptan eşya fiyatları) yüzde 65, yıl sonu enflasyonun ise yüzde 57,7 olması öngörülmektedir.

1997 yılında iç talep genişlemiş; buna paralel olarak da özel sektör sanayi üretimi artmış ve büyüme hızı yüzde 8 olarak gerçekleşmiştir. GSMH içinde en yüksek ağırlığa sahip iki sektör olan sanayi ve ticaretteki katma değer artışı yüzde 10'un üzerinde olmasına rağmen tarımdaki %2'lik gerileme sonucu büyüme hızı %8'de kalmıştır.

Üç yıldır yaşanmakta olan hızlı büyümeye rağmen Türkiye'nin hızlı ve sürdürülebilir bir büyüme süreci içinde olduğu söylenemez. Yüksek bütçe açıkları, yüksek enflasyon ve Türk lirasının değer kaybı sürmektedir.

Koalisyon hükümetinin kendi içinde özelleştirme, sosyal güvenlik gibi yapısal sorunlar hakkında aynı çözüm yolunu benimsememesi, diğer taraftan bir azınlık hükümeti olması yapısal sorunlara radikal kararların alınmasını güçleştirmektedir. Ayrıca, bütçenin esnekliğini yitirmiş olması nedeniyle kamu açıklarının azaltılması konusunda geçici çözüm de mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla, 1998 yılının 1997 yılına benzer bir görüntü çizmesi beklenmektedir.

1998 yılının ilişkin hükümet programı açıklanmıştır. Programda 1998 yılında büyüme hızının yüzde 3'e, enflasyonun yıl ortalaması olarak yüzde 64'e yıl sonu itibarıyla da yüzde 50'ye indirilmesi öngörülmektedir. Konsolide bütçe gelirlerinin yüzde 99 artışla 10,8 katrilyon, giderlerinin ise yüzde 84 artışla 14,8 katrilyon TL olması hedeflenmiştir. Böylelikle, konsolide bütçe açığının 4 katrilyon TL olması ve gayri safi milli hasılanın yüzde 8,1'ine ulaşması, kamu kesimi borçlanma gereğinin gayri safi milli hasılaya oranının ise yüzde 8,6 olması öngörülmüştür. Diğer taraftan, ihracatın 29 milyar dolara ithalatın da 50 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir. Dış ticaret açığı da bu durumda 1997'deki 20 milyar dolar seviyesinden 1998 yılında 21 milyar dolara çıkacaktır.

1998 yılına ilişkin olarak Ekonomik Araştırmalar Bölümü tarafından yapılan TÜSİAD tahminleri uygulanmakta olan politikalarda önemli bir değişiklik olmayacağı varsayımına dayanmaktadır. Tahmin çalışmasının sonuçları ekteki tabloda verilmektedir. Üç bloktan oluşan "Kısıtlanmış Bayesçi Vektör Otoregresyon" modeline dayalı olarak yapılan çalışmanın amacı

herhangi bir dönemde belirtilen değişkenlerin nokta tahminlerini yapmak değil, belli bir varsayım altında ekonominin temel bazı değişkenlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini kullanarak, üçer aylık dönemler itibariyle nasıl bir seyir izleyeceğini görmektir.

Tahmin çalışmasının sonuçlarını gösteren ekteki tabloda, 1998 yılında ekonominin yönünü değiştirecek politikalar uygulanmaması sonucunda büyüme hızının %6 civarında gerçekteşebileceği görölmektedir. Enflasyon oranında beklenen ölçüde bir gerilemenin yaşanmayacağı ve yıllık ortalama enflasyonun (toptan eşya fiyatları) %81 civarında olacağı düşünölmektedir. Yıl sonu enflasyonunun ise %75'e yakın olması beklenmektedir. Bütçe açığıının hükümet tarafından hedeflenen miktarın üzerine çıkarak 5 katrilyon TL dolayında olması beklenmektedir. Nominal döviz kurlarının enflasyon oranına yakın seyretmesi ve TL'nin %1 kadar değer yitirmesi beklenmektedir. Buna bağlı olarak, yıllık ortalama dolar kurunun 278,641 TL, yıl sonu kurunun ise 365,000 TL dolayında olması tahmin edilmektedir. İthalatın yüzde 6'e ulaşan bir büyüme hızına bağlı olarak 53 milyar dolara yükselmesi, ihracatın da 28 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Bu durumda dış ticaret açığı programda hedeflenen rakamın üzerinde gerçekteşerek 25 milyar dolara yaklaşması sözkonusu olacaktır.

Sonuç olarak, istikrar tedbirlerinin uygulanmaması bütçe ve dış ticaret açıklarının büyümeye devam edeceğini ve makroekonomik dengelerin daha da bozulacağına işaret etmektedir. 1995-1997 dönemindeki hızlı büyüme, 1998 yılında da devam edebilecektir. Ancak, 1998 yılında daha da büyüyen bütçe ve dış ticaret dengeleri ve %70'lerin üzerinde seyreden enflasyon, bu sürecinin sürdürülebilir olmadığını göstermektedir.

TABLO EK 1

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (*)

Uygulanmakta olan ekonomi politikalarının 1998'de devam edeceği varsayılmıştır.

	1996				1997				1998						
	Q1	Q2	Q3	Q4	Yıllık	Q1	Q2	Q3	Q4	Yıllık	Q1	Q2	Q3	Q4	Yıllık
Gelir (GSMH)	9.5	8.2	5.1	7.2	7.2	6.8	8.9	8.4	7.7	8.0	5.9	6.3	5.8	5.9	6.0
Enflasyon (TEFE)	64.4	73.3	78.4	84.5	75.9	77.8	74.4	83.2	89.1	81.4	89.2	81.0	82.1	77.1	81.7
Rezerv Para	80.4	71.1	69.7	88.4	77.6	83.4	78.6	89.4	74.4	81.1	96.1	88.1	74.0	78.1	82.6
Konsolide Bütçe Geliri (tril TL)	423	651	748	916	2,738	844	1,291	1,442	2,277	5,854	1,940	2,559	3,189	4,298	11,986
Konsolide Bütçe Gideri (tril TL)	497	1,052	1,023	1,383	3,956	1,256	1,560	1,828	3,391	8,035	3,049	3,497	3,978	6,537	17,061
Konsolide Bütçe Açığı (tril TL)	74	401	275	467	1,218	412	269	386	1,114	2,181	1,109	938	789	2,239	5,075
Konsolide Bütçe Açığı (bil. \$)	-1.2	-5.3	-3.2	-4.7	-14.3	-3.5	-2.0	-2.4	-5.9	-13.7	-5.0	-3.7	-2.7	-6.6	-17.9
Nominal Döviz Kuru (TL/\$)	64,296	76,176	85,575	99,148	81,356	118,744	137,215	162,225	187,727	151,478	222,646	254,613	297,683	339,622	278,641
Reel Döviz Kuru (87, 12=1)	0.405	0.408	0.400	0.399	0.403	0.390	0.395	0.387	0.398	0.392	0.393	0.385	0.384	0.390	0.388
Reel Döviz Kuru (yıllık %)	4.8	-2.7	-4.9	-1.4	-1.2	-3.7	-3.2	-3.4	-0.1	-2.6	0.9	-2.5	-0.7	-2.1	-1.1
Nominal Faiz (bileşik 3 ay)	162.0	123.0	128.0	129.8	135.7	109.1	128.6	126.1	131.8	121.9	131.4	117.9	129.1	125.5	126.0
Reel Faiz (bileşik 3 ay)	27.2	22.2	22.9	23.1	23.9	20.3	23.0	23.4	22.6	22.3	22.3	20.4	25.8	27.3	24.2
İthalat (milyar \$)	9.8	11.0	10.8	12.1	43.6	10.6	11.7	12.7	13.7	48.7	11.2	13.6	13.2	15.1	53.0
İhracat (milyar \$)	5.5	5.2	5.8	6.7	23.2	6.1	6.3	6.5	7.3	26.2	6.4	6.5	6.8	8.4	28.1
Dış Ticaret Açığı (milyar \$)	-4.2	-5.8	-5.0	-5.4	-20.4	-4.5	-5.4	-6.2	-6.4	-22.4	-4.9	-7.1	-6.3	-6.7	-25.0

* İthalat rakamları TÜSIAD tahminidir.

EK 2

İSTİHDAM VE ÜCRETLER

Türkiye’de son üç senedir devam eden yüksek büyüme hızına rağmen işgücüne katılım oranında düşüş gözlenmektedir. ¹

1997 Ekim ayı itibariyle, Türkiye’de çalışabilir nüfus, bir sene önceye göre %2.21 oranında artarak 47,195,000 kişiye ulaşmış, toplam işgücü ise bir sene önceye göre %2.9 oranında azalarak 22,359,000 kişiye düşmüştür. Toplam işgücünün 20,815,000 kişisini istihdam edilenler oluşturmaktadır. Bu rakam, bir sene önceye göre %4 oranında daha azdır.

İşgücünün önemli bir göstergesi olan işgücüne katılım oranı, özellikle 1994 krizinden itibaren bir düşüş eğilimi göstermektedir. 1990 Ekim ayında %54.5 olan işgücüne katılım oranı, 1994 Ekim ayında %50.4’e düşmüştür. Kriz sonrasındaki üç yıllık hızlı büyümeye rağmen bu düşüş devam etmiştir. 1994 Ekim ayından 1997 Ekim ayına kadar geçen sürede, işgücüne katılım oranı %50.4’ten %47.4’e düşmüştür.

Erkek ve kadınlar için geçerli olan rakamlara bakıldığında dikkat çeken en önemli nokta kadınların işgücüne katılma oranlarının, erkeklerin yanında çok düşük kalmasıdır. Toplam işgücü içindeki kadınların sayısı, erkeklerin sayısının üçte biri kadardır. Ancak, bu fark kır kesiminde tarımda çalışan ve ücretsiz aile işçisi olarak sınıflandırılan kadınların sayısının yüksekliği nedeniyle kapanmaktadır.

İstihdam edilen 20,815,000 kişinin %47’si ücretli ve yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Kendi hesabına çalışanlar ve işverenler halen çalışan kesimin %31’lik bir kısmını oluşturmaktadır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar ise toplam çalışanların %22’sini oluşturmaktadır.

Faaliyet kollarına bakıldığında, çalışanların %39.5’inin tarım, %25’inin sanayi, %35.5’inin ise hizmet sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. Bir sene önceki rakamlarla karşılaştırıldığında, toplam istihdam içinde tarımın payı %17.4, sanayinin payı %10.1 azalırken, hizmet sektörünün payı %5.4 artmıştır. Çalışanların sayısı bakımından, imalat sanayi, toplam sanayi sektörü içinde %69’luk bir paya sahiptir.

İmalat sanayinde çalışanların sayısı bir sene öncesine göre %17 artmıştır. İstihdam edilenlerin sayısındaki düşüş sonucunda, işsizlik oranı artarak 1997 Ekim ayında %6.9 olmuştur. Tüm işsizlerin içindeki eğitimli gençlerin oranı ise %30.4 olarak ölçülmüştür.

İşsizlik sigortasının olmadığı, kendi hesabına veya ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların sayısının yüksek olduğu ülkemizde işsizlik kadar önemli bir başka kavram eksik istihdamdır. Mevcut işinde ekonomik nedenlerden dolayı 40 saatten daha az çalışan, ancak bu süreden daha fazla çalışmaya müsait kişilerin veya mevcut işinin niteliğinden ya da elde ettiği gelirden memnun olmayan, ancak o anki işinde çalışmak zorunda olan kişilerin oluşturduğu eksik istihdamdakilerin oranı %6.1’dir.

¹ Bu bölümdeki tüm rakamlar, DIE’nin hazırladığı Hanebalkı İşgücü Anketi’nin 1997 yılı Ekim ayı sayısından alınmıştır.

1994 öncesinde hızla artan reel ücretler krizle birlikte gerilemiştir.

İmalat sanayinde yapılan ücret ödemelerine bakıldığında 1988-93 dönemi arasında reel ücret seviyelerinde bir artış olduğu gözlenmektedir. Reel ücretler 1993 yılında, kamuda 1988 yılının 3.5 katına, özel sektörde ise 2.4 katına ulaşmıştır. 1988 yılında 358,075 TL (252 dolar) olan çalışan başına aylık toplam ücret, 1993 yılında 9,453,773 TL'ye (861 dolar) çıkmıştır. Reel ücretler 1994 yılındaki ekonomik krizle birlikte gerilemeye başlamış, bu gerileme 1996 yılında kadar sürmüştür. 1996 yılında ödenen aylık toplam ücret 48,025,583 TL'ye (592 dolar) çıkarak, reel olarak, 1990 başlarındaki seviyesini yakalamıştır.

1994 kriziyle birlikte enflasyondaki artış asgari ücretlerin reel olarak gerilemesine yol açmıştır. 1990 yılında 225,000 TL (94 dolar) olan asgari ücret, 1993 yılında 1,449,000 TL'ye (163 dolar) çıkmış, ancak dolar bazında bu yıldan itibaren gerilemeye başlamıştır. Asgari ücretlerde ortalama ücretlere göre daha olumlu bir süreç izlenmiştir. 1996 yılında başlayan yükselmeye birlikte, asgari ücret seviyesi 1997 yılında, 1992 yılının üstüne çıkarak 17,010,000 TL'ye (147 dolar) ulaşmış, Ağustos 1997-Ağustos 1998 arasında 35,437,500 TL olmuştur (182 dolar). Asgari ücretin 1 Ağustos-31 Aralık 1998 döneminde 47,839,500 TL olması kararlaştırılmıştır. Bu rakam TÜSİAD tahminlerine göre ortalama olarak 150 dolar civarındadır.

Reel ücretlerdeki gerileme üretimde çalışanları üretim dışı işlerde çalışanlara oranla daha fazla etkilemiştir.

İmalat sanayinde yapılan ücret ödemeleri incelenirken dikkat çeken bir nokta, üretim dışı işlerde çalışanların, üretimde çalışanlara göre aldıkları ücretlerin yüksekliğidir. 1994 sonrasında ücretlerde görülen gerileme, hem üretimde, hem de üretim dışı işlerde çalışanları etkilemiş olmasına rağmen, üretimde çalışanların ücretlerindeki düşüş daha fazla olmuştur. Böylece üretim dışı işlerde çalışanların, üretimde çalışanlar karşısında sahip oldukları ücret üstünlüğü daha da artmıştır.

1992 yılı baz alınarak yapılan hesaplamalarda, çalışan başına toplam ücret ödemelerine bakıldığı zaman, reel ücret endeksinin, 1994 yılında, üretimde çalışanlar için 1993 yılında 107'den 77'ye, diğer işlerde çalışanlar ise 105'ten 82'ye düştüğü görülmektedir. Reel ücret seviyelerindeki gerileme 1996 yılına kadar devam etmiştir. 1997 yılındaki artışlarla birlikte reel ücret endeksi, üretimde çalışanlar için 72'ye, diğer işlerde çalışanlar için 91'e yükselmiştir. Bu rakamlar, ücretlerin reel olarak 1990 rakamlarının üzerine çıktığını ve özellikle üretim dışı işlerde çalışanların reel ücretlerindeki kriz dönemindeki gerilemenin önemli ölçüde telafi edildiğini göstermektedir.

Üretim ve üretim dışı işlerde çalışanların ücretleri kamu ve özel sektörde önemli farklılıklar göstermektedir.

Kamu ve özel sektörde üretimde çalışanların ücretlerindeki gelişmeye bakılınca, 1988 yılında kamu ve özel sektörde ücretlerin birbirine çok yakın olduğu, 1988 sonrasında izlenen popülist politikalar sonucunda kamu sektöründe ücretlerin hızla arttığı görülmektedir. 1994 krizinde özel

sektörde ücret artışlarının kamuya oranla daha sınırlı tutulmuş olmasının da etkisiyle, özel sektörde ücretler kamu sektörünün nerediye yarısına inmiştir. Kriz sonrasında ücret artışlarının özel sektörde daha hızlı olması sonucunda aradaki fark kısmen kapanmış olmakla birlikte hala kamu sektörü ücretleri özel sektörün %42 daha üstündedir. 1996 yılında, üretimde çalışan bir kişi, ortalama olarak aylık kamu kesiminde 54.849.324 TL (676 dolar), özel kesimde ise 46.293.389 TL (571 dolar) gelir elde etmiştir. Kriz sonrasında çıplak ücretler daha hızlı artarken, yan ücretlerdeki artış sınırlı kalmıştır. Yan ücret ödemelerindeki ayarlamalar özel sektörde daha belirgin olmuştur. Özel sektörde, kriz öncesinde kamuya oranla daha hızlı artan yan ücretler, kriz sonrasında çok yavaş bir artış göstermiştir.

Üretim dışı işlerde ise tam tersine özel sektördeki ücretler kamu sektörüne göre daha yüksektir. Özel sektör çalışanı, 1988 yılında kamu sektörü çalışanına göre %70 daha yüksek ücret almakta iken bu fark 1994 yılına kadar giderek kapanmıştır. Kriz ertesinde özel sektördeki artışın daha yüksek olması sonucunda fark yeniden açılmıştır.

1997 yılında reel ücretler artmış, bu artış kamu kesiminde %13 olmuştur.

1997 yılında, yıllık olarak reel ücret endekslerine bakıldığında, hem kamu sektöründe, hem de özel sektörde çalışanların ücretlerinde artış görülmektedir. Üretimde çalışan kişilere yapılan artışlara bakıldığında, kamu kesimindeki artışlar %13 oranında gerçekleşerek, özel sektördeki artışların (%1.3) önüne geçmiştir. 1997 yılında, diğer işlerde çalışanlar için de benzer bir süreç gözlenmiştir. Özel sektörde çalışanlar için ücret artışları %3.3 oranında kalırken, kamu kesiminde çalışanların artışları %10 dolaylarına çıkmıştır. Ancak, yine de özel sektörde ödenen ücretler, kamuya göre yüksek olan düzeylerini korumaktadırlar.

Sektörler itibariyle en yüksek ücret kimya sanayinde görülmektedir.

İmalat sanayinin alt sektörlerine bakıldığında, kamu veya özel kesim ayrımı yapılmadan, toplam olarak değerlendirildiğinde, 1996 yılında, en yüksek ödemenin kimya sanayi, metal ana sanayi ve makine sanayinde yapıldığı gözlenmektedir. Kimya sanayinde, üretimde çalışanlara saatlik 302,000 TL (3.72 dolar), diğer işlerde çalışanlara ise saatlik 181,000 TL (2.23 dolar) ödeme yapılmıştır. Buna karşılık orman sektöründe, üretimdekiler için 127,000 TL (1.56 dolar), diğer işlerde çalışanlar için 32,000 TL (0.39 dolar) saatlik ödemelerle en düşük ödeme gerçekleştirilmiştir.

Reel ücretlerdeki hareket, işgücü verimliliğine paralel değildir.

1988-92 arasında reel ücretlerdeki artış verimlilik artışının iki katı olmuştur. Ancak 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz, istihdamın ve üretimin azalmasına yol açmış, istihdamdaki azalmanın üretimdeki gerilemeden fazla olması sonucunda verimlilik düzeyi de gerilemiştir. Ancak reel ücretlerdeki azalma verimlilik düşüşünün üstünde gerçekleşmiştir. Kriz ertesinde ise, reel ücretlerdeki artış artan verimliliğin gerisinde kalmıştır.

TABLO EK 2.1

KURUMSAL OLMAYAN SİVİL NÜFUSUN İŞGÜCÜ DURUMU

	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997	
	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim
Kurumsal olmayan sivil nüfus (Bin kişi)	55,008	55,580	56,157	56,708	57,243	57,794	58,312	58,937	59,435	59,829	60,380	60,901	61,412	61,933	62,207	62,865
12 ve daha yukarı yaştaki nüfus	39,009	39,383	40,156	40,709	41,253	41,810	42,356	42,988	43,517	43,951	44,537	45,085	45,606	46,135	46,565	47,195
İşgücü (Bin kişi)																
a- İstihdam edilenler																
Toplam	18,697	19,947	20,019	19,452	19,578	19,959	19,701	19,906	20,315	20,397	20,833	21,378	21,376	21,698	21,201	20,815
% olarak toplam	91	93	93	92	92	92	92	92	92	92	93	93	94	94	94	93
Eksik istihdam	1,163	1,518	1,533	1,379	1,731	1,591	1,385	1,570	1,680	1,931	1,573	1,450	1,440	1,439	1,151	1,362
b- İşsiz	1,851	1,616	1,619	1,787	1,724	1,745	1,607	1,722	1,864	1,740	1,613	1,522	1,431	1,332	1,336	1,545
Toplam	20,528	21,563	21,638	21,239	21,302	21,704	21,308	21,628	22,179	22,137	22,446	22,900	22,807	23,030	22,537	22,360
İşgücüne dahil olmayanlar (Bin kişi)																
a- İş aramayıp, işbaşı yapmaya hazır olanlar	218	385	214	349	283	305	239	240	287	355	290	270	240	260	440	514
İş bulma ümidi olmayanlar	147	259	75	174	109	108	92	101	129	134	84	101	98	117	116	233
Diğer	71	126	139	175	174	197	147	139	158	221	206	169	142	143	324	281
b- İş aramayıp, işbaşı yapmaya hazır olmayanlar	18,262	17,637	18,304	19,124	19,667	19,801	20,808	21,120	21,052	21,460	21,800	21,916	22,556	22,846	23,588	24,322
Toplam	18,480	18,022	18,518	19,473	19,950	20,106	21,047	21,360	21,339	21,815	22,090	22,186	22,796	23,106	24,028	24,836
İşgücüne Katılma Oranı	52.6	54.5	53.9	52.2	51.6	51.9	50.3	50.3	51.0	50.4	50.4	50.8	50.0	49.9	48.4	47.4
İşsizlik oranı																
Toplam	8.9	7.5	7.5	8.4	8.1	8.0	7.5	8.0	8.4	7.9	7.2	6.6	6.3	5.8	5.9	6.9
Eğitimli genç işsiz oranı	33.4	33.4	29.9	37.3	30.7	36.6	28.8	31.7	30.7	33.3	27.6	27.3	26.0	28.0	29.4	24.1
Eksik istihdam oranı																
Toplam	5.7	7.0	7.1	6.5	8.1	7.3	6.5	7.3	7.6	8.7	7.0	6.3	6.3	6.2	5.1	6.1
Eğitimli genç oranı	5.3	7.0	8.3	6.4	9.5	8.3	5.5	9.1	10.7	9.5	9.5	8.2	10.0	7.7	6.8	8.0

YILLARA GÖRE İŞTEKİ DURUM VE İSTİHDAM EDİLENLER

	1989		1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997	
	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim
Toplam (bin kişi)	19,002	19,094	18,699	19,948	20,019	19,542	19,579	19,958	19,703	19,905	20,315	20,398	20,832	21,376	21,376	21,698	21,201	20,815
a- Ücretli ve yevmiyeli	7,133	7,334	7,185	7,681	7,227	7,456	7,828	7,838	7,623	8,187	7,809	8,361	8,168	8,296	8,746	9,015	8,677	9,734
b- K. hesabına ve işveren	5,847	5,515	5,440	6,049	6,089	5,694	5,908	6,234	5,902	5,853	6,173	6,244	6,235	6,634	6,162	6,454	6,560	6,500
c- Ücretsiz aile işçisi	6,382	6,245	6,074	6,218	6,703	6,302	5,843	5,886	6,178	5,865	6,333	5,793	6,429	6,446	6,488	6,229	5,964	4,581
Toplam Yüzdelere	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
a- Ücretli ve yevmiyeli	37.5	38.4	38.4	38.5	36.1	38.3	40.0	39.3	38.7	41.1	38.4	41.0	39.2	38.8	40.9	41.5	40.9	46.8
b- Diğer	62.5	61.6	61.6	61.5	63.9	61.7	60.0	60.7	61.3	58.9	61.6	59.0	60.8	61.2	59.1	58.5	59.1	53.2
Tarım, avcılık, ormancılık (bin kişi)	9,236	9,179	9,111	9,355	9,862	9,252	8,632	8,911	9,356	8,643	9,590	9,022	9,879	10,228	9,751	9,962	9,607	8,219
a- Ücretli ve yevmiyeli (%)	4.4	4.3	4.8	4.8	2.9	5.2	4.8	4.8	4.5	4.3	3.5	5.4	4.9	5.0	5.1	7.6	5.3	7.6
b- K. hesabına ve işveren (%)	31.8	32.8	33.4	34.1	34.2	31.7	34.3	35.9	34.2	33.5	35.4	36.3	35.2	36.5	33.6	34.9	37.6	41.1
c- Ücretsiz aile işçisi (%)	63.9	62.9	61.8	61.1	62.9	63.1	60.8	59.3	61.3	62.2	61.1	58.3	59.9	58.5	61.2	57.6	57.1	50.9
Tarım dışı faaliyetler (bin kişi)	9,766	9,915	9,588	10,593	10,157	10,200	10,947	11,047	10,347	11,262	10,725	11,376	10,953	11,148	11,625	11,736	11,594	12,596
a- Ücretli ve yevmiyeli (%)	68.9	70.0	70.4	68.3	68.3	68.4	67.7	67.1	69.6	69.4	69.7	69.2	70.2	69.9	70.9	70.4	70.5	72.3
b- K. hesabına ve işveren (%)	26.1	25.3	25.0	27.0	26.7	27.0	26.9	27.5	26.1	26.3	25.9	26.1	25.1	26.0	24.8	25.4	25.4	24.6
c- Ücretsiz aile işçisi (%)	4.9	4.8	4.7	4.8	5.0	4.5	5.4	5.5	4.3	4.4	4.4	4.7	4.7	4.2	4.3	4.2	4.1	3.0

Kaynak: DİE Hanehalkı İşgücü Anketi, Ekim 1997

TABLO EK 2.3

YILLARA GÖRE İKTİSADİ FAALİYETLER VE İSTİHDAM EDİLENLER

	1989		1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997	
	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim	Nisan	Ekim
Toplam (Bin kişi)	19,001	19,093	18,700	19,946	20,023	19,454	19,579	19,938	19,705	19,907	20,314	20,396	20,835	21,377	21,376	21,698	21,201	20,815
1. Tarım, avcılık, ormancılık, balıkçılık	9,246	9,178	9,110	9,355	9,863	9,253	8,631	8,913	9,356	8,643	9,591	9,023	9,879	10,226	9,751	9,962	9,607	8,219
2. Sanayi	3,922	4,195	3,745	4,274	4,174	4,109	4,167	4,640	4,160	4,452	4,462	4,473	4,359	4,417	4,621	4,734	4,574	5,212
Maden ve taş ocaklığı	214	163	177	218	150	220	152	203	123	165	191	159	167	131	185	162	145	176
İmalat	2,642	2,867	2,520	2,961	2,974	2,729	2,885	3,284	2,730	3,002	3,082	2,985	2,936	2,947	3,143	3,134	3,081	3,602
Elektrik, gaz ve su	62	72	80	56	56	71	61	68	94	113	104	97	107	112	98	82	118	111
İnşaat	1,004	1,093	968	1,039	994	1,089	1,069	1,085	1,213	1,172	1,085	1,232	1,149	1,227	1,195	1,356	1,230	1,323
3. Hizmetler	5,843	5,720	5,845	6,317	5,986	6,092	6,781	6,405	6,189	6,812	6,261	6,900	6,597	6,734	7,005	7,002	7,020	7,182
Toplam ve perakende ticaret, lokanta ve oteller	2,075	2,120	2,116	2,278	2,191	2,249	2,382	2,492	2,293	1,545	2,317	2,647	2,570	2,612	2,647	2,704	2,770	2,816
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	835	830	784	851	812	802	897	841	884	959	809	917	827	855	870	917	845	826
Mali kurumlar, sigorta vb.	429	452	401	436	424	437	493	462	396	492	473	474	431	487	514	453	494	516
Toplam hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler	2,504	2,318	2,544	2,752	2,559	2,604	3,009	2,610	2,616	2,816	2,662	2,862	2,769	2,780	2,974	2,928	2,911	3,024
Toplam içindeki Pay (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1. Tarım, avcılık, ormancılık, balıkçılık	48.6	48.1	48.7	46.9	49.3	47.6	44.1	44.7	47.5	43.4	47.2	44.2	47.4	47.8	45.6	45.9	45.3	39.5
2. Sanayi	20.6	22.0	20.0	21.4	20.8	21.1	21.3	23.2	21.1	22.4	22.0	21.9	20.9	20.7	21.6	21.8	21.6	25.0
Maden ve taş ocaklığı	1.1	0.9	0.9	1.1	0.7	1.1	0.8	1.0	0.6	0.8	0.9	0.8	0.8	0.6	0.9	0.7	0.7	0.8
İmalat	13.9	15.0	13.5	14.8	14.9	14.0	14.7	16.5	13.9	15.1	15.2	14.6	14.1	13.8	14.7	14.4	14.5	17.3
Elektrik, gaz ve su	0.3	0.4	0.4	0.3	0.3	0.4	0.3	0.3	0.5	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.4	0.6	0.5
İnşaat	5.3	5.7	5.2	5.2	5.0	5.6	5.5	5.4	6.2	5.9	5.3	6.0	5.5	5.7	5.6	6.2	5.8	6.4
3. Hizmetler	30.8	30.0	31.3	31.7	29.9	31.3	34.6	32.1	31.4	34.2	30.8	33.8	31.7	31.5	32.8	32.3	33.1	35.5
Toplam ve perakende ticaret, lokanta ve oteller	10.9	11.1	11.3	11.4	10.9	11.6	12.2	12.5	11.6	12.8	11.4	13.0	12.3	12.2	12.4	12.5	13.1	14.0
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	4.4	4.3	4.2	4.3	4.1	4.1	4.6	4.2	4.5	4.8	4.0	4.5	4.0	4.0	4.1	4.2	4.0	4.5
Mali kurumlar, sigorta vb.	2.3	2.4	2.1	2.2	2.1	2.2	2.5	2.3	2.0	2.5	2.3	2.3	2.1	2.3	2.4	2.1	2.3	2.5
Toplam hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler	13.2	12.1	13.6	13.8	12.8	13.4	15.4	13.1	13.3	14.1	14.1	14.0	13.3	13.0	13.9	13.5	13.7	14.5

Kaynak: DİE Hanehalkı İşgücü Anketi, Ekim 1997

TABLO EK 2.4

ÜCRET GÖSTERGELERİ

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Nominal Brüt Asgari Ücret (TL) ¹	126,000	225,000	414,000	801,000	1,449,000	2,497,000	4,173,750	8,460,000	17,010,000	35,437,500
Nominal Brüt Asgari Ücret (\$) ²	69	94	125	141	163	117	103	131	147	182
Filen Çalışan Gün başına										
Ortalama Nominal İşçilik Maliyeti (TL)	21,444	47,168	88,656	217,056	364,760	616,144	998,448	1,468,688	2,732,520	4,848,866
Filen Çalışan Gün başına										
Ortalama Reel İşçilik Maliyeti (TL) ³	56,129	75,616	88,656	130,781	129,224	131,419	103,248	78,435	82,191	78,837
İmalat Sanayinde Çalışanlara Yapılan Ödemeler Endeksi (1992=100) ⁴										
Üretimde Çalışanlara										
Kamu	30	44	62	86	100	107	84	69	68	77
Özel	45	56	67	98	100	107	74	74	76	77
Üretim Dışında Çalışanlara										
Kamu	32	51	69	83	100	105	85	70	73	81
Özel	51	62	83	99	100	106	81	85	90	93
Kamu Sektöründe Çalışanlara										
Çıplak Ücret	29	41	58	82	100	108	86	73	73	80
Toplam Ücret	30	44	62	86	100	107	84	69	68	77
Özel Sektörde Çalışanlara										
Çıplak Ücret	44	54	64	95	100	109	76	77	81	83
Toplam Ücret	45	56	67	98	100	107	74	74	76	77

1 Asgari ücret Temmuz yada Ağustos aylarında açıklanıp 1 yıl boyunca geçerli olmaktadır. Tabloda asgari ücret açıklandığı yıl alınmış gösterilmiştir.

2 Dolar kuru için ilgili dönemdeki ortalama kur kullanılmıştır.

3 Nominal işçilik maliyetinin TÜFE'ye bölünmesiyle bulunmuştur.

4 Nominal Ödeme/TEFE (1994=100)

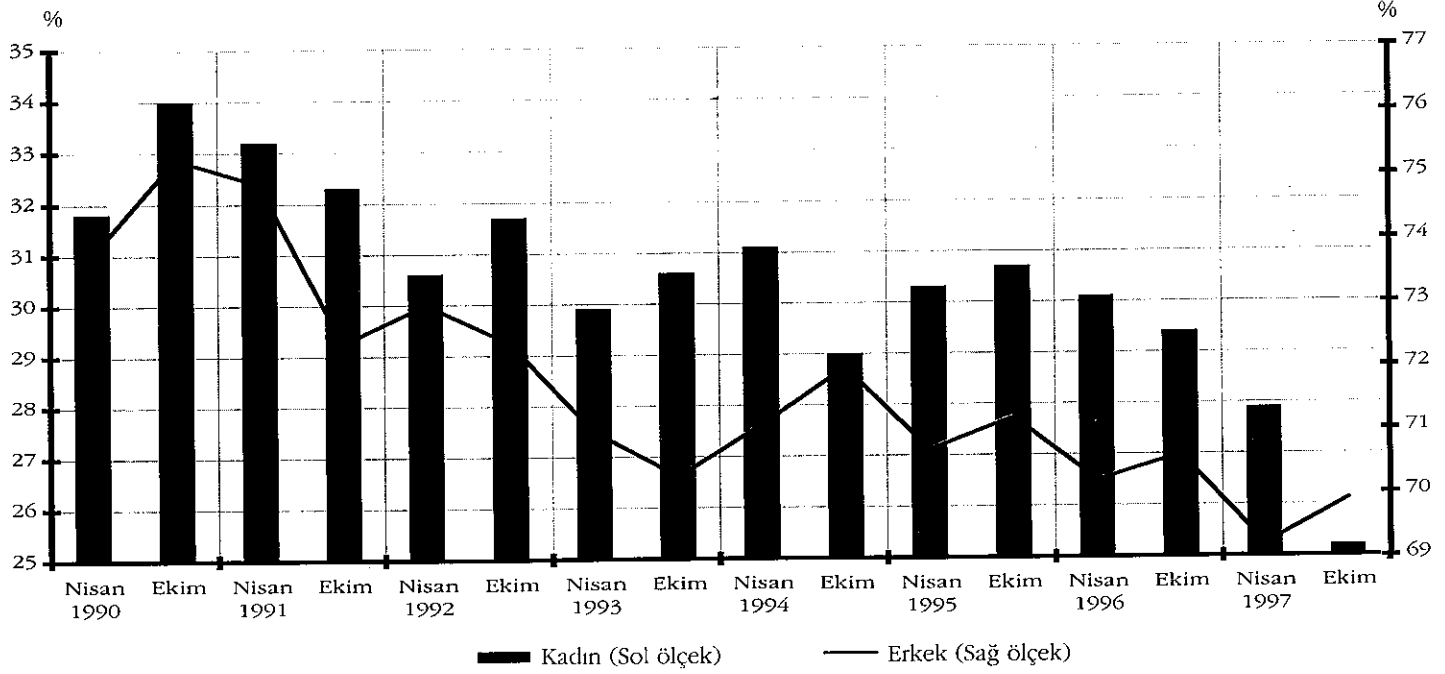
Kaynaklar: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Hayatı İstatistikleri, Temmuz 1997

TİSK, Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyetleri, 1997

DİE, İmalat deneyi üretiminde çalışan saat ücret başına ücret, üretimde ve diğer işlerde çalışan kişi başına kazanç indeksi 1998

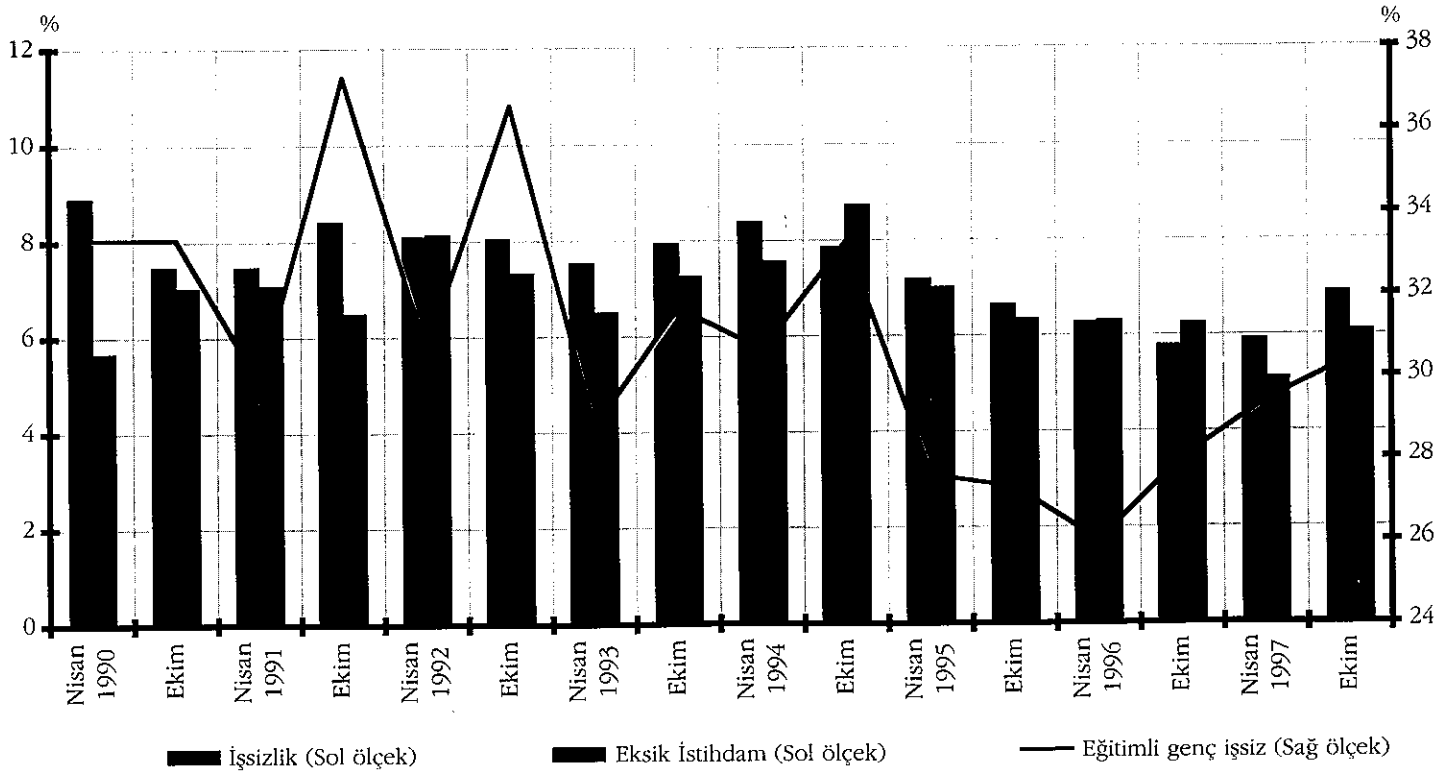
GRAFİK EK 2.1

İŞGÜCÜ KATILIM ORANLARI

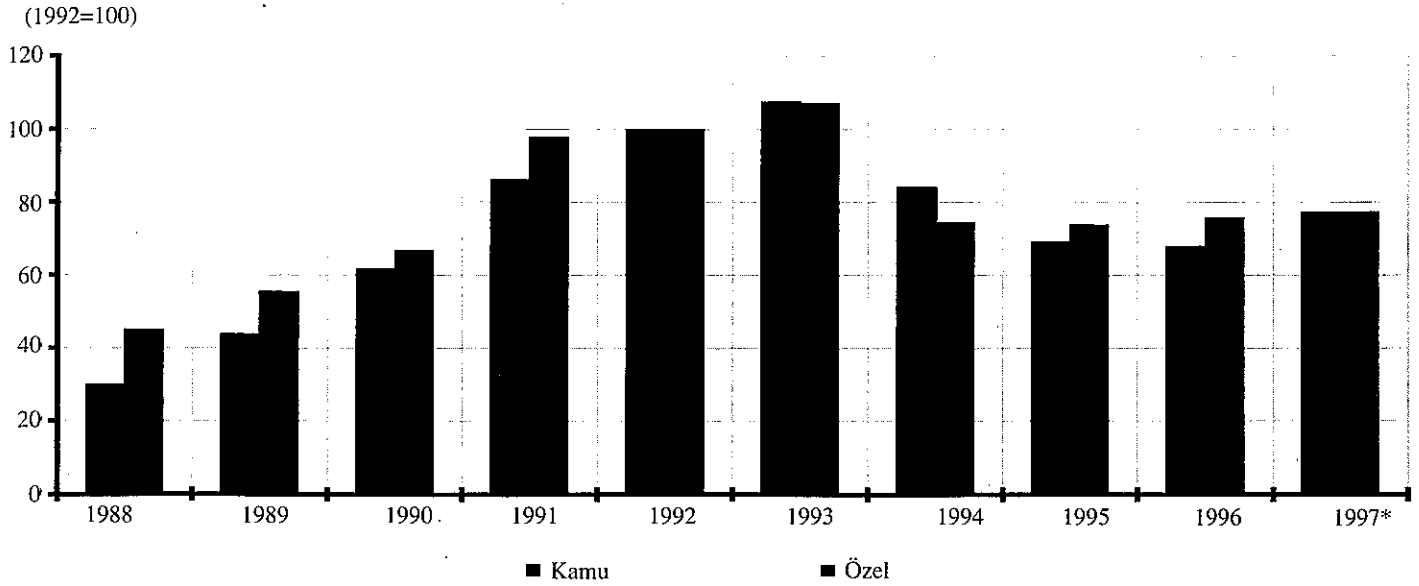
GRAFİK EK 2.2

İŞSİZLİK, EKSİK İSTİHDAM VE EĞİTİMLİ GENÇ İŞSİZ ORANLARI

GRAFİK EK 2.3

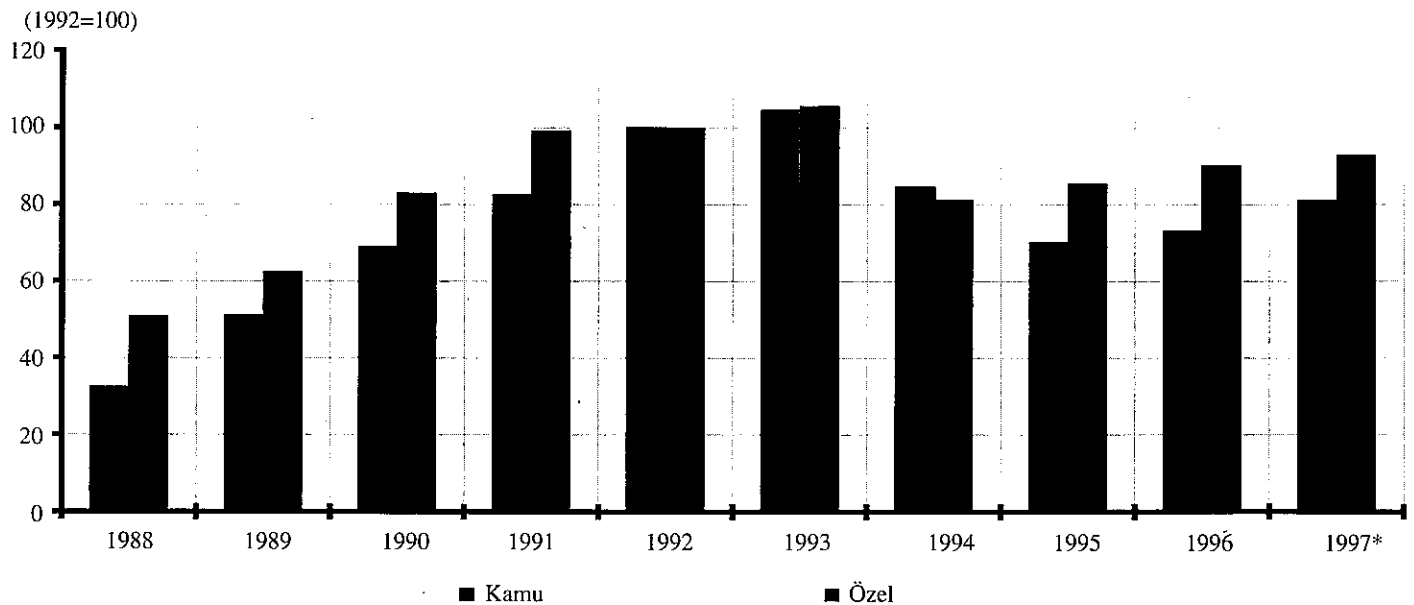
İMALAT SANAYİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞANLARA YAPILAN AYLIK ÖDEMELER ENDEKSİ

(*) 1997 rakamları DİE'nin 03/04/1998 tarihli "İmalat Sanayi Üretimde Çalışılan Saat Başına Ücret Üretimde ve Diğer İşlerde Çalışan Kişi Başına Kazanç İndeksi"nden türetilmiştir.

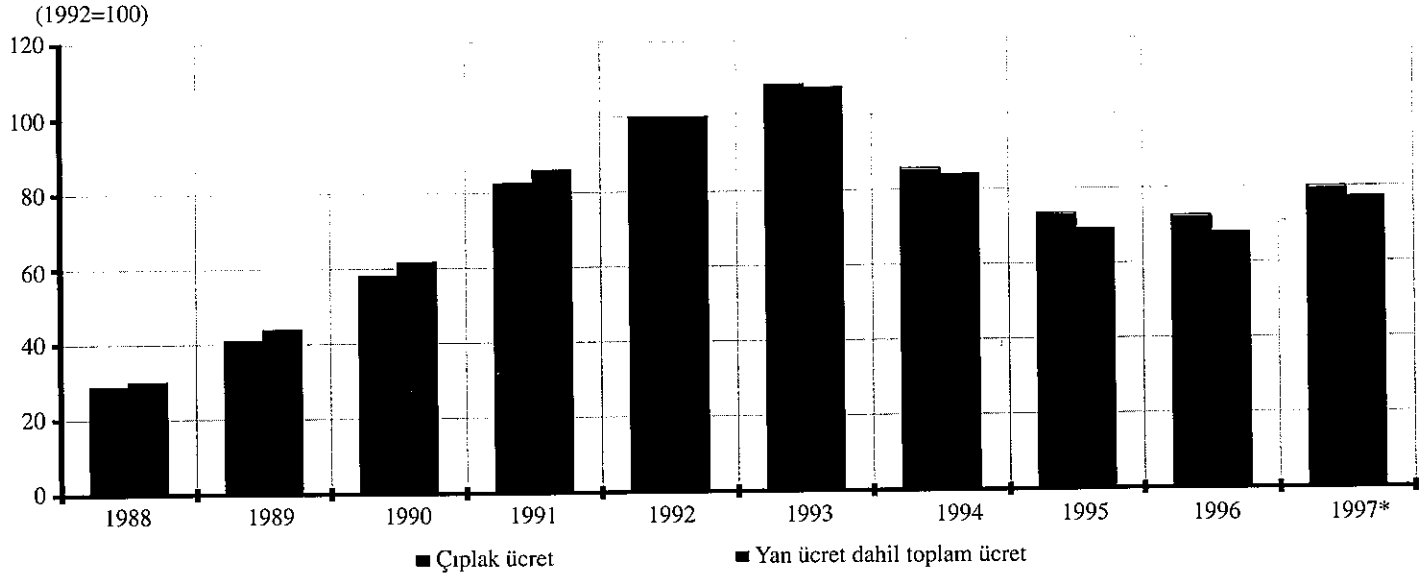
GRAFİK EK 2.4

İMALAT SANAYİNDE ÜRETİM DIŞINDA ÇALIŞANLARA YAPILAN AYLIK TOPLAM ÖDEMELER ENDEKSİ

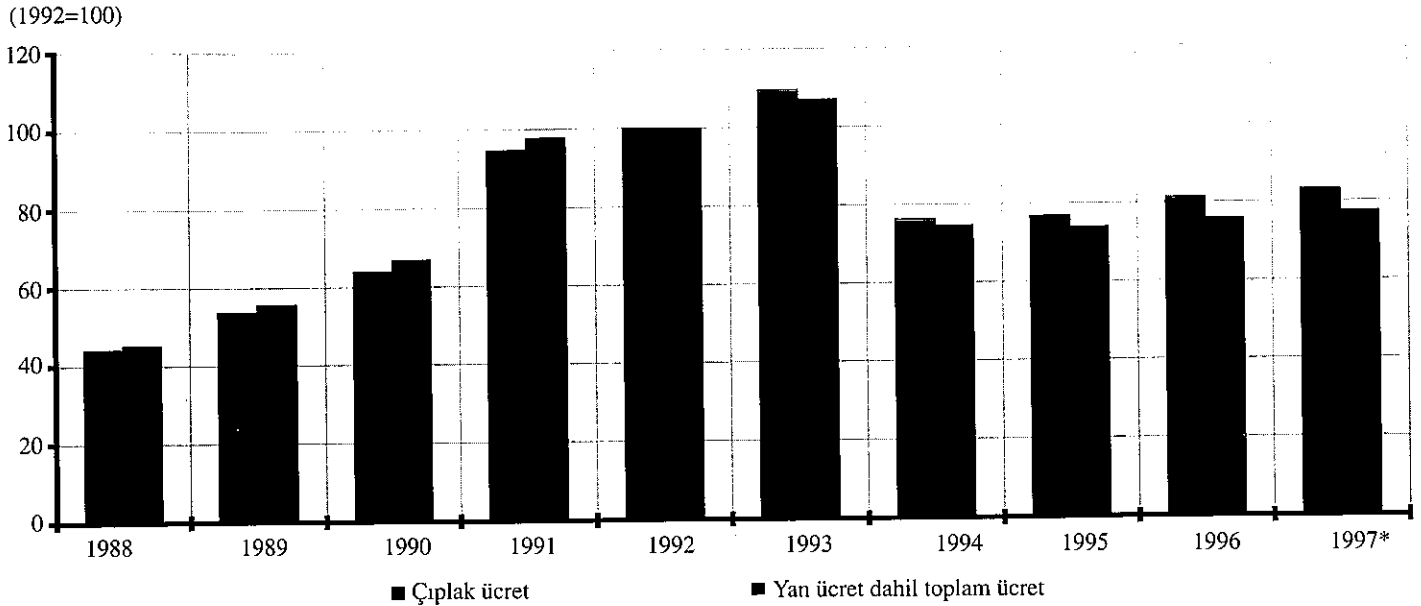
(*) 1997 rakamları DİE'nin 03/04/1998 tarihli "İmalat Sanayi Üretimde Çalışılan Saat Başına Ücret Üretimde ve Diğer İşlerde Çalışan Kişi Başına Kazanç İndeksi"nden türetilmiştir.

KAMU İMALAT SANAYİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞANLARA YAPILAN AYLIK ÖDEMELER ENDEKSİ

(*) 1997 rakamları DİE'nin 03/04/1998 tarihli "İmalat Sanayi Üretimde Çalışılan Saat Başına Ücret Üretimde ve Diğer İşlerde Çalışan Kişi Başına Kazanç İndeksi"nden türetilmiştir.

ÖZEL İMALAT SANAYİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞANLARA YAPILAN AYLIK ÖDEMELER ENDEKSİ

(*) 1997 rakamları DİE'nin 03/04/1998 tarihli "İmalat Sanayi Üretimde Çalışılan Saat Başına Ücret Üretimde ve Diğer İşlerde Çalışan Kişi Başına Kazanç İndeksi"nden türetilmiştir.

EK 3

DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ
GELİŞMELER VE
BEKLENTİLER

1. ASYA KRİZİ VE DÜNYA EKONOMİSİ

Önümüzdeki beş yılda dünya ekonomisinde büyüme hızının, 1970-97 dönemi ortalamasının üstüne çıkması beklenmektedir.

1998'de dünya ekonomisini etkileyen iki önemli gelişme Asya krizi ve Avrupa Para Birliği'dir. Sanayileşmiş ülkelerdeki yüksek yurtiçi talep ve Asya krizinin yansımalarının kısmen sınırlı kalması nedenleriyle dünya ekonomisi orta dönemli büyüme eğilimini sürdürmektedir.

Asya krizinden en çok etkilenen ülkeler Endonezya, Kore ve Tayland olmuştur. Malezya ve Filipinler de krizin ikinci derecede etkilediği ülkelerdir. Bu ülkelerde büyüme hızının hızla düşerek negatif değerlere inmesi beklenmektedir. Asya krizi bu ülkelerin rekabet gücünü artırırken diğer gelişmekte olan ülkelerinkini kısmen olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak, Asya ülkelerinde kredi olanaklarının kapanması ve azalan ithalat üretimi ve dolayısıyla ihracatı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumda, para birimlerinin reel değer kaybının yol açtığı rekabet avantajının ihracat üzerindeki olumlu etkisi, ilk planda beklenenin gerisinde kalmasına yol açacaktır. Asya krizi diğer yükselen pazar ekonomilerinde de büyüme beklentilerinin azaltılmasına yol açmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde 1990'larda ortalama %6 olan büyüme hızının, 1998 yılında %4'e düşeceği tahmin edilmektedir.

Asya krizinden en çok etkilenen gelişmiş ülke olan Japonya'da alınan tüm önlemlere karşın ekonomide daralma olasılığı tamamen ortadan kalkmış değildir. Diğer gelişmiş ülkelerde iç talep kaynaklı büyümenin 1998'de de devam edeceği beklenmektedir. ABD ekonomisi 1991 ortalarından itibaren enflasyonda gerilemenin yanı sıra, güçlü bir genişleme dönemindedir. Aynı zamanda Avrupa Birliği'nde de, para birliği öncesindeki sıkı para ve maliye politikalarının yol açtığı yavaş büyümeden sonra büyümenin hızlanacağı beklenmektedir.

Asya krizi, dünya ekonomisinde büyüme hızının kısmen yavaşlamasına neden olmuştur. 1997 yılında %4.1 olan dünya üretimindeki artış hızının 1998 yılında %3.1'e ineceği tahmin edilmektedir. Geçiş sürecindeki ülkelerde büyümenin hızlanarak devam etmesi ve gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme performansının sürmesi sonucunda dünya ekonomisindeki genişleme döneminin önümüzdeki beş yıl boyunca devam etmesi ve 1970-97 dönemi ortalama büyüme hızının üstüne çıkılması beklenmektedir.

1998 yılında, dünyadaki üretim artışının yanı sıra, enflasyon oranının da 1974 yılından bu yana en düşük seviyede gerçekleşeceği tahmin edilmektedir

Asya krizinin, genel olarak birçok ülkede talebi düşürmesi, Asya ülkelerinin girdi taleplerinin temel malların fiyatlarını aşağı çekmesi ve bu ülkelerin ürettiği mal fiyatlarındaki düşüşler yoluyla, dünyada enflasyonun düşme eğilimini güçlendirmesi beklenmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranının 1974 yılından bu yana en düşük seviyede gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1998 yılında tüketici fiyatlarındaki artış oranı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sırasıyla %2.1 ve %10.2 olacağı tahmin edilmektedir.

Dünya ticaret hacmi artışı yavaşlarken, sermaye akımları da azalmaktadır.

Gelişmiş ülkeler dışında kalan ülkelere net sermaye akımının 1996 yılından bu yana azalmaktadır. 1996 yılında 241 milyar dolara ulaşan toplam sermaye akımlarının 1998 yılında 122 milyar dolara ineceği öngörülmektedir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin cari işlemler açıklarını finanse etmelerini zorlaştırmaktadır. Cari işlemler açıkları birincil mal fiyatlarındaki gerilemeyle birlikte, petrol ihracatçıları başta olmak üzere, birincil mal ihracatçısı ülkelere bozulurken, Asya ülkeleri ve diğer bazı yükselen pazar ekonomilerinde düzelecektir. Sonuçta, cari işlemler açıklarının 1997 yılına göre gelişmiş ülkelerde 70 milyar dolar bozulması diğer ülkelerde ise 13 milyar dolar azalması beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelere, mal ve hizmet ithalatındaki gerilemenin ihracatta görülecek gerilemenin altında kalması da cari işlemler açığını azaltıcı rol oynayacaktır. Mal ve hizmet ithalatının dünya çapında 1997 yılında %9.4'ten 1998 yılında %6.4'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde ithalat artış hızı 1997 yılında %8.6'dan 1998 yılında %6.8'e, aynı yıllar için ihracat artış hızı ise %9.8'den %6.2'ye gerileyecektir. Gelişmekte olan ülkelere ise, 1997 ve 1998 yıllarında artış hızı, sırasıyla, ithalat için %12.1 ve %5.2, ihracat için ise %10.8 ve %7.4 olarak öngörülmektedir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ EKONOMİK GELİŞMELER VE BEKLENTİLER

1999 yılında 11 ülkenin¹ katılımıyla işlemeye başlayacak olan Avrupa Para Birliği öncesinde Avrupa Birliği (AB) ülkeleri² bir taraftan Maastricht kriterlerine uyabilmek amacıyla yapısal değişiklikler geçirirken, diğer taraftan da ekonomik büyümelerini hızlandırmayı başarmışlardır.

1995 ve 1996 yıllarında sırasıyla %2.5 ve %1.8 büyüyen AB ülkelerinin 1997 yılındaki büyüme hızının %2.7'yi bulacağı tahmin edilmektedir.

1997 yılında büyümeyi ihracat artışıyla birlikte kadar yatırım ve özel sektör tüketimi kaynaklı iç talebin sürüklediği görülmektedir. 1997 yılında özel sektör tüketiminin %2, toplam makina teçhizat yatırımlarının da %4.4 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Ancak, Almanya'nın özellikle inşaat sektöründeki durgunluk nedeniyle diğer ülkelere göre daha yavaş bir hızlanma göstermesi dikkat çekmektedir. İç talep artışının en önde gelen nedenleri olarak gerileyen faiz oranları, gerileyen petrol fiyatları ve düşen enflasyon göze çarpmaktadır. İhracattaki olumlu gelişmeler ise dünya ölçeğinde toplam gelirin hızlı artış trendini sürdürmesine, (AB hariç) toplam ithalat talebindeki %11'e varan artışa ve doların değer kazanmasına yüklenmektedir.

¹ Almanya, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Luksemburg, Portekiz.

² Almanya, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Luksemburg, Portekiz, Danimarka, İngiltere, İsveç, Yunanistan.

AB ülkelerindeki hızlı büyümenin 1998 ve 1999 yıllarında da sürmesi beklenmektedir.

Avrupa Komisyonu'nun yapmış olduğu tahminlere göre 1998 ve 1999 yıllarında iç talep canlılığının süreceği ve Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın sırasıyla %2.8 ve %3 oranında büyüyeceği öngörülmektedir. Makina teçhizat yatırımlarının %7, özel sektör tüketim artışının ise %2.5 düzeylerinde artması beklenmektedir.

Asya krizinin 1998 yılında dünya ticaretindeki büyümesi %10'lardan yüzde %5 düzeyine çekmesi beklenmektedir. Buna bağlı olarak da, 1998 yılında ihracata bağlı olarak yapılacak yatırımlarda bir miktar gerileme beklenmektedir. Ancak, bölge ülkeleriyle olan ticaret hacminin düşük olması nedeniyle AB ekonomisinin Asya krizinden çok fazla etkilenmeyeceği tahmin edilmektedir. Göreli olarak en fazla etkilenecek sektörler arasında lüks tüketim maddeleri, makina parçaları, bilgisayar ve elektronik eşya dahil olmak üzere yatırım malları başta gelmektedir. AB ihracatının birlik içi ihracatı toplam ihracatının %61'ini oluştururken, krizi en derin yaşayan ülkelere (Kore, Endonezya, Tayland, Malezya, Filipinler) yapılan ihracatın payının %2.4'te kaldığı görülmektedir. AB komisyonu tahminleri Asya Krizinin büyüme hızına olası olumsuz etkilerinin 0.2 puanı geçmeyeceği yönündedir.

Bu görüşü desekleyen önemli bir gösterge de üye ülkelerde yapılan anketlerde 1996 ortasında başlayan iyimserliğin Ocak 1998'deki duraklama hariç devam etmesidir. Ayrıca, uluslararası organizasyonların destekleriyle krize giren ekonomilerin 2 yıl içinde toparlanabileceği düşünülmektedir.

AB'nin en önemli sorunu olarak ortaya çıkmakta olan işsizlikte çok fazla olmasa da olumlu gelişmeler gözlenmektedir.

1998-99 yıllarında ise istihdamın sırasıyla %0.8 ve %1.1 oranında artması ve toplam 2.8 milyon kişiye yeni iş imkanı yaratılması beklenmektedir. Ancak istihdamdaki bu artışın, demografik faktör ve artan çalışma talebi nedeniyle işsizliği azaltıcı nitelikte olmadığı savunulmaktadır. 1997 yılında AB'deki işsizlik oranı 1996 yılına göre 0.2 puan kadar gerileyerek %10.7'ye inmiştir. 1998-99 döneminde işsizliğin yüzde %10'a düşürülmesi beklenmektedir.

1998 yılına ilişkin olarak da, Almanya hariç tüm AB ülkelerindeki istihdamın artacağı tahmin edilmektedir. En yüksek istihdam artışı beklentisi %3.8 ile İrlanda'da iken, en düşük artış beklentileri %0.5 ile İngiltere ve İtalya'dadır. Diğer taraftan, iç talep büyümesi sınırlı kalan ve Asya krizinden göreli olarak en fazla etkilenmesi beklenen Almanya'da istihdamın %0.1 oranında gerileyeceği tahmin edilmektedir.

İç talep genişlemesi enflasyon üzerinde bir baskı oluşturmamaktadır.

Faiz oranlarının birbirine yaklaştığı ve giderek gerilediği bir ortamda enflasyondaki yavaşlama para birliğine geçişi kolaylaştıracak en önemli unsur olacaktır. Dolayısıyla, AB ülkeleri enflasyonun geriletilmesi konusunda önemli mesafeler katetmişlerdir.

Gerileyen petrol fiyatları, genel olarak ücretlerdeki artışların enflasyonun altında kalması ve Avrupa Para Birliği'ne ilişkin olumlu beklentilerin yanısıra üye ülkelerin bu yöndeki gayretleri enflasyonun ABD dolarının değer kazanarak ithal fiyatları artırmasına rağmen 1997 yılında 0.5 puan gerileyerek %2.1'e inmesine neden olmuştur. Önümüzdeki iki yılda da bu gelişmelerin sürmesi, bunların yanında da ithalat fiyatlarındaki muhtemel bir gerilemenin enflasyonun kontrol altında tutulmasını kolaylaştıracakı düşünülmektedir. Diğer taraftan para birliğine geçildikten sonra ekonomi politikalarında disiplinin süreceği, Avrupa Merkez Bankası'nın stabilitayı hedefleyen politikalar uygulayacağı ve enflasyonist sonuçları olacak uygulamalara izin verilmeyeceği, 1998-1999 döneminde birim ücret maliyetlerindeki artışların %1.5'i aşmayacağı yönündeki beklentiler enflasyonun önümüzdeki iki yıl da da kontrol altında kalacağını göstermektedir. Ancak, İrlanda ve Yunanistan'da 1998 yılı enflasyonunun %3'ün üzerinde olması beklenmektedir.

Para birliği öncesi ülkelerin en fazla zorlandıkları konu olan mali konsolidasyon konusunda önemli mesafeler alınmıştır.

AB ülkelerinin bu konudaki performansları enflasyonda olduğu gibi farklılıklar göstermektedir. Danimarka ve İrlanda'da merkezi idarenin bütçeleri fazla verirken, diğer ülkelerin (Yunanistan hariç) açıklarının toplam yurtiçi hasılaya oranı %2.5 ile %3 arasında değişmektedir. Ortalama bütçe açığı görece olarak düşük faiz oranları ve beklenenin üzerindeki büyüme hızı nedeniyle GSYİH'nın %2.4'ü dolayında kalmıştır. Bu oran 1993 yılındaki %6.1 ve 1996 yılındaki %4.2 ile karşılaştırıldığında mali konsolidasyon konusunda ciddi çabalar sarfedildiği ortaya çıkmaktadır.

1998 yılında da programlanan hedefler gerçekleştiği takdirde ortalama bütçe açığı/GSYİH oranının %2'nin altına düşmesi beklenmektedir. Bütçe açığının daha fazla düşmesinin de reel harcamaların gerilemesinden kaynaklanacağı tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, 1998-99 dönemi için bütçe gelirlerinin reel olarak daralması beklenmektedir.

Aşağıda AB ülkeleri, ABD ve Japonya'ya ait bazı ekonomik değişkenlere ait veriler ile Avrupa Komisyonu'nun 1998-1999 yıllarına ilişkin olarak önemli bir politika değişikliği olmayacağı varsayımıyla hazırlanan tahminleri bulunmaktadır.

TABLO EK 3.1

DÜNYA EKONOMİSİNE İLİŞKİN TAHMİNLER

	1996	1997	1998 *	1999 *
(Yıllık Yüzde Artış)				
Dünya Üretimi	4.1	4.1	3.1	3.7
Gelişmiş ekonomiler	2.7	3.0	2.4	2.5
G 7 ülkeleri	2.5	2.8	2.3	2.2
Diğer gelişmiş ekonomiler	3.8	4.0	2.9	3.6
Gelişmekte olan Ülkeler	6.6	5.8	4.1	5.3
Afrika	5.5	3.2	4.6	4.9
Asya	8.3	6.7	4.4	5.9
ASEAN - 4	7.1	3.9	-2.7	2.5
Orta Doğu ve Avrupa	4.9	4.4	3.3	4.0
Latin Amerika	3.5	5.0	3.4	4.3
Geçiş Ekonomileri	-0.1	1.7	2.9	3.4
Orta ve Doğu Avrupa	1.5	2.7	3.9	4.2
Orta ve Doğu Avrupa (Ukrayna ve B. Rusya hariç)	3.6	3.1	4.4	4.6
Rusya	-2.8	0.4	1.0	1.9
Dünya Ticaret Hacmi	6.6	9.4	6.4	6.1
(Mal ve hizmetler)				
İthalat				
Gelişmiş Ekonomiler	6.4	8.6	6.8	5.6
Gelişmekte olan Ekonomiler	9.3	12.1	5.2	7.8
Geçiş Ekonomileri	7.6	5.4	5.1	5.6
İhracat				
Gelişmiş Ekonomiler	5.9	9.8	6.2	6.0
Gelişmekte olan Ekonomiler	8.7	10.8	7.4	6.7
Geçiş Ekonomileri	4.9	3.5	4.2	6.6
Birincil Mal Fiyatları				
Petrol				
SDRs	24.3	-0.9	-22.8	9.1
U.S \$	18.9	-6.0	-23.9	9.2
Petroldışı				
SDRs	3.1	1.6	-6.0	0.8
U.S \$	-1.3	7.4	0.9	0.9
Tüketici Fiyatları				
Gelişmiş Ekonomiler	2.4	2.1	2.1	2
Gelişmekte olan Ekonomiler	13.7	8.5	10.2	8.5
Geçiş Ekonomileri	41.4	27.8	13.8	8.7
6 aylık Libor (%)				
U.S \$ üzerinden	5.6	5.9	6.1	6.1
Japon yeni üzerinden	0.7	0.7	0.7	1.2
DM üzerinden	3.3	3.4	3.9	4.5

(*) Tahmin

Kaynak IMF, World Economic Outlook, Nisan 1998

TABLO EK 3.2

Gelişmiş Ülkelerdeki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Gelişmeleri
(yıllık % değişim)

	1961-73	1974-85	1986-90	1991-95	1996-99	1995	1996	1997*	1998*	1999*
								Tahmin	Tahmin	Tahmin
Belçika	4.9	1.8	3.0	1.2	2.5	2.1	1.5	2.7	2.8	3.0
Danimarka	4.3	2.0	1.4	2.0	2.8	2.6	2.7	2.9	2.7	2.8
Almanya	4.3	1.7	3.4	2.1	2.2	1.8	1.4	2.2	2.6	2.9
Yunanistan	7.7	2.5	1.9	1.1	3.5	1.8	2.6	3.5	3.8	4.0
İspanya	7.2	1.9	4.5	1.3	3.2	2.8	2.3	3.4	3.6	3.7
Fransa	5.4	2.2	3.2	1.1	2.5	2.1	1.5	2.4	3.0	3.1
İrlanda	4.4	3.8	4.7	5.9	9.0	11.1	8.6	10.0	8.7	8.8
İtalya	5.3	2.7	3.0	1.1	1.9	2.9	0.7	1.5	2.4	3.0
Lüksemburg	4.0	1.8	6.4	5.4	4.0	3.8	3.0	4.1	4.4	4.7
Hollanda	4.9	1.9	3.1	2.1	3.4	2.3	3.3	3.3	3.7	3.2
Avusturya	4.9	2.3	3.2	2.0	2.5	2.1	1.6	2.5	2.8	3.1
Portekiz	6.9	2.2	5.0	1.4	3.8	1.9	3.6	3.7	4.0	3.8
Finlandiya	5.0	2.7	3.4	-0.5	4.4	5.1	3.6	5.9	4.6	3.6
İsveç	4.1	1.8	2.3	0.5	2.1	3.9	1.3	1.8	2.6	2.8
İngiltere	3.1	1.4	3.3	1.3	2.5	2.8	2.3	3.5	1.9	2.2
AB	4.8	2.0	3.3	1.5	2.6	2.5	1.8	2.7	2.8	3.0
AB-11	5.2	2.1	3.4	1.5	2.6	2.4	1.6	2.5	3.0	3.2
ABD	4.0	2.3	2.8	2.0	2.8	2.4	2.8	3.8	2.5	2.1
Japonya	9.7	3.4	4.6	1.4	1.7	1.0	3.9	1.0	0.4	1.5

(*) Tahmin

Kaynak: Avrupa Komisyonu Ekonomik ve Mali İşler Genel Müdürlüğü

